

ÅRLIG REDEGØRELSE 1985

Forsvarsministerens årlige redegørelse 1985

Oplag: 6.000 eksemplarer, januar 1986

Tryk: Visoprint as, grafisk produktion

Layout: Verner Jørgensen

Sats: Saga-Data as

Udgiver: Forsvarsministeriet, Slotsholmsgade 10, 1216 København K
Tlf. 01 11 62 60

Redaktionen sluttet d. 16. december 1985

ISSN 0109-5757

ÅRLIG REDEGØRELSE 1985

Forsvarsministeriet 1986

Indholdsfortegnelse

Forord	5	2.3. Forsvarskommandoens budget	27
1. Sikkerhedspolitiske forhold	9	2.4. NATO-landenes forsvarsudgifter	27
1.1. Danmark og NATO	9	2.5. Moderniseringsreformen	28
1.11. Dyvig-rapporten	9	3. Udviklingen i værnene	29
1.12. SDI-debat	10	3.1. Udviklingen i styrkemålene	29
1.13. Internationale forhandlinger	11	3.2. Tillægsaftalen fra august 1985	31
1.14. Forsvarsministrenes møde i december 1984	13	3.3. Udviklingen i hæren	33
1.15. Forsvarsministrenes møde i maj 1985	14	3.31. Fredsstrukturen	33
1.16. Forsvarsministrenes møde i december 1985	15	3.32. Krigsstrukturen	33
1.17. Den nukleare planlægningsgruppe (NPG)	16	3.4. Udviklingen i søværnet	33
1.2. NATO's fællesfinansierede infrastrukturprogram	19	3.5. Udviklingen i flyvevåbnet	34
1.21. Infrastrukturprogrammets betydning for den fælles sikkerhed	19	3.6. Officersskolerne	36
1.22. Problemer for det danske forsvarsbudget som følge af stigningen i infrastrukturbidraget	20	3.7. Forsvarsministerens Rådgivnings- og Analysegruppe	36
1.23. Infrastrukturprojekter i Danmark	20	4. Hjemmeværnet	39
1.3. Forstærkninger	21	4.1. Hjemmeværnet som en del af forsvaret	39
1.31. Forhåndsoplægning af materiel	21	4.2. Hjemmeværnets opgaveløsning	40
1.32. Aftale om støtte til engelsk/hollandsk styrke	21	4.3. Personelstyrke	40
1.33. Dansk-amerikansk planlægningsgruppe	21	4.4. Uddannelse	41
1.4. NATO-planer, doktriner m.v.	22	4.5. Uddannelsesfaciliteter	41
1.5. Officielle besøg m.m.	23	4.6. Økonomi og materiel	41
2. Forsvarets økonomiske forhold	24	5. Forsvarsministeriets institutioner	42
2.1. Budgetterne for 1986-1989	24	5.1. Forsvarets Efterretningstjeneste	42
2.2. Forsvarsbudgettets sammensætning	25	5.2. Farvandsvæsenet	44
		5.21. Nye redningsfartøjer	44
		5.22. Anskaffelse af gummibåde til redningstjenesten	44
		5.23. Nyt inspektionsskib til Farvandsdirektoratet	44
		5.3. Geodætisk Institut	44
		5.4. Statens Konfektion	45
		5.5. Forsvarets Bygningstjeneste	46
		5.51. Vedligeholdelse af bygninger og anlæg m.v.	46
		5.52. Ejendomsforvaltning og fysisk planlægning	46

5.6. Forsvarets Oplysnings- og Værdstjeneste (FOV)	46	7.52. NATO Integrated Communications System (NICS)	65
5.6.1. "FOVs skoleserie"	47	7.53. Allied Command Baltic Approaches, Command, Control and Information System (ACBA/CCIS)	65
5.6.2. "Forsvaret oplyser"	48	7.54. Flag Officer Denmark, Command, Control and Information System (FOD/CCIS)	66
5.6.3. "Forsvaret i samfundet"	48		
5.6.4. "Forsvaret i dag"	48	7.6. Industriel kompensation ved forsvarrets materielindkøb	66
5.6.5. Deltagelse i debatten	49	7.6.1. NATO-projekter	66
5.7. Garnisonsbiblioteket	50	7.6.2. Individuelle danske køb	66
		7.6.3. Udvikling	66
6. Forsvarets personel	51		
6.1. Status vedrørende den nye personelstruktur	51	8. Forsvarets aktiviteter	68
6.2. Ansættelsesformer i en ny personelstruktur	52	8.1. Øvelser	68
6.3. Værnepligtige/konstabler	52	8.2. FN-tjeneste	68
6.4. Afgang fra forsvaret	54	8.3. Fiskeriinspektion	70
6.5. Pilotsituationen	54	8.4. Støtte til det civile samfund	73
6.6. Aftaleforhold	55	8.4.1. Ammunitionsrydning m.m.	73
6.7. Jobsikring for værnepligtige	58	8.4.2. Sennepsgas-sagen	73
6.8. Dansk-tysk værnepligtsaftale	58	8.4.3. Luftbroen i Sudan	76
		8.5. Røggasulykken	77
7. Forsvarets materiel	60	8.6. Harpoon-sagen	77
7.1. Forsvarets materielsituation	60		
7.2. Planlagte materielanskaffelser	61	Tillæg 1:	
7.3. Forsvarets bygge- og anlægsarbejder	62	Oversigt over spørgsmål m.m. i Folketinget	79
7.4. Internationalt materiel samarbejde	62		
7.4.1. NATO's Conference of National Armaments Directors (CNAD)	62	Tillæg 2:	
7.4.2. Den uafhængige europæiske programgruppe (IEPG)	63	Tillæg til aftale om forsvarrets ordning i perioden 1985-87	89
7.4.3. Internationale aftaler	63		
7.5. Forsvarets kommunikationssystemer og kommando-, kontrol- og informationssystemer	64	Tillæg 3:	
7.5.1. Forsvarets Integrerede Kommunikationssystem (FIKS)	65	Forsvarsministerens besvarelse af forespørgsel om A-våben	90
		Tillæg 4:	
		Forsvarets materiel	92

Forord

Dansk forsvar står i de kommende år over for store udfordringer. Den teknologiske udvikling skaber stigende problemer med at fastholde den materielmæssige kvalitet og kvantitet. Kravene til prioritering og ressourceanvendelse vokser i takt med de begrænsede økonomiske muligheder. På personelområdet må forsvaret være så god og engagerende en arbejdsplads, at kvalitetsniveau og arbejdsglæde kan fastholdes. Hertil kommer, at interessen for forsvars- og sikkerhedsmæssige spørgsmål blandt politikere og i offentligheden er stærkt stigende.

Alle disse forhold bringer forsvaret i fokus på en anden måde end tidligere. Det er efter min opfattelse positivt, og bør først og fremmest af forsvaret betragtes som en udfordring – en udfordring til at få det mest mulige ud af de rådige midler og i alle forhold vise, at forsvaret inden for sine rammer fungerer effektivt.

De forlig omkring dansk forsvar, som et flertal af partierne i Folketinget siden 1960'erne har indgået, har alle – måske i stigende omfang – været præget af en manglende overensstemmelse mellem mål og midler. Dette er blevet sagt så mange gange, at det måske ikke gør indtryk. Men det er den barske virkelighed, som forsvaret har betydet stadige reduktioner i personeltallene, stigende vanskeligheder ved fornyelser på materielområdet,

udhuling af beholdninger og et aktivitetsniveau, som burde være højere.

Til trods herfor har forsvaret frem til i dag formået at få særdeles meget ud af de givne ressourcer – hvilket i øvrigt også er bredt anerkendt af vore NATO-allierede. Gennem rationaliseringer, omstillinger, genbrug af materiel og ikke mindst på grund af en stor loyalitetsfølelse over for det samfund, forsvaret skal tjene, er det lykkedes at

fastholde en indsats, der må betegnes som troværdig.

I "Arlig Redegørelse 1984" skrev jeg, at vi også ved udgangen af 1987 — når det nuværende forsvarsforlig udløber — vil råde over et effektivt og afbalanceret forsvar. Men når det positive er nævnt, kan vi naturligvis ikke lukke øjnene for, at forsvaret også i de kommende år vil skubbe en række uløste problemer foran sig. Den opfattelse har jeg fortsat. Forliget gav ingen endelig løsning på forsvarets grundlæggende problemer. Når det gælder de væsentlige hovedområder, opnås ikke den materielfornyelse, der er behov for. Det er et karakteristisk træk i det danske forsvarsbudget, at den andel, vi anvender til investeringer i nyt materiel, er ringere end i mange andre lande. Det tvinger os til — og har gjort det i en lang årrække — at holde materielssystemer i gang, længe efter de burde være udskiftet, samt gennemføre lange rækker af levetidsforlængelser. Forsvarsforligsaftalen i 1984 rummer en række større materielanskaffelser, som samlet beløber sig til knap 6 mia. kr. Disse anskaffelser betyder for værnene en hårdt tiltrængt fornyelse af materiellet. I spørgsmålet om forsvarets beholdninger, der har afgørende betydning for udholdenheden, vil der i perioden blive rettet noget op — men kun i stærkt begrænset omfang. Men det er stadig en kendsgerning, at der er alvorlige mangler på en række kampafgørende områder.

Også når det gælder udviklingen på personelområdet, er der grund til at påpege de nedskæringer, der er gennemført i løbet af en årrække og som betyder, at hæren i dag har langt færre enheder i fredstid, samtidig med at friskningen og dermed kvaliteten i mobiliseringsstyrken ikke er ganske tilfredsstillende. For flyvevåbnet og søværnet er nedgangen i fredsstyrken affødt af det lavere antal fly og skibe. Denne nedgang må dog vurderes i for-

hold til den kvalitetsforøgelse, der er sket. Men vi må gøre os klart, at der er en nedre grænse for nedskæringerne, og denne grænse går, hvor det vil være meningsløst at indsætte danske enheder, eller hvor det ikke længere af vore allierede skønnes forsvarligt at sende forstærkninger hertil. Det er min opfattelse, at vi stadig er et stykke fra denne grænse, men det er ligeså klart, at hvis vi ikke indenfor de kommende år skaber større forståelse for forsvarets behov, vil vi skubbe en problemmasse foran os, som det kan blive næsten umuligt at løfte senere.

Det er helt afgørende, at vi fastholder kvaliteten blandt forsvarets personel. Det er naturligt, at der til stadighed vil være officerer og andre ansatte, der søger andre udfordringer. Det er en understregning af kvaliteten af forsvarets uddannelser, at der er en sådan interesse for disse medarbejdere. Men det er klart, at forsvaret selv nødvendigvis må kunne fastholde et tilstrækkeligt antal kvalificerede medarbejdere. Derfor må de tilbud, der gives på det uddannelses- og ansættelsesmæssige område, være så gode, at forsvaret i rimelig grad kan tage konkurrencen op — selv om det må erkendes, at forsvaret, som andre statsmyndigheder, altid vil have det mere vanskeligt end civile virksomheder, der kan håndplukke én eller nogle enkelte personer og betale dem uden hensyn til tariffer og afsmitende virkninger.

Men kvaliteten har ikke alene noget med kroner og ører at gøre. Det er i høj grad et spørgsmål om træning og uddannelse, om udfordringer i arbejdet og om korpsånd og disciplin. Vore enheder skal kunne klare sig i en moderne krigs enorme belastninger. Jeg mener, at vi i dag giver vore folk på alle niveauer en god uddannelse. Dette bekræftes også af de resultater, vi får fra bl.a. internationale NATO-øvelser, hvor de deltagende danske enheder af hæren, søværnet og flyvevåbnet altid

er meget fint placeret, eller for hjemmeforsvarets vedkommende, hvor der over for mig ved mange lejligheder, bl.a. fra allierede, er givet udtryk for, at man er imponeret. Det er væsentligt at fastholde denne kvalitet.

Forudsætningen for, at der opnås forståelse for forsvarets muligheder for at løse opgaverne og dets placering i vort samfund, er, at der hersker kend-

skab til dansk forsvars mål og midler. Disse fastlægges først og fremmest som en konsekvens af den åbne og demokratiske debat om vor forsvarspolitik og placering i alliancesamarbejdet. Det er mit håb, at de informationer, der gives i denne redegørelse, kan medvirke til, at denne debat kan finde sted på grundlag af et så fyldestgørende og alsidigt beslutningsmateriale som muligt.

København, den 16. december 1985

Hans Engell
Forsvarsminister

1. Sikkerhedspolitiske forhold

1.1. Danmark og NATO

1.11. Dyvig-rapporten

I juni 1984 nedsatte Udenrigsministeren et udvalg af særligt sagkyndige, der fik til opgave at udarbejde en bred ekspertredegørelse om Danmarks sikkerhedspolitiske situation. Udvalget afsluttede sit arbejde i november 1984 med en redegørelse om "Danmarks sikkerhedspolitiske situation i 1980'erne", også betegnet som Dyvig-rapporten, efter udvalgets formand, ambassadør Peter Dyvig.

Udvalgets sammensætning:

Departementschef, ambassadør Peter Dyvig, Udenrigsministeriet.

Kommitteret Henning Gottlieb, Statsministeriet.

Afdelingschef Mogens Frederiksen, Forsvarsministeriet.

Kontorchef Jørgen Wahl, Forsvarsmi-
nisteriet.

Nedrustningspolitisk rådgiver, ambassa-
dør Per Groot, Udenrigsministe-
riet.

Kontorchef Vagn Egebjerg, Udenrigs-
ministeriet.

Kontorchef Hans Henrik Bruun, Uden-
rigsministeriet.

Sekretær, fuldmægtig Niels Egelund,
Udenrigsministeriet.

I rapporten gives der en fremstilling af omstændighederne i forbindelse med valget af dansk sikkerhedspolitik i efterkrigsårene, og hvorledes samt i hvil-

Rapporten er en ekspertredegørelse, som i den afbildede udgave er suppleret med det væsentligste stof fra den efterfølgende debat

ket omfang disse omstændigheder svarer til forholdene i dag. Hovedvægten er lagt på en gennemgang af de sikkerhedspolitiske spørgsmål, der har kendetegnet den danske debat i de senere år, og på en sammenfatning af sammenhænge, problemer og muligheder i dansk sikkerhedspolitik.

Efter at rapporten var afgivet, ned-

satte Folketinget et midlertidigt udvalg til behandling af redegørelsen om dansk sikkerhedspolitik med forhenværende forsvarsminister *Knud Østergaard* som formand. Udvalgets arbejde er endnu ikke afsluttet.

1.12. SDI-debat

I foråret 1985 drøftede Folketinget to gange "det strategiske forsvarsinitiativ" (SDI) og de tanker, som præsident *Reagan* fremkom med to år tidligere om en mulig omlægning af den strategiske balance fra offensive til defensive systemer. Et middel hertil ville være at gøre strategiske atommissiler "ubrugelige og forældede" ved etablering af et "skjold" i flere lag i rummet.

Der forskes således i USA i forskellige teknologisk avancerede våbensystemer, der måske vil være i stand til at tilintetgøre angribende missiler under forskellige faser af deres bane. Det første system tænkes anvendt mod missiler umiddelbart efter afskydningen, hvor missilet endnu er intakt. Et andet system tænkes anvendt mod den våbenbærende kapsel, efter at denne er adskilt fra løfteraketten, men inden de forskellige atomvåben i kapslen (op til 10) er sendt mod deres mål. Eventuelt overlevende våben, som er gået ind i deres ballistiske bane, vil måske kunne tilintetgøres med andre våbensystemer indtil kort før nedslag.

Ingen af disse våbensystemer er udviklet eller sat i produktion. Resultatet af forskningsprogrammet kan næppe vise sig i form af deployerede våbensystemer før henimod århundredskiftet, og først om 5-10 år vil det være muligt at afgøre, om sådanne våbensystemer overhovedet lader sig producere med tilstrækkelig effektivitet og inden for acceptable økonomiske rammer. Fra amerikansk side er det ved flere lejligheder fremført, at en forudsætning for at etablere systemet vil være, at det viser sig klart billigere at

øge den defensive kapacitet end for en modstander at mætte systemet ved at deployere flere offensive missiler. Skulle det komme til udvikling af et sådant system, vil det forudsætte en revision af ABM-traktaten mellem USA og Sovjetunionen, der forbyder udvikling, forsøg med og deployering af anti-ballistiske systemer. ABM-traktaten forbyder derimod ikke forskning i sådanne systemer, og både USA og Sovjetunionen har gennemført en del forskning på dette område.

Det bør understreges, at der er tale om et nationalt amerikansk forskningsprogram, ikke et NATO-projekt. Hvis programmet bliver gennemført, vil det dog til den tid påvirke den strategiske tænkning i NATO.

Regeringen fremførte under folketingsdebatterne fire synspunkter:

"For det første at et våbenkapløb i rummet må undgås.

For det andet at ABM-aftalen må overholdes, så at der ikke sker udvikling, afprøvning eller udplacering af forsvarssystemer i rummet, og at det således undgås, at der opstår et kapløb mellem nye offensive og nye defensive systemer.

For det tredje at USA og Sovjetunionen i Genève må nå til enighed om foranstaltninger, som sikrer gensidig tilbageholdenhed og fastlægger begrænsninger, som hindrer et sådant våbenkapløb i at opstå.

For det fjerde at selv om forskningsvirksomhed ikke lader sig kontrollere, må både USA og Sovjetunionen medvirke til, at forskningen ikke får et sådant omfang og en sådan retning, at der alligevel opstår et kapløb på rumbaserede våben".

Udgangen på debatterne blev vedtagelsen af to dagsordener:

Dagsorden vedtaget 26. marts 1985:
"Idet folkettinget konstaterer,
at Danmark er imod placering af våben i det ydre rum og deltagelse i udforskning og udvikling af dem,

at Danmark er tilhænger af bevarelsen og overholdelsen af ABM-traktaten, og

at Danmark støtter en ny traktat mellem Øst og Vest, der hindrer en militarisering af rummet,

pålægges det regeringen at arbejde aktivt for disse synspunkter i alle relevante internationale organisationer."

Dagsorden vedtaget 14. maj 1985:

"Idet folketinget konstaterer,

at Danmark er imod placering af våben i det ydre rum og udforskning og udvikling af dem,

at Danmark er tilhænger af bevarelsen og overholdelsen af ABM-traktaten, og

at Danmark støtter en ny traktat mellem Øst og Vest, der hindrer en militarisering af rummet,

pålægges det regeringen at arbejde aktivt for disse synspunkter i NATO og i alle andre relevante internationale organisationer."

1.13. Internationale forhandlinger Genève-forhandlingerne

Selv om SDI-projektet kun er på tegnebrættet, har det i 1985 spillet en afgørende rolle i forholdet mellem Øst og Vest. Det er sandsynligt, at projektet har været medvirkende til i Genève at få Sovjetunionen tilbage til forhandlingsbordet, som det forlod i efteråret 1983. Da det blev klart, at USA var fast besluttet på at gennemføre en udforskning af mulighederne for et rumbaseret strategisk forsvar, viste Sovjetunionen sig villig til at genoptage de afbrudte forhandlinger om strategiske våben og mellemdistanceraketter suppleret med drøftelser om rumvåben. I henhold til den fælleserklæring, som USA og Sovjetunionen blev enige om i januar 1985, skal forhandlingerne føres i tre separate undergrupper, der hver behandler et af de nævnte emner. Målsætningen er at hindre kaprustning i rummet, bringe den til ophør på jorden, begrænse og re-

ducere atomvåbnene og fremme strategisk stabilitet. Forhandlingerne begyndte i marts 1985 og står næppe over for noget snarligt gennembrud. Men selve det, at dialogen er genoptaget, har betydning.

Topmødet i Genève

Det gunstige forløb af mødet mellem præsident *Reagan* og generalsekretær *Gorbachev* 19.-20. november 1985 giver dog grund til at knytte fornyede forhåbninger til Genève-forhandlingerne. Det omfattende dokument, der blev udsendt efter mødet, gentager således den fælles målsætning for nedrustningsforhandlingerne. Præsidenten og generalsekretæren er enige om at fremskynde disse forhandlinger og at søge 50% reduktion i de to landes atomarsenaler. Endvidere er tanken om en separat aftale om mellemdistanceraketter i Europa (INF) blevet klart formuleret.

Den fælles erklæring beskæftiger sig videre med en række specifikke våbenkontrol- og nedrustningsforhandlingsemner. Dette gælder forbedring af den direkte kommunikation i krisetilfælde, ikke-spredning af atomvåben, forbud mod kemiske våben og destruktion af eksisterende lagre, MBFR-forhandlingerne og Stockholm-konferencen om Tillid- og Sikkerhedsskabende Foranstaltninger og Nedrustning (CDE).

Selv om der ikke blev skabt enighed mellem de to statsledere om SDI-projektet, er der ved topmødet måske skabt grundlag for fremgang i de forskellige forhandlinger og for et bedre og mere stabilt klima mellem USA og Sovjetunionen.

Fra amerikansk side sigtes mod lige-lige, verificerbare og effektive våbenkontrolaftaler, der indebærer store nedskæringer. Det seneste sovjetiske modforslag lever ikke i alle henseender op hertil, men som nævnt blev de to statsledere enige om at søge at opnå

Topmødet i Genève mellem præsident Reagan og generalsekretær Gorbachev giver håb om et positivt udfald af nedrustningsforhandlingerne. Foto: Politiken

en reduktion på 50% i atomvåbenarsenalene. Hovedanstødsstenen for Vesten er fortsat den forskellige opfattelse af, hvad der skal forstås ved strategiske våben, indregningen af britiske og franske styrker i INF-balancen og kontrolforanstaltningerne.

Forhandlingerne i Stockholm og Wien

Konferencen i Stockholm om Tillid- og Sikkerhedsskabende Foranstaltninger og Nedrustning i Europa har endnu ikke haft væsentlig fremgang. Warszawa-pagtlandene har tilsyneladende

en meget restriktiv opfattelse af de forbedringer, der kan tilføres de eksisterende tillidskabende foranstaltninger; erklæret vestlig beredvillighed til at diskutere spørgsmålet om magtfolkald — som ønsket af Sovjetunionen — har ikke ført til en positiv reaktion med hensyn til at forhandle om konkrete foranstaltninger.

Forhandlingerne i Wien om gensidige og balancerede reduktioner i NATO's og Warszawapagtens styrker (MBFR-forhandlingerne) har i lang tid været fastlåst, hvilket har vist sig i gentagelse af velkendte standpunkter fra begge sider.

Imidlertid fremsatte de vestlige lande i begyndelsen af december et nyt forslag, der til en vis grad imødekommer de østlige synspunkter. Det bør derfor kunne bringe forhandlingerne videre. Forslaget går ud på, at der indgås en tidsbegrænset aftale, hvor der foretages en tilbagetrækning af et mindre antal amerikanske og sovjetiske tropper fra Centraleuropa, samt at NATO og Warszawapagten forpligter sig til ikke at forøge det totale styrketal i området, hvor tilbagetrækningerne foretages.

1.14. Forsvarsministrenes møde i december 1984

NATO afholdt vinterens forsvarsministermøde i forsvarsplanlægningskomiteen i december 1984.

EURO-gruppen

De europæiske forsvarsministre mødtes forinden i EURO-gruppen (en særlig gruppe bestående af 12 europæiske NATO-lande — Frankrig og Island deltager ikke). Her drøftedes en række væsentlige spørgsmål inden for uddannelse, materiel og forsyninger i det europæiske samarbejde. Desuden berørtes spørgsmålet om "byrdefordeling", d.v.s. hvorvidt de europæiske lande yder et rimeligt bidrag til det fælles forsvar.

Forsvarsplanlægningen

På NATO-ministermødet i forsvarsplanlægningskomiteen vedtog man NATO's styrkemålsplaner for de følgende 6 år. Landenes styrkebidrag for det første år, d.v.s. 1985, betragtes som bindende. Styrkemålsplanerne er et nøgleelement i den integrerede forsvarsplanlægning, idet de præsenterer en ajourført og omfattende analyse af de nationale bidrag til det fælles forsvar. For Danmarks vedkommende er indholdet baseret på forsvarsforliget fra juni 1984 for perioden 1985-87. I de konsultationer om det danske forsvarsforlig, som er foreskrevet efter NATO's regler i tilfælde af væsentlige ændringer i et medlemslands forsvarsbidrag, og som fandt sted i tiden op til ministermødet, udtrykte vore allierede deres anerkendelse af de positive udviklinger, som forliget indebar. Samtidig fandt de dog anledning til at pege på, at der efter deres vurdering forelå en stigende risiko for, at dansk forsvar som følge af de stadig foretagne reduktioner m.v. ikke ville være i stand til at opfylde de forudsatte opgaver indtil allierede styrkers ankomst. Ligeledes udtryktes en vis skepsis overfor sammenhængen mellem forligets økonomiske midler og de fastsatte forsvarsmaal.

Fra dansk side blev det imidlertid understreget, at forliget, selv om det ikke tilgodeså alle henstillinger fra NATO, forøgede evnen til at sikre indsættelsen af allierede forstærkninger. Forbedringer i det fremskudte forsvar, i luftforsvaret og minerydningskapaciteten peger alle i den retning.

Hovedtemaet på mødet var en drøftelse af det påtrængende behov for en styrkelse af det konventionelle forsvar, og ministrene enedes om at iværksætte en omfattende studie vedrørende mulighederne for konkrete forbedringer og en bedre koordination mellem de forskellige områder af forsvarsplanlægningen. Herudover spillede navnlig

drøftelserne om størrelsen af den økonomiske ramme for de næste 6 infrastruktur-årsprogrammer (1985-1990) en væsentlig rolle. På grundlag af et langvarigt analysearbejde enedes ministrene om en ramme på knap 80 mia. kr., hvilket beløb skal ses på baggrund af den forudgående 5-års ramme på ca. 31 mia. kr.

Et andet væsentligt emne var nødvendigheden af at forøge NATO's ammunitionslagre. Ministrene iværksatte på mødet i maj 1984 en undersøgelse af, hvilke behov der var for at forøge ammunitionsbeholdningerne. Spørgsmålet har fået en særlig betydning i lyset af den amerikanske senator *Nunn's* initiativ vedrørende byrdefordelingen i alliancen. Han foreslog, at antallet af amerikanske styrker i Europa blev nedskåret, hvis ikke de europæiske allierede styrkede deres forsvarsindsats. Senator *Nunn's* forslag blev ikke vedtaget, men fulgt op af et "blødere" forslag fra senator *Coben*. Men i begge tilfælde var, udover en udbygning af forstærkningsinstallationer over infrastrukturprogrammet, netop opbygningen af de europæiske ammunitionslagre et nøgleelement. Den rapport, der blev diskuteret, viser, at selv om der løbende sker forbedringer, er der stadigvæk kritiske mangler i de europæiske beholdninger.

For Danmarks vedkommende arbejdes der på en gradvis opbygning af lagrene, og det nye forsvarsforlig indeholder et beløb på 20 millioner kr. om året til bl.a. dette formål, så kampenhedernes udholdenhed kan forbedres. En opbygning til de af NATO anbefalede beholdninger er kun mulig på længere sigt og vil være yderst bekostelig. Forbedringer i mere begrænset omfang prioriteres imidlertid højt på grund af den betydning, danske styrkers udholdenhed har i tilfælde af et angreb, idet de skal kunne vinde tid, så allierede forstærkninger kan tilføres.

1.15. Forsvarsministrenes møde i maj 1985

Også i forbindelse med forårsmødet i maj 1985 mellem NATO's forsvarsministre i Bruxelles mødtes EURO-gruppen til drøftelse af det praktiske europæiske samarbejde på forsvarsområdet og relationerne mellem de europæiske NATO-lande og USA.

På mødet i forsvarsplanlægningskomiteen var hovedemnet drøftelsen af den studie, der iværksattes på decembermødet 1984. Ministrene vedtog på grundlag heraf en handlingsplan til styrkelse af den konventionelle forsvarsindsats. Vedtagelsen er udtryk for erkendelse af, at der må sikres en bedre koordination mellem de forskellige hovedkomponenter inden for NATO's forsvarsplanlægning. Det drejer sig om styrkemåls-, ressource-, infrastruktur- og materielplanlægning og NATO's fremadrettede planlægning (Long Term Planning). Dette arbejde vil blive videreført i de kommende år.

Handlingsplanen skal blandt andet ses i lyset af ønsket om at gøre sig mindre afhængig af tidlig anvendelse af atomvåben i forbindelse med et angreb på alliancen.

Yderligere et vigtigt punkt på mødet var vedtagelsen af "Ministerial Guidance 1985", der er den forsvarsplanlægningsvejledning for NATO-landene, i hvilken man hvert andet år prioriterer anvendelsen af landenes ressourcer på forsvarsområdet. Den hidtidige målsætning om 3% årlig realstigning i forsvarsbudgetterne blev på ny bekræftet. Fra dansk side er tilslutning hertil givet som en generel planlægningsfaktor.

Endelig blev der givet en orientering om "Conceptual Military Framework" (CMF), der er udarbejdet af NATO's militære myndigheder på foranledning af ministrene (se pkt. 1.4.).

Fra dansk side orienteredes om Folketingets dagsorden af 14. maj, som bl.a. udtaler, at Danmark er imod pla-

cering af våben i rummet samt enhver forskning i og udvikling af sådanne våben.

1.16. Forsvarsministrenes møde i december 1985 EURO-gruppen

I forbindelse med december-mødet 1985 mellem NATO's forsvarsministre i Bruxelles mødtes EURO-gruppen til drøftelse af de spørgsmål, der er af særlig interesse for de europæiske lande.

EURO-gruppen udgør et betydningsfuldt forum for udveksling af ideer mellem de europæiske medlemmer af alliancen og giver gode muligheder for at sætte de europæiske forsvarsanstrengelser i fokus over for USA og Canada. EURO-gruppen gennemfører informationsvirksomhed i USA og Canada. Der er fremstillet en film og udgivet en pjece til den nordamerikanske befolkning om Europas forsvarsindsats med det formål at styrke dialogen mellem de nordamerikanske og de europæiske lande.

På mødet blev Danmark valgt til at varetage formandskabet for EURO-gruppen i 1986. Forsvarsministeren vil umiddelbart efter årsskiftet tilsikre, at EURO-gruppens virksomhed fortsættes og intensiveres.

Forsvarsplanlægningen

På ministermødet i forsvarsplanlægningskomiteen var hovedemnet godkendelse af den årlige rapport om landenes forsvarsindsats, og man vedtog på grundlag heraf NATO's styrkeplaner for 1986-1990, hvoraf det første års styrkebidrag anses for bindende.

Styrkeplanen er baseret på en omfattende rapportering fra landene og efterfølgende konsultationer og analyser. I forbindelse hermed afgives NATO's vurdering af landenes kvantitative og kvalitative bidrag til det fælles forsvar.

For Danmarks vedkommende udtryktes der forståelse for problemerne i dansk økonomi og hensynet til konkurrerende krav om ressourcetildeling. Det blev anerkendt, at den danske forsvarsplanlægning er effektiv, og at de økonomiske midler, der er til rådighed, udnyttes effektivt.

Det var imidlertid fortsat den generelle vurdering, at der ofres for lidt på det danske forsvar i relation til Warszawa-pagtens militære potentiel og Danmarks økonomiske formåen, sammenholdt med forsvarsindsatsen fra de øvrige NATO-lande. Der udtryktes bekymring for, at denne udvikling kan medføre belastning for vore partnere i alliancen og problemer med forstærkningsplanlægningen.

Vore allierede udtrykte tilfredshed med de planlagte forbedringer på en række områder, ikke mindst vedrørende luftforsvaret og u-bådskapaciteten, men man frygtede, at det økonomiske grundlag for at realisere alle intentioner i forsvarsforliget vil vise sig utilstrækkeligt. Dette skal ses i sammenhæng med de mange nødvendige forbedringer, som er udskudt til forligsperiodens udløb. Der synes derfor ifølge vurderingen at være risiko for en alvorlig svækkelse af dansk forsvar, hvis ikke yderligere ressourcer tilvejebringes.

Med baggrund i den gensidige afhængighed mellem landenes forsvar og alliancens solidaritet udtryktes der alvorligt håb om, at der vil blive givet disse synspunkter fuld vægt i forbindelse med et kommende forlig.

Man drøftede endvidere den på maj-mødet vedtagne handlingsplan for en styrkelse af det konventionelle forsvar. Der var enighed om at fortsætte bestræbelserne på dette område i den nationale planlægning.

Derudover godkendte ministrene en bred konceptramme, der fremover vil indgå som et væsentligt element i NATO's langtidspanlægning (se pkt. 1.4.).

Den sovjetiske missilkrydser ADMIRAL GOLOVKO passerede i juli 1985 gennem Store Bælt

Den amerikanske forsvarsminister, *Weinberger*, orienterede om forløbet af topmødet mellem præsident Reagan og generalsekretær Gorbachev. Danmark og de fleste andre lande udtrykte deres anerkendelse af den måde, drøftelserne var blevet ført på, og deres håb om et forbedret klima mellem Øst og Vest med positive følgevirkninger for blandt andet våbenkontrolforhandlingerne.

1.17. Den nukleare planlægningsgruppe (NPG)

Der har i 1985 været afholdt to ministermøder i NATO's nukleare planlægningsgruppe (alle NATO-lande bortset fra Frankrig og Island): det første møde i Luxembourg i marts og det andet i Bruxelles i oktober.

NPG-mødet i Luxembourg

Dette domineredes af SDI-projektet, især et amerikansk tilbud om at de allierede kunne deltage i den videnskabelige forskning i SDI. Det fremgår af *communiquet* fra mødet, at de allierede bød dette tilbud velkomment, men at ingen af landene tog konkret stilling til det.

Fra dansk side gav man udtryk for betænkelighed ved udsigten til et våbenkapløb i rummet og lagde i øvrigt vægt på, at SDI-forskningen klart blev holdt inden for ABM-traktatens rammer. Desuden henviste forsvarsminister Hans Engell til en netop vedtagen dagsorden i Folketinget, ifølge hvilken Danmark bl.a. er imod placering af våben i det ydre rum og imod deltagelse i forskning og udvikling af sådanne våben (*se pkt. 1.12.*).

Den øverstkommanderende for NATO's styrker i Europa (SACEUR) gav endvidere en mundtlig rapport om gennemførelsen af den såkaldte Montebello-beslutning fra oktober 1983. Denne beslutning medfører en væsentlig reduktion af de taktiske atomvåben i Europa på i alt 1.400 sprænghoveder, hvorved lagrene i Europa i 1988 vil komme ned på ca. 4.600 sprænghoveder, det laveste tal i de sidste 20 år.

SACEUR orienterede samtidig om de forbedringer af de resterende våben, som kunne komme på tale for at bevare deres effektivitet og overlevelsessevne. Både spørgsmålet om de konkrete reduktioner og de nødvendige forbedringer ville blive drøftet med de lande, som havde sådanne våben i deres forsvar.

Rapporten blev taget til efterret-

ning af ministrene, og der blev af SACEUR givet tilsagn om en ny statusrapport til efterårsmødet.

NPG-mødet i Bruxelles

Dette møde gennemførtes i lyset af det kommende topmøde i Genève mellem præsident Reagan og generalsekretær Gorbachev (se pkt. 1.13.). I communiquet blev udtrykt håb om fremskridt i våbenkontrollforhandlingerne i Genève, og der blev givet stærk støtte fra de allierede til de amerikanske positioner vedrørende INF, START samt forsvars- og rumsystemer.

Det fremgik af mødet, at Sovjetunionen havde forøget sit lager af SS-20 mellemdistanceraketter til 441 med i alt 1.323 sprænghoveder.

Endelig blev der fremlagt en status for gennemførelsen af Montebello-be-

For at understrege, at Østersøen er internationalt farvand, afholder USA hvert år en flådeøvelse her. I september 1985 deltog slagskibet USS IOWA. Foto: Søværnet

Sovjetisk SS-20 mellemdistancemissil. Hvert missil bar 3 atomsprængbøveder. Tegningen er fra den amerikanske publikation: Soviet Military Power (Washington D.C. 1985)

slutningen og redegjort for SACEUR's drøftelser med de berørte lande. En del af reduktionerne er allerede gennemført, bl.a. er hele lageret af atomminer trukket tilbage. SACEUR vil ved kommende møder orientere om udviklingen på dette område.

Folketingets drøftelse af modernisering af A-våben

Den 13. november 1985 var der i Folketinget en forespørgselsdebat vedrørende moderniseringen af de korrtrækende atomvåben i Europa. Forespørgslen var stillet af SF og VS.

Debatten resulterede i vedtagelsen af en socialdemokratisk dagsorden (regeringspartierne undlod at stemme), hvorefter Folketinget pålægger regeringen at støtte alle bestræbelser for at undgå enhver udstationering eller opstilling af nye eller moderniserede atomvåben i såvel Øst- som Vesteuropa samt pålægger regeringen at sikre, at der ikke i NATO gives dansk tilslutning til en sådan modernisering eller udstationering uden Folketingets godkendelse.

Det fremgår af indlæggene fra både regeringspartierne og socialdemokratiet, at denne dagsorden ligger inden for den dagsorden, som Folketinget vedtog den 3. maj 1984, og som bl.a. giver udtryk for, at Danmark skal støtte et stop for opstilling af mellemdistance- og korrtrækkende atommissiler i Europa.

Forsvarsministerens hovedindlæg under debatten er gengivet i *tillæg 3*.

1.2. NATO's fællesfinansierede infrastrukturprogram

1.21. Infrastrukturprogrammets betydning for den fælles sikkerhed

I "Årlig Redegørelse 1984" er der nærmere redegjort for forhandlingerne om den økonomiske ramme for infrastrukturprogrammets årsprogrammer for årene 1985-90.

De militære NATO-myndigheders liste over de infrastrukturprojekter, der skønnes at være behov for at gennemføre inden for disse 6 årsprogrammer, er meget omfattende, og alene gennemførelsen af de højest prioriterede projekter vil indebære store stigninger i landenes bidrag til infrastrukturprogrammet.

Blandt de væsentligste årsager til stigningerne er, at der inden for alliancen er enighed om at lægge afgørende vægt på opførelsen af de faste installationer, der skal gøre det muligt for de europæiske NATO-lande at modtage de allierede forstærkninger, som vil blive tilført i en kritisk situation.

Der er i de seneste år sket store fremskridt inden for forstærkningsplanlægningen, men skal denne planlægning bevare sin troværdighed, må den bl.a. følges op med en tilvejebringelse af de anlæg, der er nødvendige for, at de europæiske NATO-lande kan modtage og støtte disse forstærkninger. Uden veludbyggede og standardiserede flyvestationer, hovedkvarterer, depoter, kommunikationsanlæg og brændstofanlæg vil det være vanskeligt at overbevise omverdenen om, at alliansens forstærkningsplaner vil kunne gennemføres, hvis det skulle blive nødvendigt. Etablering af disse anlæg og fællesfinansiering over infrastrukturprogrammet viser, at der er reel vilje til at leve op til disse planer.

Infrastrukturprogrammet er en manifestation af den solidaritet, der er et grundlæggende princip i alliancen. Hertil kommer, at NATO-landene militært er afhængige af hinanden, så de anlæg, der opføres i et land, ofte også har betydning for de øvrige lande. Dette gælder især varslings- og kommunikationsanlæg. Men også de fleste andre infrastrukturprojekter – flyvepladser, flådehavne, brændstofdepoter m.v. – bidrager til den afskrækkelse, som alliansens strategi bygger på, og er derfor

i medlemslandenes fælles interesse. Som et indlysende eksempel kan nævnes, at flyvestationer og flådehavne i Slesvig-Holsten og Sydnorge understøtter forsvaret af Danmark på tilsvarende måde, som sådanne anlæg i Danmark støtter forsvaret af Slesvig-Holsten og Norge.

Bidraget til infrastrukturprogrammet er således i høj grad med til at tilvejebringe et troværdigt grundlag for tilførsel af store forstærkningsstyrker til de europæiske NATO-lande.

Udgifterne til infrastrukturprojekter afholdes af landene efter følgende fordelingsnøgle:

USA	27,82 procent
Forbundsrepublikken	
Tyskland	26,76 procent
Storbritannien	12,18 procent
Italien	8,07 procent
Canada	6,43 procent
Holland	5,19 procent
Belgien	4,59 procent
Danmark	3,77 procent
Norge	3,17 procent
Tyrkiet	0,81 procent
Grækenland	0,79 procent
Luxembourg	0,22 procent
Portugal	0,20 procent

I visse infrastrukturprojekter deltager Frankrig, hvilket medfører en ændret fordelingsnøgle.

1.22. Problemer for det danske forsvarsbudget som følge af stigningen i infrastrukturbidraget

På NATO-forsvarsministrenes møde i Bruxelles i december 1984 blev der, *jævnfør punkt 1.14.*, opnået enighed om en økonomisk ramme for de næste 6 årsprogrammer under infrastrukturprogrammet på ca. 80 mia. kr.

Finansudvalget tiltrådte en ansøgning fra Forsvarsministeriet om tilslutning til at afholde et beløb på i alt 2,98 mia.kr. som det danske bidrag til NATO's fællesfinansierede bygge- og anlægsprogram for årene 1985-90.

De årlige danske bidrag for perioden 1985-90 påregnes at udgøre:

1985	257 mill.kr.
1986	294 mill.kr.
1987	338 mill.kr.
1988	379 mill.kr.
1989	418 mill.kr.
1990	454 mill.kr.

Det årlige bidrag omfatter dels bidrag til det igangværende årsprogram, dels bidrag til tidligere årsprogrammer.

Til sammenligning kan det oplyses, at det danske bidrag til infrastrukturprogrammet i 1984 udgjorde knap 234 mill.kr.

I det nuværende forsvarsforlig er infrastrukturbidraget anslået til 225 mill. kr. om året. Det nævnes imidlertid i aftalen, at der må forventes en væsentlig stigning allerede inden for forligsperioden.

Der vil altså fra år til år ske stigninger i infrastrukturbidraget. Disse stigninger afholdes i det nuværende forsvarsforlig inden for de aftalte økonomiske rammer.

En betydelig del af den årlige stigning i bidraget skyldes inflation, som er indregnet i infrastrukturprogrammet med ca. 5% årligt. Men de regler, der gælder for regulering af forsvarsbudgettet som følge af pris- og lønstigninger, omfatter ikke sådanne stigninger i tilskuddet til infrastrukturprogrammet. Herved sker der en betydelig udhuling af budgettet, og det vil være nødvendigt i forbindelse med næste forsvarsaftale at tage dette problem op.

1.23. Infrastrukturprojekter i Danmark

Den forøgede ramme, der er aftalt for infrastrukturprogrammets årsprogrammer for 1985-90, vil også afspejle sig i forøget anlægsaktivitet i Danmark i de kommende år.

Der skal anvendes store beløb til reparation, modernisering og udbygning af anlæg — navnlig flyvestationer og

anlæg til brændstof — der blev opført i halvtredserne for NATO-infrastrukturmidler.

I forbindelse med forhandlinger om den økonomiske ramme for de igangværende årsprogrammer lagde Forsvarsministeriet afgørende vægt på, at der blev afsat midler til bygning af beskyttelsesanlæg — de såkaldte shelters — til allierede flyforstærkninger. Der er i NATO afsat betydelige beløb til bygning af sådanne shelters, hvoraf der i de kommende år påregnes opført for ca. 1,1 mia.kr. på danske flyvestationer.

Man vil endvidere fra dansk side søge en række forbedringer og moderniseringer af kommunikationsforbindelser og varslingsanlæg finansieret over infrastrukturprogrammet.

Der kan i øvrigt også på andre områder blive behov for fællesfinansierede anlægsarbejder, der kan forbedre Danmarks muligheder for at modtage og støtte forstærkningsstyrker i overensstemmelse med forsvarsforligets forudsætninger. En analyse heraf forventes gennemført i de kommende år.

1.3. Forstærkninger

Ved den årlige revision af de forstærkningsplaner, der er udarbejdet af Den øverstkommanderende for NATO's styrker i Europa (SACEUR), er der foretaget enkelte mindre ændringer af betydning for Danmark. Disse ændringer medfører, at visse styrker, som kan indsættes her i landet, får en højere prioritet i planerne.

1.31. Forhåndsoplægning af materiel

I en spændingsperiode vil Enhedskommandoens område kunne tildeles 2 engelske eskadriller jagerbombere, der kan operere fra Flyvestation Tirstrup. Aftale om oplægning af ammunition og materiel til brug for disse styrker blev indgået i 1985. Oplægningen vil ske i NATO-depoter i Jylland.

De engelske myndigheder har anmodet om depotplads til en begrænset mængde ammunition til den engelske infanteribrigade, som også er tildelt Enhedskommandoens område. Aftale om deponeringsvilkår er under udarbejdelse.

1.32. Aftale om støtte til engelsk/hollandsk styrke

I overensstemmelse med dansk politik på forstærkningsområdet om forberedelser i fredstid af støtte til modtagelse af forstærkningsstyrker er der på bilateral basis udarbejdet et udkast til aftale om støtte til den engelsk/hollandske marineinfanteristyrke, der er tildelt Nordregionen, og som kan indsættes i Danmark. Det forventes, at aftalen i løbet af kort tid vil være færdigforhandlet.

1.33. Dansk-amerikansk planlægningsgruppe

I den dansk-amerikanske planlægningsgruppe, der blev nedsat i begyndelsen af 1984, fortsætter drøftelserne om udarbejdelse af aftaler om støtte til amerikanske forstærkninger.

I forbindelse med modtagelse af allierede forstærkninger arbejdes der med muligheden for at anvende civile flyvepladser, idet de militære flyvestationer ikke har tilstrækkelig kapacitet til deployering af de fly, som ifølge SACEUR's forstærkningsplan kan tildeles landet. I aftalen om forsvarrets ordning for perioden 1985-87 er der opnået enighed om, at der skal ske en udbygning af civile flyvepladser, så kampfly kan operere derfra. Desuden er der behov for en modernisering af flyvepladserne med etablering af faciliteter til brændstof. De nødvendige projekter på flyvestationerne til forstærkninger vil kunne finansieres over NATO's infrastrukturprogram.

Gruppen er tillige forum for forhandlinger om en aftale om fredstidsoplægning og delvis opstilling af et

500-sengs felthospital i Danmark. De foreløbige undersøgelser om hospitalet har ført til, at Holstebro Kaserne er fundet bedst egnet blandt de muligheder, som forelå. Nogle få bygninger vil blive væsentligt ændret og inddraget til hospitalsbrug, medens andre bygninger vil blive ændret i et sådant omfang, at de senere kan indgå som en del af hospitalet. Oplægningerne til hospitalet vil blive søgt begrænset, men det må dog påregnes, at der til formålet skal opføres nogle lagerbygninger på kaserneområdet.

Forberedelse af felthospitaler i Danmark til allierede styrker er ikke et ukendt begreb, idet der allerede i 1979 blev indgået aftale med Forbundsrepublikken Tyskland om oplægning af sanitetsmateriel og forsyninger til tyske reservehospitaler.

1.4. NATO-planer, doktriner m.v.

Langsigtede planer

Der har gennem nogle år været bestræbelser på i NATO at sikre en mere effektiv udnyttelse af alliancens samlede ressourcer, navnlig en systematisk udformning af vejledninger til brug for alliancens og landenes langsigtede forsvarsplaner.

Drøftelserne om udnyttelse af ny teknologi i det konventionelle forsvar satte yderligere fart i disse bestræbelser, og der viste sig et stigende behov for at få sat de forskellige vejledninger for langtidsplanlægningen, der er udarbejdet på en række konkrete områder, ind i en overordnet sammenhæng. Formålet er bedst muligt at definere de fundamentale krav, den vedtagne strategi vil stille til alliancen på lang sigt. Herved kan det afgøres, hvor de knappe ressourcer mest effektivt kan anvendes.

Hovedopgaverne

NATO's militære myndigheder har i deres studie om den overordnede sam-

menhæng udarbejdet forslag til en bred konceptramme, hvori indgår en række hovedopgaver, som NATO skal kunne løse, for at forsvarets effektivitet kan fastholdes og afskrækkelsen opretholdes. Disse hovedopgaver omfatter følgende 7:

- Bekæmpelse af første angrebsbølge,
- bekæmpelse og forsinkelse af opfølgende styrker, d.v.s. fjendens forstærkninger,
- kontrol af havområder,
- opretholdelse af en gunstig luftsituation,
- beskyttelse af allieret sejlads,
- sikring af baglandet og
- maritim støtte til land- og luftoperationer.

Der er i studien ikke foretaget nogen prioritering af disse opgaver, idet det forudsættes, at NATO's forsvar principielt skal være i stand til at løse dem alle på rimelig måde.

Den brede konceptramme er imidlertid en hjælp til NATO's militære planlæggere i deres koordinerende arbejde og for de enkelte lande i deres prioritering af den nationale forsvarsindsats.

Konceptrammen ændrer i principet ikke NATO's planlægningsprocedure, men vil komme til at indgå heri. Det vil fortsat være sådan, at NATO på grundlag af vejledninger for langtidsplanlægningen og nu også den brede militære konceptramme anbefaler bestemte styrkemål for medlemslandene. Det vil fortsat være landene selv, der suverænt afgør, hvorledes de stiller sig til de fremsatte anbefalinger, og hvorledes de ønsker at udforme deres forsvar.

Med udgangspunkt i konceptrammen vil NATO's øverste militære kommandoer udarbejde mere detaljerede støttedokumenter, afpasset vedkommende kommandos særlige behov omkring de forannævnte 7 hovedopgaver. Rammedokumentet vil kunne danne grundlag for yderligere langtidsvejled-

Den spanske forsvarsminister Narcis Serra besøgte Danmark i september 1985. Her ses han sammen med forsvarsminister Hans Engell og forsvarschefen, general O.K. Lind

ninger, der vil være underkastet politisk accept. Selve rammeprincippet forudses kontinuerligt revideret, første gang i slutningen af 1986.

Hovedopgaverne er ikke i sig selv nogen nyskabelse. De har altid været elementer i NATO's strategi og forsvar. Det nye er, at de er blevet sat ind i en helhed, der giver et billede af NATO's samlede fremtidige opgaver, baseret på den forventede udvikling. Det gælder både truslen og ny og kommende teknologi på det konventionelle område.

Det er klart, at konceptrammen også vil være vejledende for udformningen af dansk forsvar. På hvilken måde og i hvilket omfang er og forbliver naturligvis et nationalt dansk ansvar.

1.5. Officielle besøg m.m.

Som et vigtigt led i samarbejdet bl.a. med vore allierede er der i løbet af året gennemført en række officielle besøg, hvor emner af fælles interesse har været drøftet.

Her kan nævnes:

– 13.-14. februar var Forsvarsministe-

ren på besøg hos SACEUR (NATO's europæiske øverstkommanderende) i Belgien.

– 3.-6. marts aflagde Forsvarsministeren officielt besøg i Sverige.

– 30. marts – 3. april besøgte Forsvarsministeren FN-styrkerne på Cypern, herunder det danske kontingent.

– 3.-6. juni var der officielt besøg i Danmark af den engelske forsvarsminister *Michael Heseltine*.

– 10.-14. juni var der besøg i Danmark af NATO's Defence Review Committee.

– 26.-27. september aflagde den spanske forsvarsminister *Narcis Serra* officielt besøg i Danmark.

Med Folketingets Forsvarsudvalg gennemførtes orienteringsbesøg på Bornholm den 16.-17. april og ved Ravnstrup 12. juni.

Det bør også nævnes, at Forsvarsministeren besøgte de militære enheder på Færøerne 4.-6. september og herunder førte samtaler med de færøske myndigheder.

2. Forsvarets økonomiske forhold

2.1. Budgetterne for 1986-1989

Det budgetmæssige grundlag er fastlagt i forligsaftalen for perioden 1985-87. Forsvarsbudgettet er i princippet fastsat uændret i forhold til bevillingen i finansloven for 1984, d.v.s. 11.442 mill.kr. (prisniveau januar 1983). Herudover tilføres hjemmeværnet i hvert af årene 30 mill.kr., Forsvarskommandoen 20 mill.kr. til beholdninger, herunder mundering, og det civile anlægsbudget 30 mill.kr. til anskaffelse af nye redningsbåde (i 1985 dog kun 15 mill.kr.).

Forsvarsbudgettet udgør i finansloven følgende beløb for 1986 og de tre budgetoverslagsår (prisniveau januar 1985):

	Mill.kr.
1986	11.971,0
1987	11.953,0
1988	11.952,9
1989	11.952,9

Beløbene er fra og med 1985 — som for det øvrige statsbudget — opført eksklusivt ikke-fradragsberettiget købs-MOMS. MOMS-beløbet, der skønsmæssigt udgør 800 mill.kr., refunderes i forbindelse med udarbejdelse af forslag til tillægsbevillingslov.

I beløbet for 1986 indgår 15 mill.kr. til projektering af nye fiskeriinspektionsskibe.

Der ydes som hidtil kompensation for forsvarrets deltagelse i forureningsbekæmpelse og lignende ikke-militære opgaver samt for fredsbevarende operationer under FN.

2.2. Forsvarsbudgettets sammensætning

Forsvarsbudgettets hovedposter kan opdeles på følgende måde for årene 1983-86:

Tabel 1: Hovedposterne i absolutte tal

	1983	1984	1985	1986
Prisniveau	medio 83	medio 84	jan 84	jan 85
	mill.kr.			
Militærafsnit:				
Centralstyrelsen m.v.	300,2	313,4	313,5	335,1
Forsvarskommandoen og værnene m.v.	8.360,6	8.808,7	8.044,9	8.208,8
Hjemmeværnet	391,3	406,0	386,7	405,4
Danske militære FN-styrker	28,1	26,9	24,5	25,6
Driftsbudget i alt	9.080,2	9.555,0	8.769,6	8.974,9
Udlån	0	1,2	0,1	0,1
Materielinvesteringer til værnene og hjemmeværnet	1.883,7	1.980,9	1.450,0	1.801,3
Nationalt finansierede bygge- og anlægsarbejder	121,1	115,8	170,9	188,4
Erhvervelse og salg af ejendomme	-0,7	-2,8	-	-
Dansk bidrag til internationalt finansierede NATO-anlægsarbejder	255,5	234,0	225,0	300,0
Internationalt finansierede NATO-anlægsarbejder	246,0	232,3	180,0	230,0
Internationalt bidrag til NATO-anlægsarbejder	-246,0	-232,3	-180,0	-230,0
Anlægsbudget i alt	2.259,6	2.329,1	1.846,0	2.289,8
Civilafsnit:				
Driftsbudget	551,6	569,4	556,5	581,3
Anlægsbudget	77,4	54,9	86,3	125,9
Statsvirksomhed:				
Statens Konfektion	-0,9	-0,1	4,0	-0,9
§ 22. Forsvarsministeriet*				
i alt	11.967,9	12.508,3	11.262,4	11.971,0

* For årene 1983 og 1984 er tallene opgjort i løbende priser. Tallet for 1985 er opgjort eksklusivt MOMS.

Forsvarsbudgettets hovedposter udgør i årene 1983-86 følgende andele af de samlede forsvarsudgifter:

Tabel 2: Hovedposterne i relative tal (procenter)

	1983	1984	1985	1986
	%			
Militærafsnit:				
Centralstyrelsen m.v.	2,5	2,5	2,8	2,8
Forsvarskommandoen og værnene m.v.	69,9	70,4	71,4	68,7
Hjemmeværnet	3,3	3,3	3,4	3,4
Danske militære FN-styrker	0,2	0,2	0,2	0,2
Driftsbudget i alt	75,9	76,4	77,8	75,1
Udlån	0	0	0	0
Materielinvesteringer til værnene og hjemmeværnet	15,7	15,8	12,9	15,0
Nationalt finansierede bygge- og anlægsarbejder	1,0	0,9	1,5	1,6
Erhvervelse og salg af ejendomme	0	0	0	0
Dansk bidrag til internationalt finansierede NATO-anlægsarbejder	2,1	1,9	2,0	2,5
Internationalt finansierede NATO-anlægsarbejder	2,0	1,9	1,6	1,9
Internationalt bidrag til NATO-anlægsarbejder	-2,0	-1,9	-1,6	-1,9
Anlægsbudget i alt	18,8	18,6	16,4	19,1
Civilafsnit:				
Driftsbudget	4,6	4,6	5	4,9
Anlægsbudget	0,7	0,4	0,8	0,9
Statsvirksomhed:				
Statens Konfektion	0	0	0	0
§ 22. Forsvarsministeriet i alt	100,0	100,0	100,0	100,0

2.3. Forsvarskommandoens budget
 Forsvarskommandoens budget udgør ca. 90% af det samlede forsvarsbudget.

Tabel 3 viser, hvorledes beløbet fordeles sig på hovedudgiftsområder i 1985:

Tabel 3: Sammensætningen af Forsvarskommandoens budget for 1986

	mill.kr.	i pct.	(prisniveau januar 1985)
Personeludgifter	6.400	55,1	55,1 %
Materieludgifter:			
driftsudgifter	1.964	} 33,9	33,9 %
anlægsudgifter	1.973		
Bygninger og arealer:			
driftsudgifter	601	} 8,9	8,9 %
anlægsudgifter	205		
anlægstilskud	225		
Øvrige driftsudgifter ..	240	2,1	2,1 %
Udgifter, brutto	11.608	100,0	
Indtægter	735		
Udgifter, netto	10.873		

2.4. NATO-landenes forsvarsudgifter
 Tabel 4 viser forsvarsudgifternes andel af bruttonationalproduktet opgjort i US dollars pr. indbygger for NATO-medlemslandene (ekskl. Island og Spanien). Forsvarsudgifterne er i denne forbindelse opgjort efter en af NATO-

myndighederne udarbejdet definition, som for Danmarks vedkommende adskiller sig fra det af Folketinget vedtagne forsvarsbudget ved bl.a. at indeholde visse pensionsudgifter, medens visse driftsudgifter under civilafsnittet ikke medtages.

Tabel 4: 14 af NATO-landenes forsvarsudgifter i procent af bruttonationalproduktet og i US dollars pr. indbygger*)

	1982	1983	1984	1985
Belgien	3,4 274	3,3 271	3,4 279	282
Canada	2,1 250	2,0 263	2,2 277	282
Danmark	2,5 266	2,4 268	2,3 267	269
Frankrig	4,1 391	4,2 395	4,1 389	388
Forbundsrepubl. Tyskland	3,4 366	3,4 371	3,3 373	375
Grækenland	7,0 244	6,4 222	6,4 239	235
Italien	2,6 163	2,7 166	2,8 174	179
Luxembourg	1,2 108	1,2 112	1,2 115	119
Holland	3,2 296	3,2 296	3,2 309	308
Norge	3,0 396	3,1 411	2,8 414	429
Portugal	3,4 70	3,4 68	3,2 66	70
Tyrkiet	5,2 55	5,0 51	4,5 52	52
Storbritannien	5,0 421	5,3 451	5,6 460	460
USA	6,4 866	6,6 927	6,5 1003	1090

*) Udgifterne pr. indbygger er af hensyn til sammenligneligheden beregnet efter fælles NATO-kriterier. Der er anvendt 1983-priser og -kurser.

2.5. Moderniseringsreformen

Regeringen har i sin moderniseringsreform fastsat følgende hovedområder, som moderniseringsbestræbelserne især skal koncentreres om: Decentralisering af ansvar og kompetence, markedsstyring (herunder friere forbrugsvalg og ændrede finansieringsmekanismer), bedre publikumsbetjening, leder- og personaleudvikling, regelsanering og ny teknologi. Hvert ministerium skal inden for disse områder foretage en løbende vurdering af, hvorvidt der bør moderniseres.

Et af elementerne i hovedområdet: decentralisering af ansvar og kompetence er budgetreformen/bevillingsreformen. Betydningen heraf har imidlertid været relativt begrænset for Forsvarsministeriet, idet en del af de foreslåede ændringer i forvejen har været gældende for forsvarrets område.

Den opsparingsordning, som er en del af budgetreformen, er allerede anvendt af nogle af Forsvarsministeriets institutioner, således ved Geodætisk Institut og Farvandsvæsenet.

Med henblik på stillingskontrolreformen er der i ministeriet nedsat en arbejdsgruppe, der undersøger, hvorledes man mest hensigtsmæssigt kan udnytte muligheden for en decentralisering på dette område.

For så vidt angår ny teknologi, er der iværksat en teknologisk foranalyse af ministeriet. Denne foranalyse vil blive vurderet med henblik på moderniseringer inden for EDB-området.

På moderniseringsreformens øvrige hovedområder er der i ministeriet og dets myndigheder og institutioner allerede gennemført en lang række initiativer.

Det videre arbejde med moderniseringsreformen skal resultere i, at der fastsættes en samlet 2-års plan for moderniseringsarbejdet for hele Forsvarsministeriets område.

3. Udviklingen i værnene

3.1. Udviklingen i styrkemålene

Udviklingen i forsvaret i det seneste tiår har været præget af reducerede

styrkemål. En sammenligning af styrker mellem 1970 og 1983 illustrerer karakteristiske tal for de 3 værn:

<i>Forsvaret</i>	1970	1983
Fredsstyrke (militært personel)	ca. 42.500	ca. 31.290
Krigsstyrke (militært personel)	ca. 104.300	ca. 98.400
Civilt personel	ca. 12.600	ca. 9.280
<i>Hæren</i>		
Antal brigader	6	5
Officerer	ca. 4.130	ca. 3.060
Stampersonel	ca. 4.270	ca. 8.250
Værnepligtige (mandår)	ca. 16.600	ca. 6.700
Fredsstyrke (militært personel)	ca. 25.000	ca. 18.010
Krigsstyrke (militært personel)	ca. 78.000	ca. 72.000
<i>Søværnet</i>		
Kampenheder, i alt, heraf:	47	38
Større overfladeskibe ¹⁾	10	9
Undervandsbåde	6	4
Mindre overfladeskibe ²⁾	31	25
Farvandsovervågningsenheder i alt, heraf: Bevogtningsfartøjer	21	17
Orlogskuttere	9	8
Orlogskuttere	12	9
Fiskeriinspektionsenheder i alt, heraf: Inspektionsskibe	10	10
Inspektionsskibe	5	5
Inspektionsskuttere	5	5
Inspektionshelikoptere	8	8
Officerer	ca. 1.500	ca. 1.370
Stampersonel	ca. 2.400	ca. 3.220
Værnepligtige (mandår)	ca. 3.500	ca. 1.260
Fredsstyrke (militært personel)	ca. 7.400	ca. 5.850
Krigsstyrke (militært personel)	ca. 10.200	ca. 9.600

1) Fregatter, korvetter og større minelæggere.

2) Torpedobåde, missilbåde, minerydningsfartøjer og kabelminelæggere.

	1970	1983
<i>Flyvevåbnet</i>		
Kampfly	112	96
Kampflyeskadriller	7	6
Transportfly	17	3
Fiskeriinspektionsfly	0	3
Redningshelikoptere	8	8
Raketluftforsvareskadriller	8	6
Kanonluftforsvareskadriller ³⁾	0	6
Officerer	ca. 1.500	ca. 1.360
Stampersonel	ca. 4.300	ca. 4.680
Værnepligtige (mandår)	ca. 4.300	ca. 1.400
Fredsstyrke (militært personel)	ca. 10.100	ca. 7.440
Krigsstyrke (militært personel)	ca. 16.100	ca. 16.800

3) Overført fra hæren til flyvevåbnet.

Reduktionerne fra 1970 til 1983 er sket som følge af, at de økonomiske midler ikke har været tilstrækkelige til, at styrkemålene fra 1970 har kunnet opfyldes, og de kan således ikke tages som udtryk for fald i forsvarets styrkeproduktion.

Rationalisering og forenkling

Selv om lokalpolitiske, personelmæssige og andre hensyn kan forsinke strukturtilpasninger, er der i perioden 1970-83 sket en ikke ubetydelig rationalisering og forenkling i forsvarets struktur.

I *hæren* er der således nedlagt 3 regimenter siden 1970, og antallet af hærens skoler er reduceret fra femten til otte, hvoraf fire er lagt sammen med hver et regiment. Herudover er regimenterne tillagt særlige opgaver, idet fire regimenter og Bornholms Værn er tillagt opgaver som regioner, mens fem regimentsstabe udgør stabene i krigsstrukturens fem kampgrupper. Endvidere er der nedlagt 2 kaserner og dele af en tredje.

I *søværnet* er antallet af marinedistrikter under reduktion, og der er foretaget personelreduktioner inden for reparations- og vedligeholdelsessektoren. Der er fortsat tre flådestationer til at vedligeholde 65 fartøjer (i 1983)

mod 78 fartøjer (i 1970). Udviklingen i søværnet har i øvrigt været karakteriseret ved en stigning i antallet af fredstidsopgaver, især inden for fiskeriinspektionstjenesten og på miljøområdet.

I *flyvevåbnet* er der i perioden gennemført rationaliseringer, som har resulteret i sammenlægning af skoler, reduktion af personelstyrken i vedligeholdelsessektoren og nedlæggelse af tre etableringer.

Bestræbelserne på at tilpasse forsvarets vedligeholdelsessektor til antallet af kampenheder foregår kontinuerligt. Det skal således nævnes, at der under Forsvarsministeriet er nedsat en bredt sammensat arbejdsgruppe, der skal fremsætte forslag til garniseringsændringer i Jylland. Endvidere undersøger Forsvarskommandoen i øjeblikket, om der kan gennemføres yderligere sammenlægninger af etableringer på Sjælland, ligesom det undersøges, om dele af søværnets aktiviteter kan flyttes fra Holmen til flådestationerne i Korsør og Frederikshavn.

Erfaringerne viser imidlertid, at sådanne undersøgelser tager tid, idet konsekvenserne af at gennemføre rationaliseringer og forenklinger skal belyses fyldestgørende. Såfremt rationaliseringerne medfører personelflytninger eller nedlæggelse af stillinger, skal per-

sonelorganisationerne inddrages, før der kan træffes beslutninger. Hertil kommer, at lokale myndigheder eller politikere ofte er imod etablissemensnedlæggelser. Som eksempel kan nævnes Tønder Kaserne, som forsvaret ville rømme i midten af 1970'erne, men hvor egnspolitiske forhold gjorde dette umuligt.

Krigsstyrke og mønstringer

I forbindelse med tilpasningen af forsvarets støttestruktur er det vigtigt at være opmærksom på, at denne ikke alene danner grundlag for opstilling og uddannelse af forsvarets enheder i fred, men også for forsvarets overgang til krig og for løsningen af opgaverne under krig. Forsvarets krigsstyrke er kun reduceret fra ca. 104.000 i 1970 til ca. 98.000 mand i 1983. Endvidere er antallet af mønstringsmanddage i hæren steget fra godt 25.000 pr. år i midten af 1970'erne til 40.000 i 1984. Antallet af mønstringsdage er ved forligsaftalen planlagt gradvis øget til 70.000 i 1987 og senere til 85.000, ligesom forholdene under mønstringer planlægges forbedret og effektiviseret. Disse forhold samt forberedelserne til støtte af allierede forstærkninger sætter visse grænser for, hvor store reduktioner der kan gennemføres i støttestrukturen.

For i øvrigt at give et indtryk af resourceforbruget ved forsvarets støttestruktur skal oplyses, at forsvarets udgifter til drift og vedligeholdelse af samtlige kaserner, flådestationer, flyvestationer m.v., herunder lønninger til det ved etableringerne ansatte civile personel, i 1985 andrager ca. 750 mill.kr.

3.2. Tillægsaftalen fra august 1985

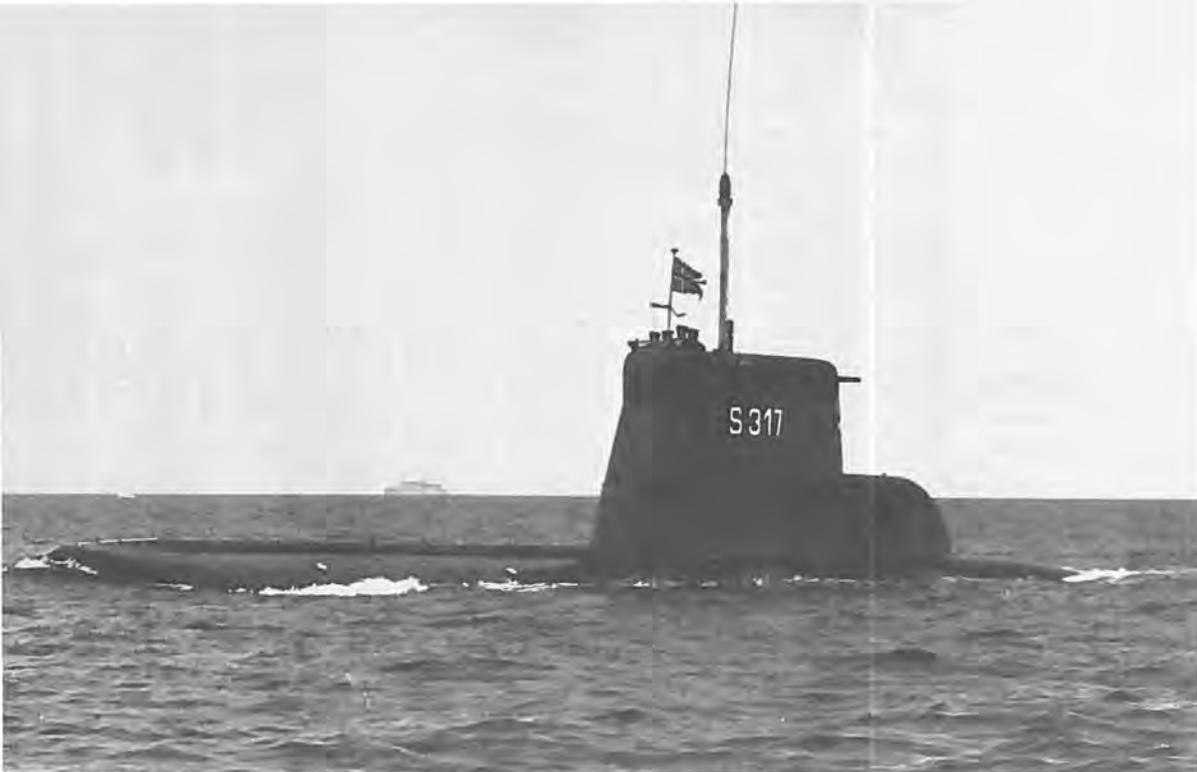
Den 27. august 1985 opnåedes der politisk tilslutning til et tillæg til den aftale om forsvaret, der er indgået for perioden 1985-87 (se tillæg 2). Efter forhandlinger i den 11-mandsgruppe,

I hærens uddannelsesskydning indgår panserværnsvåben, gevær samt let og tungt maskingevær. Foto: Hæren

der er nedsat af partierne bag forsvarsforliget (Socialdemokratiet, Konservative, Venstre, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti), blev der opnået enighed om hærens sammensætning i de kommende år. Partierne blev herudover enige om, at der i stedet for det i forsvarsforliget forudsete lejemål søges købt 3 norske u-både af KOB-BEN-klassen. U-bådene vil blive moderniseret ved et norsk værft sammen med norske u-både af samme type.

Beregninger har vist, at dette vil være den billigste løsning. Såfremt en kommende forsvarsaftale konkluderer, at det ikke er hensigtsmæssigt at anvende u-både i Danmark, er det hen-

Der blev i august 1985 opnået politisk tilslutning til, at søværnet får 3 u-både af den norske KOBHEN-klasse. Inden u-bådene tages i brug, vil de gennemgå en større modernisering. Foto: Søværnet

sigten at udfase u-bådene midt i 90'erne.

Det blev desuden aftalt, at målsætningen for udviklingen i antallet af værnepligtige i hæren fra 1987 fastsættes til: 6.800 i 1987, 7.200 i 1988 og 8.700 i 1989. Merudgiften hertil vil fra og med 1989 andrage ca. 250 mill. kr. pr. år. Spørgsmålet om endelige tal for værnepligtige vedrører derfor de drøftelser, der skal føres i forbindelse med et kommende forsvarsforlig.

I aftalen fastsættes endvidere, at antallet af stampersonel og værnepligtige i hæren med udgangen af 1987 skal være henholdsvis 7.200 og 6.800 mandår. I stampersoneltallet indgår i forligsperioden 4.900 menigt stampersonel (med over 6 måneders tjeneste) og i antallet af værnepligtige indtil 700 konstabelelever med under 6 måneders tjeneste.

Længden af den første samlede tjeneste ved kamptropperne og ingeniørtropperne øges med 3 måneder til henholdsvis 12 måneder for værnepligtige menige og 24 måneder for værnepligtige befalingsmænd. Af hensyn til mønstringer nødvendiggør dette, at den samlede længste tjenestetid øges fra 24 til 27 måneder. Lovforslag herom blev fremsat i Folketinget den 22. oktober 1985. Partierne forudsætter, at tilpasningen af stampersonelstyrken sker ved naturlig afgang, omskoling og overførsel til andre ledigblevne stillinger.

Der er således skabt grundlag for at bringe hærens forhold i orden, efter at der i en længere periode har hersket en vis usikkerhed.

De opgaver, som i øvrigt blev pålagt den særlige arbejdsgruppe til analyse af værnepligtiges anvendelse i forsva-

ret, der blev nedsat i henhold til forsvarsforligsaftalen fra 1984, forudsættes herefter afklaret i denne arbejdsgruppe gennem aftaler og forhandlinger med de berørte organisationer. Der blev med ovennævnte, justerede personeltal skabt forudsætning for en endelig fastsættelse af hærens fredsstruktur og dermed grundlag for, at arbejdsgruppen vedrørende garnisonering i Jylland og på Fyn kan videreføre sit arbejde.

3.3. Udviklingen i hæren

3.3.1. Fredsstrukturen

Ved tillægsaftalen til forsvarsforliget blev grundlaget for hærens fredsstyrke fastlagt. Forsvarskommandoen har derefter lavet en plan, hvoraf bl.a. fremgår, hvorledes det hvorrede antal værnepligtige tænkes anvendt efter 1987.

Denne plan for hærens fredsstyrke, PLAN 90, bygger på en fortsat anvendelse af værnepligtige og stampersonel i hærens enheder. Det er påregnet, at de første 12-måneders-værnepligtige indkaldes i april 1986.

I stampersonelenheder er det hensigten hovedsagelig at anvende kontrakter på 2 år, for enkelte enhedstyper 3 år. Løbende kontrakter vil herefter være begrænset til at omfatte personel ved ganske få enheder samt personel ved stabe, skoler og lignende.

Der vil i perioden frem til udgangen af 1989 ske en gradvis konvertering af enheder til stampersonelenheder med 2 års kontrakt og værnepligtsenheder med 12 måneders tjeneste.

Uddannelsen af de værnepligtige i forbindelse med den forlængede tjenestetid skal tilrettelægges sådan, at værnepligtsenheder med mere end 6 måneders tjeneste indgår i beredskabet.

3.3.2. Krigsstrukturen

Hærens krigsstyrke vil fortsat bestå af både felthærs- og lokalforsvarsstyrker og omfatte 72.000 mand. Felthæren

Efter aftale mellem forsvarsforligspartierne øges tjenestetiden ved hærens kamp- og ingeniørtropper til 12 måneder. Foto: Hæren

vil blive styrket ved, at visse enheder overføres fra det lokale forsvar.

Det fremskudte forsvar af den jyske halvø vil fortsat blive højt prioriteret med opstilling af korpsenheder og en division med tre brigader.

På Sjælland opstilles fortsat korpsenheder samt to brigader. Organisationen af de sjællandske kampgrupper er nu justeret, hvilket indebærer en forbedring på Lolland-Falster.

I Bornholms Region vil der ske mindre reduktioner.

3.4. Udviklingen i søværnet

Udrustnings- og aktivitetsniveauet i søværnet har i 1985 i princippet været som året før. Indsatsberedskabet har

Forsvarets personel undervises bl.a. i Warszawapagtens styrker, deres udrustning, uniformer m.v. Hærens Specialskole har lavet en Warszawapagt-udstilling som led i denne undervisning. Foto: Hæren

været uændret med henblik på kontinuerlig gennemførelse af farvandsovervågning og suverænitetshævdelse. De enkelte skibes aktiviteter har ligeledes været på samme niveau som hidtil.

Farvandsovervågningen er under modernisering med indførelse af et datastyret kommando-, kontrol- og informationssystem (se pkt. 7.54). Indførelsen af systemet medfører en reduktion i antallet af marinedistrikter.

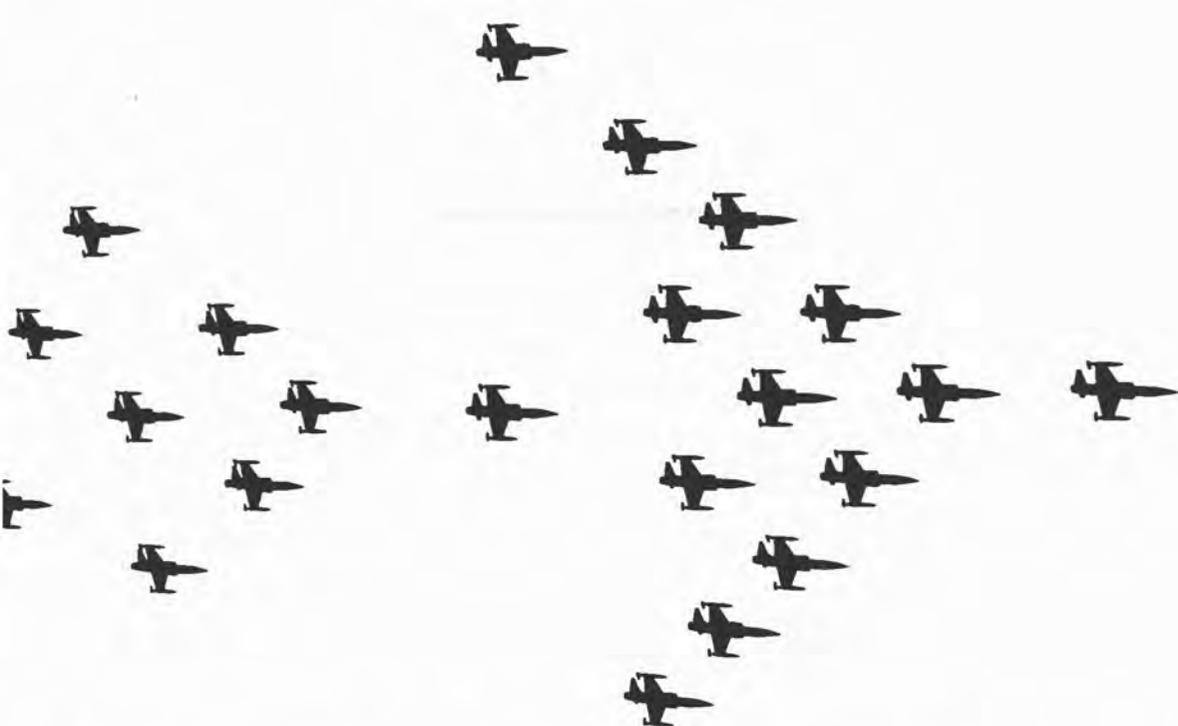
Anskaffelse af en ny skibstype (STANDARD FLEX 300) er påbegyndt i 1985. Typen er udviklet med henblik på at erstatte flere ældre typer af mindre skibe (bevogtningsfartøjer, torpedobåde og ministrygere) under anvendelse af udskiftelige moduler.

3.5. Udviklingen i flyvevåbnet

Udfasingen af F-104 flyene er fortsat i 1985, og de sidste fly af typen udgår af drift i begyndelsen af 1986. Flyvevåbnets fly-kamphenheder vil herefter bestå af 4 F-16 fly-eskadriller, 2 på Flyvestation Skrydstrup og 2 på Flyvestation Ålborg samt 2 F-35 eskadriller på Flyvestation Karup.

F-35 flyene har i løbet af 1983-85 gennemgået en omfattende modernisering af navigations- og sigtesystemet. Flyene påregnes udskiftet i løbet af 90'erne. Forsvarskommandoen har nedsat en arbejdsgruppe til at opstille de operative og materielmæssige krav, der bør stilles til et afløsningsfly.

For at sikre start- og landingsmulig-

F-104-flyene, der blev anskaffet i 1964, er nu under udfasning. Foto: Flyvevåbnet

heder i en krise- eller krigssituation er flyvevåbnet ved at udbygge evnen til at operere fra civile flyvepladser. I oktober opererede et antal F-16 fly således fra Thisted Lufthavn.

Den 15. august 1985 flyttede to IHAWK luftforsvarsraketskadriller til Odense. Det er hensigten, at de skal placeres på det militære øvelsesareal ved Højstrup uden for Odense, hvor

Flyvevåbnet skal kunne operere fra civile lufthavne. I oktober 1985 blev der holdt en øvelse heri på Thisted Lufthavn. Foto: Tage Jensen

2 IHAWK-eskadriller vil blive opstillet ved Odense. Senere vil der blive placeret 1 eskadrille ved Flyvestation Karup og 1 ved Flyvestation Skrydstrup. Foto: Flyvevåbnet

bygninger m.v. forventes klargjort i løbet af 1987. I mellemtiden vil enhederne blive opstillet på et lejet landbrugsareal.

Der vil blive opstillet yderligere 2 IHAWK-eskadriller. Materiellet til den ene ankom i efteråret 1985, og den anden vil ankomme i løbet af foråret 1986. Enhederne er under uddannelse. De vil senere blive placeret ved flyvestationerne Karup og Skrydstrup.

L-70 kanonluftforsvareseskadrillerne er under modernisering. 3 af disse 4 enheder vil i begyndelsen af 1986 overgå til mobiliseringsstatus. Den sidste eskadrille, som er stationeret på Flyvestation Ålborg, vil så overtage uddannelsen af mandskab (mobiliseringspersonel) til alle enhederne.

Kontrol- og varslingsystemet er blevet moderniseret med nye radarer til stationerne på Bornholm og Færøerne, hvorved bemanningen har kunnet

reduceres. Flyvevåbnet stiller desuden personel til NATO's fælles varslingsfly (NATO Airborne Early Warning), der automatisk via linkforbindelser kan varsle til de danske radarstationer.

3.6. Officersskolerne

Af forsvarsforligsaftalen fremgår, at mulighederne for sammenlægning af de tre værns officersskoler skal undersøges. Undersøgelsen har endnu ikke kunnet foretages, idet det har været nødvendigt at koncentrere officersskolernes ressourcer om uddannelsesplanlægning for den nye personel- og uddannelsesstruktur, så det sikres, at eleverne får den bedst mulige uddannelse.

I overgangsperioden uddannes både efter den hidtidige og den nye struktur, og det er ikke fundet hensigtsmæssigt i denne periode at belaste skolerne yderligere med vurdering af de geogra-

fiske og organisatoriske ændringer, som en eventuel sammenlægning kan medføre.

Herudover er uddannelsesstrukturens videre opbygning først nu så afklaret, at det kan afgøres, hvilke videreuddannelser der bør placeres i officersskoleregie.

Rigsrevisionen har afgivet beretning om officersskolerne til statsrevisorerne i april 1985. Statsrevisorerne har den 26. oktober 1985 sendt beretning til Forsvarsministeren og heri kritiseret, at den i forsvarsforligsaftalen nævnte undersøgelse endnu ikke er foretaget.

Forsvarsministeren vil herefter i henhold til lov om statens regnskaber m.v. komme med en redegørelse hertil.

3.7. Forsvarsministerens Rådgivnings- og Analysegruppe

I forsvarsaftalen fra 1984 er det anført, at Forsvarsministeren skal nedsætte en uafhængig rådgivnings- og analysegruppe, der skal følge og analysere den våbenteknologiske udvikling i den østlige og vestlige verden og vurdere betydningen heraf for dansk forsvar og dansk forsvars opgaver. Gruppen blev nedsat i begyndelsen af 1985.

Gruppen har chefen for Forsvarets Forskningstjeneste som formand og består herudover af 3 civile og 3 militære medlemmer samt repræsentanter fra Forsvarsministeriet, Forsvarskommandoen, Forsvarets Forskningsråd og Forsvarets Forskningstjeneste. De 6 faste medlemmer forretter fuldtidstjeneste i gruppen, medens myndighedsrepræsentanterne indgår i gruppen ved siden af havende tjeneste.

Gruppen har fået tildelt følgende opgaver:

- Nøje følge den våbenteknologiske udvikling i østlig og vestlig regie.
- Analysere og vurdere mulighederne for indpasning af den ny våbenteknologi i løsning af dansk forsvars opgaver.
- Analysere og vurdere mulighederne for indpasning af den ny våbenteknologi i dansk forsvars struktur.
- Analysere og vurdere de alternative strukturudviklinger, den ny teknologi kan betyde for forsvaret.
- Tilvejebringe konkrete analyser, som pålægges gennem Forsvarsministeriet.
- Vurdere konsekvenserne for indpasning af den ny våbenteknologi i

*Forsvarsministerens Rådgivnings- og Analysegruppe skal bl.a. se på en afløsning for CENTURION-kampvognene.
Foto: Hæren*

dansk forsvar, herunder i muligt omfang de operative, tekniske, økonomiske og personelmæssige konsekvenser.

Indledningsvis skal gruppen analysere følgende emner:

- Behovet for danske u-både,
- mulig anvendelse af Synthetic Aperture Radar (SAR) i F-16 i forbindelse med overvågning,
- materielafløsning for CENTURION kampvogne,
- mulig anvendelse af landbaserede sømålsmissiler og

— mulig anvendelse af egentlige flådehelikoptere i Danmark.

Analysearbejdet blev indledt i maj 1985 med behandling af de første 3 af ovennævnte emner.

Udkast til analyse vedrørende behovet for danske u-både forventes at foreligge i begyndelsen af 1986. Derefter følger analyser vedrørende mulig anvendelse af Synthetic Aperture Radar til F-16 i forbindelse med farvandsovervågning samt materielafløsning for CENTURION kampvogne.

4. Hjemmeværnet

4.1. Hjemmeværnet som en del af forsvaret

I hjemmeværnsloven er bl.a. anført:

”Hjemmeværnet deltager som en del af det militære forsvar i løsningen af de opgaver, der påhviler hæren, søværnet og flyvevåbnet”.

Dette understreges i praksis da også

af, at der med årene er opstået en stadig øget, gensidig afhængighed mellem hjemmeværnet og den øvrige del af forsvaret, så hjemmeværnet i dag er en absolut nødvendig del af det samlede forsvar, der ikke vil kunne løse sine opgaver optimalt uden dettes bistand. Hjemmeværnet er således med til at styrke forsvarsviljen i befolkningen.

Hjemmeværnet er med til at løse de opgaver, der påhviler værnene, bl.a. overvågning. Foto: Hjemmeværnet

4.2. Hjemmeværnets opgaveløsning

Hjemmeværnets opgaver omfatter overvågningstjeneste, bevogtningstjeneste, farvandsovervågning, kontrol- og varslingsstjeneste samt et antal specialopgaver.

Alle disse opgaver kan i almindelighed løses i dag, selv om hjemmeværnet har erfaret visse vanskeligheder med at opretholde et tilstrækkeligt højt gennemsnitligt uddannelsesstade. Årsagen hertil er bl.a., at der sker en ret stor udskiftning af personel på grund af flytninger, specielt blandt de unge. Videre har hjemmeværnet erfaret, at den generelle udvikling i samfundet har medført, at flere medlemmer bliver mere nøjeregnende med deres fritid, ligesom der i nogle enheder er medlemmer, som generelt er mindre aktive end påregnet.

Hjemmeværnet deltager også i hjælp til det øvrige samfund. Det har således deltaget i eftersøgninger på havet og på land samt assisteret ved bekæmpelse af skovbrande.

4.3. Personelstyrke

Hjemmeværnets samlede styrke pr. 1. oktober 1985 på 75.887 fordeler sig således:

Hjemmeværnskommandoen og Hjemmeværnsskolen	62
Hærhjemmeværnet	50.825
Danmarks Lottekorps	8.164
Marinehjemmeværnet	3.597
Kvindeligt Marinekorps	1.337
Flyverhjemmeværnet	10.231
Kvindeligt Flyvekorps	1.671
I alt	75.887

Hjemmeværnet har i perioden 1. oktober 1984 til 30. september 1985 haft en tilgang på 9.349 og en afgang på 10.511. Af den samlede tilgang er fortsat ca. 80% under 30 år, og ligeledes er ca. 65% af de nytilgæede uden forudgående militær uddannelse.

Det må således konstateres, at hjemmeværnets eksplosive vækst i 70'erne og i begyndelsen af 80'erne for nærværende er ophørt. Det vurderes, at hjem-

Luftmeldekorpsset kan opdage og varsle om fly, der flyver i lav højde. Meldingerne indgår til et plottebord i Lavvarslingscentralen. Foto: Hjemmeværnet

meværnets styrketal på godt 75.000 vil stabilisere sig.

4.4. Uddannelse

Det er vigtigt, at hjemmeværnet er i stand til at optage, uddanne og udruste alle egnede ansøgere. Hjemmeværnets forbrug af ressourcer på uddannelsesområdet er steget markant de senere år, idet et større antal af nytildgåede medlemmer ikke har en forudgående militær uddannelse og derfor skal gennemgå den fulde uddannelse. Det betyder endvidere, at der ikke i samme omfang som tidligere kan bygges på en overføring af erfaring fra de værnepligtsuddannede til de ikke værnepligtsuddannede, hvilket har resulteret i et dalende militært erfaringsniveau i den almindelige hjemmeværnsgruppe.

Hjemmeværnet har i bestræbelserne på at få stabiliseret styrketallet intensiveret foranstaltninger omkring fastholdelse, og her er især uddannelse samt et rimeligt højt aktivitetsniveau (øvelser og skydning) nærliggende midler.

4.5. Uddannelsesfaciliteter

Intensivering af uddannelse medfører et større behov for uddannelsesfaciliteter, ligesom nedslidningen af eksisterende faciliteter øges.

Hertil kommer, at hjemmeværnet i de senere år gang på gang er stødt på miljø- og fredningsmæssige problemer omkring skydebaner og øvelsesarealer. Særlig stærkt mærkes disse problemer i det københavnske og nordsjællandske område.

4.6. Økonomi og materiel

Udover regulering af hjemmeværnets driftsbudget i overensstemmelse med den stedfundne økonomiske udvikling tilføres hjemmeværnsbudgettet i hvert af årene 1985 til 1987 ca. 31 mill.kr. Denne forøgelse anvendes bl.a. til uddannelsen af det stigende antal frivillige, der ikke har aftjent værnepligt.

Hjemmeværnets andel af forsvarrets anlægsbudget forventes at udgøre ca. 30 mill.kr. i de tre år i aftaleperioden. Disse midler anvendes i hovedsagen til anskaffelse af nyt radiomateriel og personlige ABC-beskyttelsesmidler. Endvidere anvendes midlerne til bygge- og anlægsinvesteringer.

Hjemmeværnet har siden 1982 gennemført en række besparelsesforanstaltninger. Til trods herfor har det ikke været muligt at gennemføre hjemmeværnets virksomhed — herunder den nødvendige grunduddannelse af nytildgåede frivillige uden værnepligtsuddannelse — inden for den oprindeligt bevilgede ramme. Det har derfor været nødvendigt i flere år på tillægsbevillingsloven at overføre yderligere midler fra andre bevillingsområder inden for Forsvarsministeriets budget. Alligevel har en række anskaffelsesprojekter måttet udskydes.

De mere påtrængende anskaffelsesprojekter, som hjemmeværnet står over for, er følgende:

- Modernisering af hjemmeværnets panserværnssystemer,
- anskaffelse af ABC-beskyttelsesdragter,
- forbedring af eksisterende uniformssystem,
- anskaffelse af nyt oppakningssystem,
- anskaffelse af EDB-udstyr samt
- bygning af nye marinehjemmeværnsfartøjer.

Hjemmeværnet råder i dag over 37 fartøjer af vidt forskellig type og alder. Det ældste er fra 1922 og det nyeste fra 1982. Den gennemsnitlige levealder for fartøjerne er 32 år, hvilket medfører stadigt stigende vedligeholdelsesomkostninger, der for tiden udgør over 10% af hjemmeværnets materieldriftsbudget.

Endelig skal hjemmeværnet på lidt længere sigt tage stilling til et fremtidigt håndvåbensystem.

5. Forsvarsministeriets institutioner

5.1. Forsvarets Efterretningstjeneste

Forsvarets Efterretningstjeneste er direkte underlagt Forsvarsministeriet, men betjener også Forsvarskommandoen og andre militære og civile myndigheder.

Hovedopgaven for tjenesten er at indhente, bearbejde og formidle efterretninger om nationer eller styrker, der militært kan udgøre en trussel mod Danmark og – inden for rammerne af NATO – mod dets allierede. Forsvarets Efterretningstjeneste skal formidle det bedst mulige kendskab til potentielle modstanderes formåen, hensigter, aktivitet og udviklingsmuligheder. Efterretningsvirksomheden omfatter i hovedsagen udarbejdelse og løbende vedligeholdelse af en efterretningsmæssig bedømmelse af såvel den militære situation som de politiske, økonomiske og tekniske forhold, der kan øve indflydelse på denne. Formålet hermed er at give danske myndigheder grundlag for krisestyring og mulighed for med bedst muligt varsel at træffe beslutning om iværksættelse af beredskabsforanstaltninger m.v.

Det er imidlertid også en vigtig opgave i et vist omfang at holde myndighederne informeret om situationen i verden uden for Danmarks nærområde, herunder om udbrud af kriser, der kan få indflydelse på danske sikkerhedspolitiske interesser. En særlig interesse er i denne forbindelse knyttet til lande eller områder, hvori danske

FN-enheder er eller kan forventes indsat. Udover at følge den løbende udvikling opbygger Forsvarets Efterretningstjeneste en efterretningsmæssig baggrundsviden til støtte for den militære planlægning, uddannelse og det militære fredsberedskab samt for totalforsvarsplanlægningen.

Indhentning af oplysninger finder sted over et vidt spektrum strækkende sig fra at lytte til radioudsendelser og avislæsning til brugen af elektroniske midler og samarbejde med andre efterretningstjenester. Bearbejdningen af oplysningerne foretages af såvel militære som civile specialister inden for en række fagområder med henblik på at opnå den bredest mulige belysning af problemerne og den sikrest mulige samlede vurdering.

Efterretningstjenesten rapporterer om den aktuelle situation gennem udsendelse af daglige og ugentlige meddelelser, situationsrapporter m.v. Endvidere udsendes efterretningsoversigter, orientering om sikkerhedstilstanden samt et stort antal håndbøger og specialstudier omhandlende en lang række emner. Den overvejende del af det udsendte materiale er omfattet af en sikkerhedsklassifikation. Som en undtagelse herfra kan dog nævnes den lille pjece "Warszawapagtens aggressionsmuligheder mod dansk område", der udsendes uklassificeret normalt hvert andet år. Tjenesten giver endelig et betydeligt antal mundtlige oriente-

Warszawapagtens aggressionsmuligheder mod dansk område

Denne pjese udsendes af efterretningstjenesten til offentligheden. Det er iøvrigt tjenestens væsentligste opgave at give de danske myndigheder baggrund for krisestyring ved at give de bedst mulige oplysninger om den potentielle modstanders styrke

ringer, ligesom den er pålagt en ret omfattende undervisningsvirksomhed ved visse af forsvarets skoler.

Efterretningstjenesten udsender normalt ikke pressemeddelelser om den løbende situation og udvikling. Sådanne må ifølge sagens natur være uklassificerede og derfor selektive og ville i visse tilfælde kunne opfattes som indlæg i den sikkerheds- og forsvarspolitiske debat. Efterretningstjenesten afholder i øvrigt omkring 40 foredrag om året efter anmodning fra foreninger og undervisningsinstitutioner landet over.

Som en mindre del af den samlede virksomhed varetager Forsvarets Efterretningstjeneste på Forsvarschefens vegne kontrollen med opretholdelsen

af den militære sikkerhed. Tjenesten yder i denne forbindelse rådgivning, godkender sikkerhedsforanstaltninger og varetager behandling af sikkerhedsspørgsmål, herunder udpegning og sikring af nøglepunkter — installationer, civile eller militære, der er af særlig betydning for landets totale forsvar. Endvidere bistår tjenesten ved uddannelse inden for området.

Forsvarets Efterretningstjeneste fungerer også som rådgivende organ over for danske civile virksomheder, der udfører klassificeret arbejde for forsvaret eller NATO-myndigheder. Ansvar for sikkerheden påhviler den enkelte virksomheds ledelse, idet efterretningstjenesten alene yder bistand i form af vejledning og kontrol.

De sikkerhedsmæssige forhold præges af den kraftige udvikling, det danske samfund er inde i med hensyn til elektroniske informationssystemer samt den stigende interesse for overførsel af højteknologisk viden fra Vest til Øst.

Sammenfattende kan det siges, at den militære sikkerhedstjeneste baserer sig på en række defensive og forebyggende foranstaltninger mod spionage, sabotage og terroristvirksomhed m.v., der måtte være rettet mod forsvarets anlæg, aktiviteter og personel. Med henblik på at opnå den bedst mulige beskyttelse finder der på disse områder et snævert samarbejde sted med Politiets Efterretningstjeneste, der beskæftiger sig med statens interne sikkerhed.

Med efterretningstjenestens indsats bidrager forsvaret til, at Danmark som en suveræn stat kan føre forsvars- og sikkerhedspolitik på grundlag af egne informationer og selvstændige danske vurderinger. Der ydes også hermed et værdifuldt dansk bidrag til NATO-alliancens samlede informations- og beslutningsgrundlag.

5.2. Farvandsvæsenet

I sagen om redningsfartøjet RF 2's forlis nedsatte Industriministeren den 3. september 1985 en ny undersøgelseskommission. Kommissionens opgave er med udgangspunkt i de to tidligere afgivne betænkninger at fremskaffe og undersøge nye oplysninger, som findes at kunne belyse ulykkens årsag og karakter, især de oplysninger, der er fremkommet om redningsfartøjets ror.

5.21. Nye redningsfartøjer

Det arbejde, der begyndte i 1984 med projektering af nye redningsfartøjer, er fortsat i 1985. Det nedsatte udvalg vedrørende redningsfartøjer og materiel har udarbejdet forslag til 2 projekter til nye redningsfartøjer til brug i henholdsvis Nordsøen og Kattegat. Udvalget har foreslået, at der som led i projekteringen iværksættes model- og prøvetankforsøg for at sikre, at projekterne bliver så gennemarbejdede som muligt før udbud og bygning. Finansudvalget har tiltrådt, at der til dette formål kan anvendes ca. 2,5 mill.kr.

Som følge af disse forsøg forventes de nye redningsfartøjer først at kunne bygges i løbet af 1986.

5.22. Anskaffelse af gummibåde til redningstjenesten

De 8 gummibåde, der blev anskaffet i 1984 til brug for redningsstationerne, har vist sig at være særdeles velegnede til at løse visse redningsopgaver. Der vil derfor blive anskaffet yderligere 5 gummibåde.

Gummibådene vil blive leveret til redningsstationerne omkring årsskiftet 1985-86. Der er behov for yderligere gummibåde til 5-6 redningsstationer, og såfremt de fornødne midler til anskaffelse er tilstede, er det hensigten at søge disse fartøjer anskaffet i 1986.

5.23. Nyt inspektionsskib til Farvandsdirektoratet

I samarbejde med farvandsvæsenets to

personaleorganisationer har Farvandsdirektoratet i 1985 gennemført et udvalgsarbejde med henblik på projektering af et nyt inspektionsskib til afløsning af det ældste af Farvandsdirektoratets 3 inspektionsskibe, der er bygget i 1945. De 2 andre er fra 1960 og 1971. Erfaringerne fra vinteren 1984-85 viste, at kun det ene af inspektionsskibene på grund af isforholdene kunne holdes sejlede gennem hele vinteren. Det anses for påkrævet, at der bygges et nyt, isforstærket inspektionsskib, idet farvandsafmærkningerne nu – i modsætning til tidligere – søges opretholdt også i isvintre. Det forventes, at skibet vil kunne bygges i løbet af 1986-87.

5.3. Geodætisk Institut

Arbejdet med et nyt præcisionsniveaulement i Danmark blev iværksat i 1985 og forventes at vare 4-5 år.

Med henblik på at fremme en harmonisering af landets forskellige geografiske punktsystemer – det såkaldte referencenet – og for at fremme en automatisering af systemerne har Administrationsdepartementet nedsat et styringsorgan: "Rådet for Danmarks geografiske referencenet". I dette råd, hvori Geodætisk Institut har formandskabet, er en række statslige, kommunale og private instanser repræsenteret.

I instituttets kortproduktion har man i de senere år arbejdet med mulighederne for at kunne præsentere topografiske informationer i EDB-form. Indtil nu har kortproduktionen traditionelt kun omfattet grafiske produkter. I begyndelsen af 1985 begyndte instituttet etableringen af en topografisk database, som bl.a. skal indeholde oplysninger om kystlinier, veje, jernbaner, kommunegrænser, vandløb m.v. samt højdeangivelser.

Luftfotograferingen af Grønland er fortsat med henblik på at udarbejde tidssvarende kort over området. I 1985

For at kunne udarbejde nye kort over Grønland er Geodætisk Institut i færd med at affotografere hele det grønlandske område fra luften. I forgrunden ses Oodaaq Ø, der er Grønlands og dermed verdens nordligste punkt. Øen blev opdaget i 1978. Foto: Geodætisk Institut

lykkedes det som følge af meget gunstige vejrforhold at gennemføre næsten hele den luftfotografering, som det var planlagt skulle finde sted i 1985-87. Den resterende del af luftfotograferingen forventes nu at kunne afsluttes i løbet af 1986.

Instituttets seismiske afdeling, der bl.a. indsamler og bearbejder data om jordskælv m.v., begyndte i 1984 en geofysisk undersøgelse af den dybere skorpestruktur i og omkring Danmark som led i et europæisk samarbejde på dette område. Undersøgelsens formål er at fremskaffe erfaringsgrundlag for lokale jordskælv og jordskælvsbølgers udbredelse i Danmark.

5.4. Statens Konfektion

Statens Konfektion fik fra januar 1985 status som statsvirksomhed og opnåede dermed større økonomisk dispositionsfrihed inden for den givne budgetramme.

Konfektionsfabrikkens vareomsætning er fortsat stigende og forventes i 1985 at passere 100 mill.kr. I de kommende år må der også forventes en positiv udvikling, idet virksomheden i konkurrence med såvel danske som udenlandske virksomheder har fået leverancen af ABC-beskyttelsesdragter til forsvaret samt af nye uniformer til politiet, DSB og HT.

Medarbejderstaben i virksomheden

udgør ca. 190 personer, og dette tal forventes at stige med ca. 30 i 1986.

5.5. Forsvarets Bygningstjeneste

Forsvarets Bygningstjeneste er ministeriets faglige myndighed på områderne:

- Bygge- og anlægsvirksomhed,
- vedligeholdelse af forsvarets arealer, bygninger og anlæg m.v. samt
- ejendomsforvaltning og spørgsmål vedrørende fysisk planlægning m.m.

Udgifter til byggearbejder, der administreres af Forsvarets Bygningstjeneste, var i 1985 ca. 600 mill.kr. (ekskl. MOMS), der fordelte sig med ca. 250 mill.kr. til vedligeholdelses- og istandsættelsesarbejder og ca. 350 mill.kr. til egentlige anlægsarbejder. I sidstnævnte beløb indgår ca. 125 mill.kr. til anlægsarbejder, der udføres her i landet, men finansieres af NATO.

Bygge- og anlægsarbejder for 1985 er omtalt i *pkt. 7.3.*

5.5.1. Vedligeholdelse af bygninger og anlæg m.v.

Forsvarskommandoen og Hjemmeværnskommandoen fastsætter efter forhandling med Forsvarets Bygningstjeneste de midler, der kan anvendes i løbet af året til at holde forsvarets bygninger m.v. i god vedligeholdelsesstand.

Byggeaktivitet og vedligeholdelsesopgaver er i stor udstrækning "privatiseret", idet opgaver generelt udføres af private entreprenører eller håndværksmestre.

Dertil kommer anvendelse af rådgivende teknikerfirmaer ved projektering af anlæg, der ikke er af specifik militær karakter, eller hvor projektering ikke mest hensigtsmæssigt kan varetages af bygningstjenesten, der i forvejen har tilsynet med anlæggene.

På enkelte store vedligeholdelsesområder, hvor der stilles særlige beredskabskrav eller hvor anvendelse af private håndværksmestre af geografiske eller praktiske grunde ville være særlig

bekostelig, har bygningstjenesten dog i begrænset omfang ansat egne håndværkere.

5.5.2. Ejendomsforvaltning og fysisk planlægning

Forsvarets Bygningstjeneste varetager inden for dette område bl.a.:

- Overdragelse af fast ejendom,
- oprettelse af lejemål/udlejemål,
- forhandlinger med civile myndigheder vedrørende konkrete spørgsmål om fysisk planlægning m.v. (eksempelvis lokalplaner, varmforsyningsplaner).

Som led i rationalisering af forsvarets drift blev Kronborg Kaserne overdraget til Kulturministeriet. Den gamle militære klædefabrik i Hørsholm og øvelsesarealet ved Holbæk Kaserne blev solgt. Sandholmlejren, der blev rømmet den 1. december 1985, Flakfortet, Middelgrundten, Flyvestation Kagerup og dele af Flyvestation Kongelunden søges også afhændet.

En række etableringer er stillet til rådighed for Justitsministeriet til anvendelse for indkvartering af flygtninge. Det gælder således Flyvestation Kongelunden, Flyvestation Kagerup, Middelgrundsfortet, Holbæk Kaserne samt Sandholmlejren.

Forsvarets Bygningstjeneste har i stigende omfang været involveret i spørgsmål angående fysisk planlægning m.v., herunder varmforsyningsplaner og opfølgning af regionplaner.

5.6. Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste (FOV)

Institutionen blev oprettet i 1941 under betegnelsen "Folk og Værn". Den er underlagt Forsvarsministeriet, men har som noget særligt en bestyrelse: Folk og Værnuvalget, som består af 1 person fra hvert af de partier i Folketinget, som er repræsenteret i Finansudvalget, samt repræsentanter fra Forsvarskommandoen (3), Civilforsvars-

Den tidligere militære klædefabrik i Hørsholm blev i 1985 solgt til firmaet Søren T. Lyngsø A/S. Prisen var 18,5 mill.kr. Foto: Forsvaret

styrelsen (1) og Samrådet for de frivillige soldaterarbejder (1).

Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste har en administrationssektion, der udover sine generelle opgaver tager sig af talsmandssekretariatene og af arbejder for Folk og Værn-udvalget. Endvidere en socialsektion, hvis rådgivning og behandling af sociale, økonomiske, juridiske og personlige spørgsmål dækker såvel det militære som det civile forsvar og endelig en kontakt- og oplysningssektion, hvis opgaver især er at udgive publikationer om forsvars- og sikkerhedspolitik, forestå foredrags- og udstillingsvirksomhed, producere film og video samt formidle erhvervspraktik. Formålet er at sprede kendskab til forsvaret og at fremme forstå-

elsen og samarbejdet mellem befolkningen og forsvaret.

5.61. "FOVs skoleserie"

I 1985 har man på oplysnings siden koncentreret sig om en serie hæfter for elever i 8.-10. klasse, "FOVs skoleserie", og en udstillings- og oplysningsvirksomhed ved hjælp af busserne "Forsvaret oplyser".

"FOVs skoleserie" består af 8 hæfter på hver 8-16 sider, der fortæller om forsvar og sikkerhed. Seriens udformning er resultatet af erfaringer med undervisning i emnet på en række skoler, herunder de spørgsmål som eleverne hyppigst har stillet.

Skoleserien omfatter 8 video-film af gennemsnitlig 7 minutters varighed.

Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste udgiver en serie på 8 hæfter, der fortæller skoleelever om forsvar og sikkerhed

De behandler de samme emner som hæfterne, men på en anden måde, egnet for video.

5.62. "Forsvaret oplyser"

Busserne "Forsvaret oplyser" er transportable skolestuer, hvor der kan sidde op til 25 elever, som bliver præsenteret for billeder, plancher, film, slides m.v. sammen med foredrag og diskussioner om forsvar og sikkerhed. Skolerne i landets amter har gennem en brochure fået tilbudt busserne inklusive en "hjælpelærer", og der har i årets løb været stor efterspørgsel efter disse. Busserne har besøgt ca. 100 skoler og undervist og diskuteret med ca. 4.000 elever.

5.63. "Forsvaret i samfundet"

Publikationsvirksomheden er ind-

skrænket i forhold til tidligere på grund af budgetnedskæring. Der er udkommet 5 hæfter i serien "Forsvaret i samfundet", hvoraf de 3 er ajourførte udgaver af stærkt efterspurgt udgivelser, og 2 er nye hæfter. De 5 udgivelser i serien omfatter oplag på tilsammen 130.000 eksemplarer.

5.64. "Forsvaret i dag"

Dette blad, som normalt er på 16 sider, udkommer 6 gange om året i et oplag på 20.000, men supplerende oplag på 5-10.000 eksemplarer har et par gange måttet trykkes. Grundigere behandling af et hovedtema i hvert nummer har været normen, og der har endvidere hver gang været en historisk artikel, gennemgående med relevans til bestemte årsgange på runde tal. Også ny litteratur med tilknytning til forsvaret el-

Kort over Jylland tegnet af J.B. Homann (1664-1724) og udgivet i Nürnberg 1714. Der eksisterer kun ganske få eksemplarer af dette kort – et af dem i Garnisonsbibliotekets samlinger

ler dansk militær historie er blevet bragt. Bladet fordeles til de militære tjenestesteder samt til biblioteker og skoler. Yderligere abonnerer ca. 6.000 personer på bladet. Abonnementet er gratis.

5.65. Deltagelse i debatten

FOV organiserer og koordinerer deltagelse fra forsvarers personel i forsvars- og sikkerhedsdebatten som indledere, diskussionsdeltagere, panel-medlemmer m.v. Denne virksomhed er fortsat

af betydeligt omfang med omkring 500 arrangementer i årets løb.

Det kan konstateres, at den forsvars- og sikkerhedspolitiske information — i de ovenfor beskrevne former — har været stigende i intensitet, og at forsvaret selv, gennem institutioner og enkeltpersoner, har vist stor og interesseret aktivitet for at formidle oplysninger.

5.7. Garnisonsbiblioteket

Det kongelige Garnisonsbibliotek, der er hærens hovedbibliotek, kunne den 14. oktober 1985 fejre sit 200 års jubilæum.

Bibliotekets formål er at tilvejebringe relevant landmilitær og anden litteratur fra ind- og udland for at sikre den bedst mulige uddannelse af forsvarets personel. Bogsamlingen består af ca. 157.000 bøger og militære reglementer, en samling på ca. 5.000 kort og en specialsamling på 1.500 bind med kostbare og uerstattelige værker helt tilbage til bogtrykkerkunstens barndom omkring år 1500.

Biblioteket, som har til huse i Kastellet i København, står til rådighed for offentligheden som et forskningsbibliotek til studier og udlån.

6. Forsvarets personel

6.1. Status vedrørende den nye personelstruktur

Arbejdet med indførelsen af den nye personel- og uddannelsesstruktur, der påbegyndtes med personellovens ikrafttræden den 1. januar 1983, er videreført gennem 1985. Der vil dog gå endnu nogle år, inden strukturen er endeligt gennemført. Årsagen hertil er en nødvendig hensyntagen til det eksisterende personel med de hidtidige uddannelser, som i endnu en række år skal bestride forsvarets stillinger. Indførelsen af den nye struktur må derfor stort set gennemføres i takt med naturlig afgang blandt personellet. Det tilstræbes også at undgå at forflytte personel geografisk i forbindelse med gennemførelsen af den nye struktur.

I 1982 påbegyndtes i hvert værn en omlægning af officersuddannelserne. De første elever vil have afsluttet den nye grunduddannelse medio 1986. Samtidig vil tidligere officersuddannelser ophøre.

Uddannelsesplaner for de videreuddannelser, der skal kvalificere personellet til at overtage mere komplicerede og ansvarsfulde stillinger på et højere funktionsniveau, er under udarbejdelse. Den videregående officersuddannelse (VOU) blev dog påbegyndt ved alle tre værns officersskoler i efteråret 1983, og de første officerer har afsluttet denne uddannelse medio 1985.

Den nye personelstruktur forudsætter en ændret anvendelse af personel-

let. Bl.a. vil et antal officersstillinger blive overført til fremtidig besættelse med stampersonel eller civile. En indledende plan for overførsel af officersstillinger til stampersonelstillinger forudsætter, at ca. 80% af de planlagte overførsler vil være gennemført ved udgangen af 1988.

For at tilgodese den nye personelstrukturens princip om sammenhæng mellem det ansvar, der tillægges en stilling, og den grad der tillægges den person, der bestrider stillingen, er der med virkning fra 1. april 1985 indført en ny grads- og advancementsstruktur for det militære personel på lederniveau. Denne anvendes indledningsvis for personel, der har gennemgået eller gennemgår de nye grund- og videreuddannelser, og medfører, at det hidtidige automatiske udnævnelssystem sættes ud af kraft for dette personel.

Personel fra den tidligere struktur, der gennemgår en videreuddannelse i den nye uddannelsesstruktur, vil blive overført til den nye gradsstruktur. Det overvejes også, om personel, der i den tidligere struktur har gennemgået videreuddannelser, som svarer til en uddannelse i den nye uddannelsesstruktur, vil kunne overføres til den nye gradsstruktur.

Som for personel af linien på det militære lederniveau forventes ny grads- og advancementsstruktur for officerer af reserven indført i begyndelsen af 1986.

Lønforhold

Lønstrukturen for personel, der har gennemgået officersgrunduddannelsen, var forudset aftalt mellem Finansministeriet og personelorganisationerne. De to centralorganisationer, der er aftalepartnere med Finansministeriet for de nuværende tjenestemandsansatte officerer, har ikke kunnet nå til enighed om placering af forhandlingsretten vedrørende de kommende officerer. Det har derfor ikke været muligt for Finansministeriet at gennemføre egentlige forhandlinger om en ny lønstruktur.

I henhold til tjenestemandsløven har Finansministeriet derfor fremsat forslag til Lønningsrådet om aflønning af officerer, der har den nye uddannelse. Lønningsrådet har i november 1985 tiltrådt dette forslag.

Dette indebærer, at officerer med grunduddannelsen placeres i lønramme 14. Personel med styrmands-, maskinmester- eller håndværksfaglig uddannelse, der varetager funktioner, hvor en sådan uddannelse er påkrævet, placeres dog i lønramme 18. På højere funktionsniveau aflønnes personellet efter lønramme 21/24 og på højeste funktionsniveau efter lønramme 29/31.

Forsvarsministeriet har i arbejdet med forslaget lagt vægt på, at de personelorienterede udgifter i forsvaret ikke blev øget, samt på at lønstrukturen kan opfattes retfærdig og attraktiv, så forsvarets muligheder for at rekruttere og fastholde personellet ikke forringes.

6.2. Ansættelsesformer i en ny personelstruktur

Under styringsgruppen vedrørende nyordning af forsvarets personelforhold var nedsat en arbejdsgruppe, der i 1983 afleverede en rapport, som vurderede de fremtidige ansættelsesformer i forsvaret. Det fremgår af rapporten, at antallet af tjenestemænd i forsvaret

udgør en væsentlig mindre andel af det totale antal ansatte end i de styrelser, som forsvaret oftest sammenlignes med, f.eks. politiet, statsbanerne og post- og telegrafvæsenet. Arbejdsgruppen foreslog, at der etableres overgangsordninger, så allerede ansat personel kan opnå ændrede ansættelsesformer.

På denne baggrund har Forsvarsministeriet udarbejdet forslag til bestemmelse for fremtidig anvendelse af statens ansættelsesformer for militært og civilt personel, der er ansat under Forsvarsministeriet.

Der er ikke medtaget overgangsordninger for allerede ansat personel, idet forhandlinger herom først forventes indledt, når de fremtidige principper er endeligt fastlagt. Finansministeriets endelige stillingtagen foreligger endnu ikke.

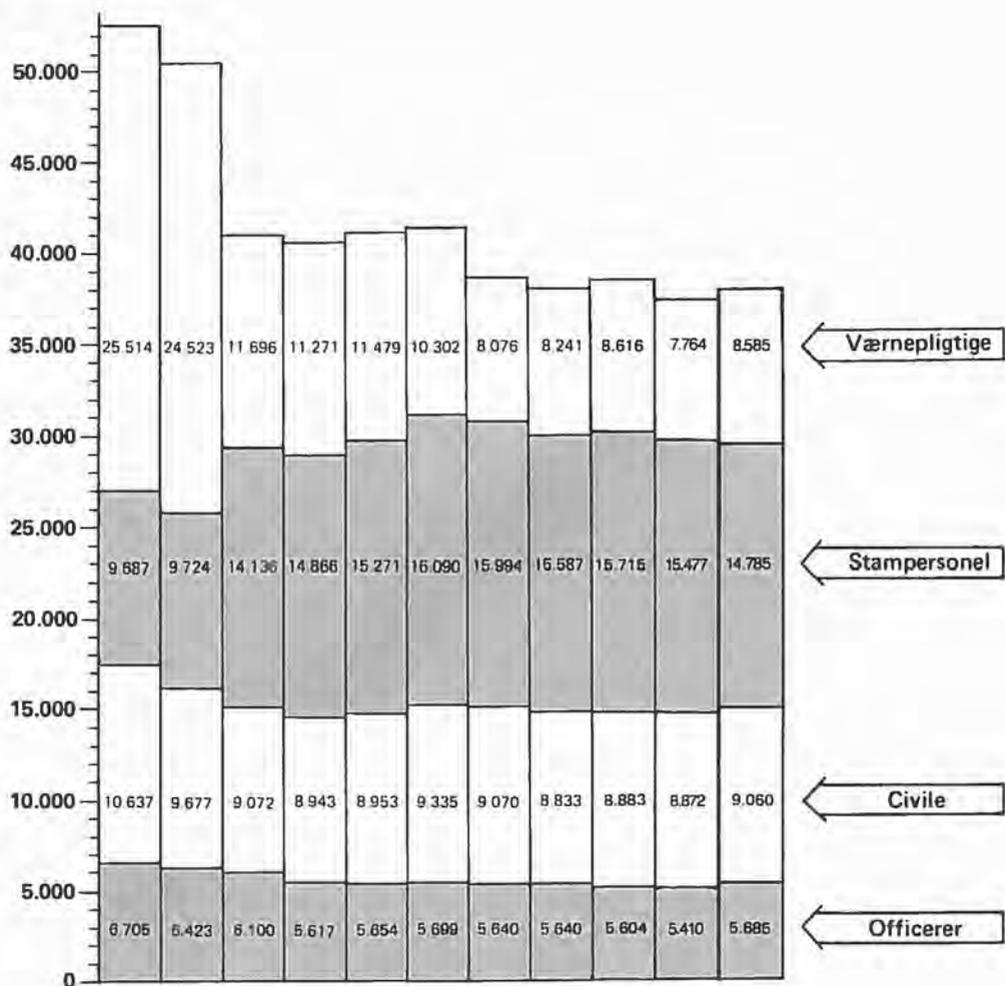
6.3. Værnepligtige/konstabler

Ved forsvarsforliget blev det aftalt, at der skulle nedsættes en arbejdsgruppe til analyse af de værnepligtiges anvendelse i forsvaret, herunder mulighederne for en differentieret tjenestetid. Resultatet af arbejdsgruppens arbejde skulle danne grundlag for, at målsætningstallene for stampersonel og værnepligtige, som fremgår af aftalen, indbyrdes skulle justeres efter nærmere aftale mellem forligspartierne.

Arbejdsgruppen vedrørende anvendelse af værnepligtige m.v. i forsvaret, den såkaldte AGVA, blev nedsat i december 1984. I begyndelsen af 1985 nedsattes en underarbejdsgruppe (AGVA I), der med baggrund i hærens krigsopgaver, krigsstruktur og krigsstyrke fik til opgave at undersøge fredsstrukturens mulighed for at opfylde kravene på en række specificerede områder (friskningsbehov, styrkens anvendelighed efter mobilisering, krav til minimal uddannelse for at krigsstyrken kan løse tildelte opgaver, beredskab m.v.). Undersøgelsen skulle

Tabel 5: Forsvarets personelstyrke 1972-85 (årligt gennemsnit) og målsætning ultimo 1987:

1972	1973	1975	1977	1979	1981	1982	1983	1984	1985	ult. 1987
52.543	50.347	41.004	40.697	41.357	41.426	38.780	38.301	38.818	37.523	38.115

I tabellen er personel tjenstgørende ved hjemmевærnet og FN-styrkerne samt lærlinge og praktikanter ikke medtaget.

danne grundlag for eventuelle justeringer af forligsaftalens målsætnings-tal.

AGVA I afgav sidst i april 1985 rapport til AGVA. Rapporten gennemgår den fredsstruktur, der ligger bag forsvarsaftalens målsætningstal for værnepligtige og stampersonel og denne strukturs mulighed for at opfylde en række krav som angivet ovenfor. Rapporten indeholder endvidere en række anbefalinger inden for områderne friskning af personel i mobiliseringsstyrken, mønstringer, uddannelse og beredskab, samt en vurdering af spørgsmålet om differentieret tjenestetid i hæren.

I AGVA er tillægsaftalen af 27. august 1985 gennemgået, og Forsvarskommandoen har orienteret om de foreløbige tanker omkring plan for hærens fredsstyrke. Spørgsmålet om ændrede kontraktlængder for stampersonel vil blive forhandlet med de berørte personelorganisationer. Resterende opgaver for AGVA er herefter at undersøge mulighederne for en kontraktmæssig aftale for værnepligtige de sidste 3 måneder af tjenestetiden og en evt. yderligere differentiering af tjenestetiden for værnepligtige i søværnet og flyvevåbnet.

6.4. Afgang fra forsvaret

Forsvaret mærker som andre offentlige sektorer blandt de ansatte interessen for at prøve kræfter med udfordringer i det private erhvervsliv. Afgangen har været særlig markant blandt teknisk personel, herunder ingeniører, samt fra officersgruppen.

For officersgruppen er det i personelplanlægningen normalt indregnet, at der vil ske en ikke-aldersbetinget afgang på 1% om året. I 1984 var den ekstraordinære afgang imidlertid på ca. 2%, og det skønnes, at den samlede afgang for 1985 også bliver højere end planlægningsgrundlaget.

Forsvarets Center for Lederskab undersøger for tiden årsagerne til denne

uventet store afgang. Når undersøgelserne er afsluttet, vil det blive overvejet, om forsvaret kan iværksætte foranstaltninger til at afhjælpe den øgede afgang.

Samtidig vil der i de kommende år være en betydelig afgang i officersgruppen, fordi et stort antal pensioneres. Denne afgang vil i nogen grad kunne opvejes af den planlagte konvertering af hidtidige officersstillinger til besættelse med stampersonel eller civile. Forsvarsministeriet overvejer, hvilke yderligere foranstaltninger der kan træffes.

6.5. Pilotsituationen

I en længere årrække efter anden verdenskrig fik Danmark uddannet sine militære piloter i USA som et led i våbenhjælpsprogrammet. En stor del af disse blev ved 30 årsalderen ansat i SAS og de større charterselskaber. Forholdet mellem flyvevåbnets og selskabernes behov for piloter var op til slutningen af 1970'erne i balance, så den normale afgang fra forsvaret kunne dække de civile selskabers behov, uden at det medførte uacceptable udgifter for forsvaret. Dette ændredes i 1970'erne. Danmark skulle i stigende grad betale for uddannelsen i USA, og flyvetimeprisen for forsvarets kampfly voksede meget stærkt som følge af stigninger i brændstofpriserne og i vedligeholdelsesudgifterne. De samlede uddannelsesomkostninger til en fuldt operativ pilot nærmede sig 10 mill.kr.

Forsvaret har derfor siden 1980 alene uddannet piloter svarende til forsvarets behov.

Sidst i 1970'erne forventede de civile flyselskaber et forøget pilotbehov, som ikke ville kunne dækkes ved ansættelse af piloter fra forsvaret. Undervisningsministeriet nedsatte derfor i 1978 et udvalg vedrørende etablering af en civil pilotuddannelse. Udvalget afgav betænkning i 1981, hvori der

anbefalede oprettelse af en statslig civil pilotuddannelse.

Selskabernes prognoser ændrede sig imidlertid i begyndelsen af 1980'erne i retning af et formindsket behov. Her-til kom, at flyvevåbnet, bl.a. som følge af at antallet af kampfly blev reduceret, kunne forudse et mindre overskud af piloter. Arbejdet med at iværksætte den civile pilotuddannelse blev derfor stillet i bero.

Så sent som i sommeren 1984 viste SAS' prognose, at der ikke ville blive behov for at ansætte danske piloter før end i 1989-90.

Dette ændrede sig i foråret 1985, hvor prognosen viste et behov for at ansætte et betydeligt antal piloter allerede i 1985-86. Rekruttering alene gennem en afgang fra flyvevåbnet vil her medføre et alvorligt underskud af piloter.

Da også Sverige og Norge forventede samme udvikling, nedsattes i foråret 1985 en skandinavisk arbejdsgruppe med henblik på et samarbejde om oprettelse af en fælles skandinavisk civil pilotuddannelse.

For at følge arbejdet i skandinavisk regie og udviklingen i den danske pilotsituation blev der samtidig nedsat en dansk arbejdsgruppe med repræsentanter fra bl.a. Undervisningsministeriet, Ministeriet for offentlige Arbejder og Forsvarsministeriet. Denne arbejdsgruppe har i september måned 1985 på et møde med de store flyselskaber oplyst disse om, at erhvervspilotuddannelsen påregnes finansieret af selskaberne.

To modeller er under overvejelse. Model 1 forudsætter, at den indledende flyveuddannelse på énmotorers fly sker i Danmark, hvorefter uddannelsen på tomotorers fly vil foregå i skandinavisk regie ved den svenske Trafikflygarhögskola ved Ljungbyhed. Model 2 er en rent dansk model, som forudsætter en indledende elementær flyveuddannelse ved forsvarrets flyveskole på

Flyvestation Avnø og derefter en videregående uddannelse ved en eller flere private danske flyveskoler.

Ved valget af model må der lægges afgørende vægt på flyselskabernes accept af uddannelsen som kvalificerende. Herudover lægges vægt på tidspunktet for uddannelsens start og på udgifterne ved uddannelsen.

Uanset valg af model forventes uddannelsen af det første hold piloter at kunne være afsluttet ultimo 1987.

6.6. Aftaleforhold

Forsvarsministeriet indgår aftaler om løn- og ansættelsesvilkår for ca. 23.000 ansatte i forsvaret.

Forsvarets mangeartede opgaver medfører behov for personel med meget forskellige uddannelser. Således repræsenteres de ansatte af 52 faglige organisationer, med hvilke der forhandles og indgås aftaler om løn- og ansættelsesforhold.

Folketinget vedtog den 30. marts 1985 lov om fornyelse og forlængelse af kollektive overenskomster og aftaler.

Efter loven kan der i overenskomstperioden gennemføres ændringer, der holdes inden for en beløbsramme på i alt 3,5% af lønsummen, fordelt med 2% det første år og 1,5% det andet. 0,5% af beløbsrammen er efter loven afsat til gennemførelse af ændringer på specielle områder.

Loven medførte, at Forsvarsministeriet ikke havde mulighed for inden for alle personelkategorier at opnå et resultat, der indeholdt forventede tilpasninger til den nye personel- og uddannelsesstruktur.

Aftaleforhandlingerne med stamersonellet og de fleste grupper af kontraktansatte officerer begyndte i januar måned og blev afsluttet den 16. april 1985. Resultatet blev fremsendt til Finansministeriet til godkendelse i de paritetisk sammensatte nævn.

Hvert år afholder NATO's Nordregion en infanterikonkurrence. For tredje år i træk blev den vundet af en dansk enhed, denne gang fra Bornholms Værn. Her ses to af de danske deltagere i aktion. Foto: Hæren

Af forslagene for de øvrige personelgrupper fremgår, at Forsvarsministeriet og organisationerne bl.a. fremførte ønsker om følgende ændringer:

- Forbedringer i ydelserne under FN-tjeneste,
- forbedringer af betalingen for tilkaldevagter,
- forhøjelse af lønnen til elever på værnenes officersskoler,
- hensættelse af et beløb til midlertidig højere aflønning samt oprykning til lønramme 24 af officerer under CO II som led i gennemførelsen af den nye personelstruktur i forsvaret,
- hensættelse af beløb til oprykninger i lønramme 34 af officerer under AC,
- hensættelse af et beløb på ca. 10 mill.kr. til gennemførelse af en tillægsreform inden for det militære personel i CO II og AC,
- afsættelse af midler til gennemførelse af en ordning, hvor militært personel kan oppebære time- og dagpenge under gennemgang af den videregående officersuddannelse og tilsvarende uddannelser og
- forslag til ændring af døgnstillægs- og arbejdstidsregler.

Forslagene blev behandlet i de paritetiske nævn. Blandt de væsentligste resultater for forsvarrets ansatte kan nævnes:

- Tjenestemændene m.fl. overgik 1. august 1985 til ensartede regler for lønfradrag og -beregning.

- Forhøjelse af den samlede faste løn med 1,75% i det første aftaleår og 1,25% i det andet aftaleår sker med virkning fra den 1. april.
- Aftalen om flyttegodtgørelse m.v. ændres med virkning fra 1. april 1985, så der ved fastsættelsen af godtgørelse for udgifter ved dobbelt husførelse ikke skal foretages fradrag med 1/6 af det fulde dagpengebeløb.
- Aftalen om hjemflytningstillæg ændres med virkning fra 1. april 1986, så tjenestemænd i lønramme 6 og lavere lønrammer henføres til satsen for lønramme 7-14.
- Der skal fremsættes forslag til ændring af tjenestemandspensionsloven med henblik på, at opsatte pensioner reguleres fra 1. april 1986, mulighed for udbetaling af opsat pension fra det 60. år og konvertering af opsat pension til en fratrædelsesgodtgørelse til pensionsformål.
- Forhøjelse pr. 1. april 1986 og regulering fremover af vederlag for rådighedstjeneste/tilkaldevagter i hjemmet.

JOB - AVIS

for

Flyvevåbnets Luftværnegruppe

På mange tjenestesteder udgives en speciel job-avis, der medvirker til at skaffe arbejde til de værnepligtige, når de hjemsendes

- Forhøjelse af dykkervederlag.
- Forhøjelse af det kontante vederlag for ikke afviklede fridage til søs.
- Ydelser af særligt tillæg til et antal stillinger i lønramme 39 og 40.
- Iværksættelse af stillingsvurderingsundersøgelser af oberst/kommandørstillinger i løbet af aftaleperioden.
- Der er afsat midler til forbedring af lønnen for de officerer, som har gennemgået videregående officersuddannelse i 1985 og 1986.

6.7. Jobsikring for værnepligtige

De værnepligtige har længe ønsket en ordening, der sikrede mod afsked på grund af aftjening af værnepligt. Forsvarsministeriet har støttet dette ønske, idet en sådan ordening dog ikke måtte forringe mulighederne for, at de værnepligtige kan få job inden indkaldelsen.

I marts 1985 vedtog Folketinget lov om værnepligtsorlov. Loven – der gælder for værnepligtige, som modtog indkaldelse den 1. juli 1985 eller senere – omfatter personer, der ved indkaldelsen har været uafbrudt ansat i en virksomhed i mindst 9 måneder. Herefter kan en ansat ikke afskediges med begrundelse i, at han skal forrette værnepligtstjeneste. Loven indeholder dog også pligter for den værnepligtige, idet han har underretningspligt overfor sin arbejdsgiver.

Værnepligtsorlovsloven er kun ét led i bestræbelserne på at forbedre de værnepligtiges beskæftigelses- og uddannelsesvilkår.

De generelle beskæftigelsesmæssige forhold har naturligvis afgørende betydning for værnepligtige, der skal hjemsendes. Men de senere års erfaringer viser, at en aktiv indsats – ikke mindst fra de værnepligtige selv – også kan forbedre beskæftigelsesmulighederne.

På så at sige alle landets tjenestesteder har der været en positiv udvikling i

jobsøgningsaktiviteterne. Et af de mere synlige elementer har været annoncering i bl.a. dagspressen. Herved er der skabt en positiv opmærksomhed omkring de værnepligtiges situation.

En mindre synlig – men nok så vigtig – aktivitet er det lokale samarbejde mellem tjenestestederne, Arbejdsformidlingen og virksomhederne. Mange steder afholdes således møder direkte mellem de værnepligtige og interesserede virksomheder. Sådanne møder er ikke kun med til at skaffe job til værnepligtige, der står for hjemsendelse, men også til at skaffe dem det job, de ønsker. Udsendelse af jobaviser, hvor de enkelte værnepligtige, deres uddannelse og deres beskæftigelsesønsker præsenteres, sker i største omfang, så arbejdsgiveren kan tage direkte kontakt med den enkelte.

Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste arbejder desuden med etablering af jobsøgningskurser for værnepligtige. Kurserne planlægges gennemført ved anvendelse af bl.a. video- og programmeret undervisning. Kursustilbuddet forventes at foreligge klart i begyndelsen af 1986.

6.8. Dansk-tysk værnepligtsaftale

I oktober 1985 indgik Danmark og Forbundsrepublikken Tyskland en aftale om aftjening af værnepligt for personer med både dansk og tysk statsborgerskab. Aftalen bevirker, at personer med dobbelt statsborgerskab kan vælge, i hvilket land de ønsker at aftjene værnepligten.

Ratifikation af aftalen kan tage op mod et år, men der er opnået enighed om en uformel overgangsordning, så ønsker om at aftjene værnepligten i henholdsvis Forbundsrepublikken eller Danmark kan imødekommes fra underskrivelsesdatoen.

Det er en forudsætning, at længden af værnepligtstiden skal være den samme. Da Forbundsrepublikken for tiden

har 15 måneders værnepligtstjeneste, skal den person, der efter aftalen ønsker at aftjene sin værnepligt i Danmark, forrette 15 måneders tjeneste i det danske forsvar. Aftalen giver end-

videre regler for, på hvilket tidspunkt den dobbelte statsborger skal fremsætte ønske om denne aftjeningsform, samt hvornår han i givet fald skal indkaldes.

7. Forsvarets materiel

7.1. Forsvarets materielsituation

De samlede bevillinger til materielanskaffelser i 1985 var 2.440 mill.kr. Med disse bevillinger er hovedparten af de materielanskaffelser, der omtales i forsvarsforliget, nu iværksat.

En af årets større anskaffelser omfatter et stort antal ABC-overtræksdragter. Disse skal beskytte personalet mod virkningerne af kemiske kampstoffer. De vil endvidere gennem en tid kunne hindre indtrængning af radioaktivt støv. Der vil samtidig blive anskaffet ABC-handsker og ABC-fodbeskyttelse, atropinsprøjter samt alarm- og sporemateriel. F.eks. anskaffes automatiske gasfølere, der øjeblikkelig kan opdage brug af krigsgas.

For hærens vedkommende er der bevilget midler til indkøb af ammunition, så der nu sker en gradvis opbygning af ammunitionsbeholdningerne. Der er endvidere bevilget midler til anskaffelse af nyt signalmateriel i form af mandbårne radiostationer, anskaffelse af natsigteudstyr til hærens panserværnsvåben, terrængående personvogne samt ingeniørmaskiner og dieselgeneratorer. Anskaffelsen af de terrængående personvogne er en fortsættelse af den anskaffelse, der blev iværksat i 1984.

Forsvaret er i færd med at anskaffe moderne beskyttelsesdragter mod kemiske kampmidler. Dragterne fremstilles her i landet. Foto: Hæren

Til erstatning for søværnets ældre bevogtningsfartøjer og minestrygere anskaffes foreløbig 7 skibe af typen STANDARD FLEX 300. Skibene bygges i glasfiberarmeret polyester. Tegning: Søværnet

Årets beløbsmæssigt største projekt er de 7 nye skibe til søværnet af typen STANDARD FLEX 300. Anskaffelsen af disse skibe er den første del af et planlagt nybygningsprogram til erstatning for nogle af søværnets mindre overfladeskibe, bevogtningsfartøjer og minestrygere. Skibstypen vil blive meget alsidig, idet den ud fra et modulsystem vil være i stand til at skifte fra en type til en anden. Selve skibsskroget vil blive bygget i glasfiberarmeret polyester. Der er desuden til søværnet bevilget midler til skibsbaserede luftforsvarsmissiler samt til modifikation af søværnets inspektionshelikoptere.

Flyvevåbnet har fået bevilling til anskaffelse af luft-til-luft missiler samt til udstyr til reparation af flyvestationsfaciliteter. Der er endvidere givet midler til deltagelse i et projekt vedrørende luft-til-jord missiler.

Til hjemmeværnet anskaffes ABC-masker, filtratorer m.m. Dette er en fortsættelse af den anskaffelse, der blev iværksat i 1982.

Årets anskaffelser har for værnene betydet en hårdt tiltrængt fornyelse på nogle væsentlige områder. Der er dog stadig mange områder, hvor materiellet trænger til fornyelse, ligesom der stadig er mangler i beholdningerne på en lang række materielgenstande. De samlede mangler er beløbsmæssigt af en sådan størrelsesorden, at der kun er ringe udsigt til større forbedringer i de kommende år, idet hovedparten af de rådige midler til materielanskaffelser vil blive anvendt til egentlige nyan-skaffelser og dermed ikke bidrage væsentligt til opbygning af beholdninger.

7.2. Planlagte materielanskaffelser

Af større anskaffelser for de kommende år skal nævnes, at der i 1986 forventes anskaffet nyt nærluftforsvar til hæren, kommunikationsmateriel, søminer samt iværksat modifikation af de trukne haubitsere, modifikation af flyvevåbnets IHAWK-raketeskadriller og modifikation af torpedoer ved søværnet.

I 1987 planlægges der for hærens vedkommende anskaffelse af bl.a. panserværnshelikoptere, pansrede mandskabsvogne med maskinkanoner, signalmateriel og ammunition. Til søværnet planlægges anskaffelse af nærluftforsvar til visse skibsenheder, medens flyvevåbnet ud over yderligere ammunitionsanskaffelser bl.a. vil anskaffe elektronisk udstyr til kampfly.

7.3. Forsvarets bygge- og anlægsarbejder

Bygge- og anlægsvirksomheden i 1985 har hovedsagelig omfattet anlægsarbejder og sanerings- og større ombygningsarbejder.

På flyvestationerne er der iværksat en række foranstaltninger til beskyttelse af fly m.v., der indgår i de forstærkningsstyrker, der i givet fald vil blive sendt til dansk område.

Der er konstateret revnedannelser i betonbelægningen på flyvestationernes baner. Skaderne er identiske med de skader, der er konstateret på vej- og broanlæg m.v., der er udført i slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 70'erne. Revnedannelserne nødvendigvis gør en omfattende istandsættelse og forstærkning af flyvestationernes banebelægninger. Det påregnes, at arbejdet kan være færdigt i 1986.

Modernisering og udbygning af tank- og rørledningskapaciteten fortsætter. Opførelse af beskyttede lagre, der er tilsluttet rørledningssystemet, er afsluttet. Der arbejdes fortsat med direkte tilslutning til danske raffinaderier, så funktionen kan sikres i tilfælde af energikrise.

Der er truffet beslutning om, at statslige bygninger skal tilsluttes naturgasnettet snarest muligt og – med mindre ganske særlige forhold foreligger – senest 1 år efter, at naturgasforsyning er mulig i det pågældende område. Til dette formål er der i 1985 stillet ca. 17 mill.kr. (ekskl. MOMS) til

rådighed for Forsvarets Bygningstjeneste.

Til ordinære energibesparende foranstaltninger har Forsvarets Bygningstjeneste for 1985 modtaget et beløb på ca. 5 mill.kr. imod ca. 36 mill.kr. for 1984. Forholdet skyldes ikke et reduceret investeringsbehov i forsvaret, men at de disponible midler for 1985 i det væsentlige forbeholdes konvertering til naturgas.

7.4. Internationalt materielssamarbejde

Dansk deltagelse i internationalt samarbejde vedrørende anskaffelse af forsvarmateriel foregår i:

- NATO's "Conference of National Armaments Directors".
- Den uafhængige europæiske programgruppe (IEPG) med allierede nationer.

7.4.1. NATO's Conference of National Armaments Directors (CNAD)

CNAD blev dannet i 1969 med det formål at fremme standardisering og rationalisering af materielanskaffelser og ledes af den assisterende generalsekretær for forsvarsstøtte i NATO-hovedkvarteret i Bruxelles. Selve konferencen mødes halvårligt med deltagelse af de respektive landes "armaments" direktører (d.v.s. de embedsmænd, der i forsvarsministerierne er ansvarlige for materielanskaffelser). Til daglig foregår arbejdet i den permanente forsamling af nationale repræsentanter, hvor det danske medlem er fra den danske repræsentation ved det nordatlantiske råd (DANATO).

Under CNAD foregår det egentlige samarbejde i de 5 hovedgrupper for flåde, hær, flyvevåben og forskning samt den værnssælles gruppe vedrørende kommunikation og elektronisk udstyr. Endvidere er der forskellige sideordnede grupper af mere eller mindre permanent karakter, f.eks. den rådgivende industrigruppe. De forskellige hovedgrupper er inddelt i paneler og

undergrupper, der foretager udvikling af koncepter, opstiller operative og tekniske krav samt udveksler oplysninger. Når to eller flere lande beslutter at samarbejde om et projekt, dannes projektgrupper til gennemførelse af anskaffelsen.

7.42. Den uafhængige europæiske programgruppe (IEPG)

Independent European Programme Group (IEPG) blev oprettet i 1976 med deltagelse af de europæiske NATO-lande (undtagen Island). IEPG's hovedopgave er at forbedre det europæiske materielsamarbejde inden for forsvarsområdet.

Danmark deltager aktivt på alle niveauer inden for IEPG. For eksempel i en særlig studiegruppe vedrørende europæisk udvikling af kommando-, kontrol- og kommunikationssystemer. Arbejdet i IEPG er delt op i 3 hovedområder, såkaldte paneler:

- Panel I, der beskæftiger sig med materielanskaffelsesplaner. Danmark deltager i studiegruppen vedrørende minebekæmpelseskibe og tilhørende minestrykningsudstyr. Herudover følges arbejdet i studiegruppen vedrørende ubemandede fly, mellemdistance luftforsvarsmissiler samt om et overvågnings- og måludpegnings-system.
- Panel II, der beskæftiger sig med projekt-koordination. Danmark følger arbejdet i studiegrupperne om europæisk produktion af MAVERICK, SIDEWINDER og STINGER missilsystemerne.
- PANEL III, der beskæftiger sig med procedurer og økonomi, hvor Danmark følger arbejdet i undergruppen vedrørende industrielt samarbejde og rationalisering.

I tilknytning til IEPG er oprettet en uafhængig europæisk industrigruppe European Defence Industrial Group (EDIG). Industrirådet deltager for Danmark.

Det understreger den forøgede vægt, landene lægger på samarbejdet, at det første IEPG-møde på ministerniveau fandt sted i Haag i november 1984. Mødets formål var blandt andet at opnå politisk støtte til at fremme bestræbelserne for et større europæisk samarbejde inden for forskning, udvikling og produktion af forsvarsmateriel samt en bedre koordinering af de europæiske forsvarsindustrier. Ved at harmonisere de operative krav og tidsplaner for anskaffelse af materiel samt ved at anskaffe det i fællesskab kan der sikres store produktionsserier. Herved deles omkostninger til forskning og udvikling, stykprisen falder, og den store produktionsmængde gør det lønsomt at modificere, hvorved levetiden kan forlænges.

Dette møde blev fulgt op ved afholdelse af 2. IEPG-forsvarsministermøde i London i juni 1985, hvor fremskridt samt planlægning siden det første møde vurderedes. Arbejdet i IEPG har nu nået en vigtig fase, hvor det skal vise sig, om det er muligt at samordne forsvarsmaterielsamarbejdet i Europa. Der skal udvises stærkt politisk engagement og vilje til at sætte det fælles bedste i højsædet. Bedre samarbejde på dette felt vil bevirke en forøget samlet forsvarsindsats.

7.43. Internationale aftaler

Bilateralt har Danmark et samarbejde med flere lande, f.eks. vedrørende fællesanskaffelse af våbensystemer og en eventuel videreudvikling af disse. Herudover har Danmark med enkelte lande indgået aftaler med det formål kontinuerligt at undersøge muligheder for iværksættelse af et materielsamarbejde. Aftalerne skal ses som et supplement til det arbejde, som foregår i de multinationale grupper.

Danmarks deltagelse i internationale materielprojekter fremgår af tabel 6.

Tabel 6: Internationale forsvarsmaterielprojekter med dansk deltagelse

Aftalen indgået	Projekt	Deltagerlande udover Danmark
juli 1968	Produktion og videreudvikling af luftforsvarsmissil NATO SEA SPARROW	USA, Italien, Forbundsrepublikken Tyskland, Holland, Belgien, Norge
december 1972	Udvikling af torpedo type 61	Sverige
december 1976	Udvikling af skibsbaseret luftforsvarsmissil NATO SEA GNAT	USA, Storbritannien
marts 1977	Anti-invasionsmine (SAI)	Forbundsrepublikken Tyskland
maj 1979	Udvikling af skibsbaseret nærluftforsvar: Rolling Airframe Missile System (RAM)	USA, Forbundsrepublikken Tyskland
maj 1982	Bundmine (SGM 80)	Forbundsrepublikken Tyskland
marts 1985	Europæisk produktion af luft-til-jord missilet MAVERICK	Italien, Forbundsrepublikken Tyskland, Tyrkiet, Holland

7.5. Forsvarets kommunikations-systemer og kommando-, kontrol- og informationssystemer

Ny teknologi i staten omfatter indførelse af forskellige EDB-systemer, elektronisk tekstbehandling, datakommunikation m.m., nye teknikker med mange anvendelsesområder.

Forsvaret er på det teknologiske område langt fremme, både hvad angår operative og administrative systemer.

På kommunikationsområdet går udviklingen mod etablering af overordnede områdesignalsystemer (permanente og taktiske) samt mod etablering af

kommando-, kontrol- og informations-systemer baseret på elektronisk databehandling, de såkaldte CCIS-systemer. I det efterfølgende gives en kort orientering om følgende systemer:

- Forsvarets Integrerede Kommunikationssystem (FIKS),
- NATO Integrated Communications System (NICS),
- Allied Command Baltic Approaches, Command, Control and Information System (ACBA/CCIS), og
- Flag Officer Denmark, Command, Control and Information System (FOD/CCIS).

7.51. Forsvarets Integreerede Kommunikationssystem (FIKS)

Forsvarets Integreerede Kommunikationssystem (FIKS), der er udviklet og leveret af fa. Christian Rovsing A/S, er et fællesværns automatisk kommunikationsnet til udveksling af signal- og datatrafik imellem forsvarrets myndigheder indbyrdes samt med visse civile myndigheder.

Formålet med systemet er at opnå en rationalisering af værnenes permanent etablerede fjernskriver- og dataforbindelser med henblik på at opnå øget signaloperativ effekt og størst mulig overlevelsessevne med lavest muligt forbrug af personel og kredsløb.

FIKS indbefatter et antal knudepunkter placeret rundt omkring i landet og indbyrdes forbundet med datakredsløb, som er fastkoblede forbindelser igennem teledistributionens net. De enkelte kredsløb kan i fejlsituationer i begrænset omfang erstattes af forbindelser i det offentlige datanet, idet tilkobling kan ske fra det enkelte knudepunkt.

Hvert knudepunkt er forbundet til flere andre knudepunkter, og på de stærkest trafikerede strækninger er der flere parallelle kredsløb. Hvert knudepunkt er placeret sammen med en EDB-styret fjernskrivercentral, som bl.a. vejleder brugeren i opstilling af signaler samt distribuerer og lagrer signalerne.

Hver central betjener et antal brugerterminaler. Disse terminaler er enten skærmterminaler med tilsluttede skrivere eller rene fjernskriverterminaler. Alle forbindelser er forsynet med udstyr, der hindrer, at den klassificerede trafik kan aflyttes. Signalerne sendes automatisk ad korteste og hurtigste rute til de destinationer, der er angivet i adresselisten.

7.52. NATO Integrated Communications System (NICS)

NICS er et strategisk kommunikations-

system til afvikling af signaltrafik mellem militære og politiske myndigheder i NATO.

Systemet omfatter et telefon- og et fjernskriversystem, hvert opbygget som et knudepunktsnetværk med NATO-ejede og nationalt ejede kommunikationsmidler som transmissionsmedia. Telefonsystemet består af et antal adgangscentraler i de forskellige NATO-lande. Fjernskriversystemet består af et antal fjernskrivercentraler ligeledes placeret i de forskellige NATO-lande. NICS vil kunne kobles til de enkelte NATO-landes militære kommunikationssystemer, således med FIKS i løbet af 1986.

7.53. Allied Command Baltic Approaches, Command, Control and Information System (ACBA/CCIS)

ACBA/CCIS er et kombineret NATO/dansk kommando-, kontrol- og informationssystem baseret på elektronisk databehandling.

Formålet med systemet er at give forsvarrets øverste ledelse forbedrede muligheder for vurdering, rådgivning og beslutningstagen med henblik på at holde regningen rettidigt orienteret om den militære situation. Herved forbedres mulighederne for krisestyring, mulighederne for at føre kommando over enheder samt for at styre overordnede materiel- og forsyningsmæssige såvel som øvrige nationale aktiviteter.

Tilsvarende behov findes i NATO med henblik på føring af NATO-enhederne, og en udvikling mod ensartede EDB-baserede kontrol- og kommandosystemer er igangsat i NATO.

Projektet er et fælles NATO/dansk projekt, der finansieres med 75% af NATO og 25% af Danmark. Systemet er under implementering og forventes operativt i 1988.

7.54. Flag Officer Denmark, Command, Control and Information System (FOD/CCIS)

FOD/CCIS er et nationalt anskaffet data-system til brug ved Søværnets operative Kommando og ved marine-distrikterne. Systemet kan indsamle, bearbejde og præsentere den information, der er nødvendig for en effektiv farvandsovervågning og for søværnets kontrol og varsling. Systemet, der modtager oplysninger fra kystradarstationerne, skal desuden medvirke til løsning af en række civilprægede opgaver, såsom kontrol af skibstrafik, miljøovervågning, søredningstjeneste m.m.

FOD/CCIS er under implementering og forventes operativt i løbet af kort tid.

7.6. Industriel kompensation ved forsvarrets materielindkøb

I slutningen af 1960'erne fremkom forslag om industriel kompensation i forbindelse med forsvarrets materielindkøb, og siden har det været et fast krav ved større køb af forsvarsmateriel i udlandet.

Baggrunden for indførelse af kompensation er de begrænsninger, der ifølge dansk lovgivning er gældende for produktion og eksport af forsvarsmateriel. Disse begrænsninger og det lille danske marked hindrer udviklingen af den specielle industriproduktion, og det er derfor nødvendigt med kompensation, så også de danske industrier og det danske arbejdsmarked kan få udbytte af forsvarrets indkøb. Der er på kompensationsområdet fundamental forskel alt efter, om der er tale om et fælles NATO-projekt eller rent dansk indkøb.

7.61. NATO-projekter

Industriens muligheder for at deltage i NATO-projekter afhænger af, om det danske forsvar kan koordinere sine anskaffelser af det pågældende materiel

med andre NATO-landes tilsvarende anskaffelser. De lande, der fra starten planlægger anskaffelsen og produktionen, kræver hver for sig, at deres industri får en rimelig andel af produktionen, som ofte deles i forhold til de deltagende landes anskaffelser. Produktionsdeltagelsen og vilkårene tilrettelægges på et tidligt tidspunkt af programmet. Dette medfører, at hvis et land væsentligt senere end de andre lande beslutter sig for en anskaffelse, vil det komme til at betale den ofte relativt høje pris for NATO-produkter uden at få del i de industrielle fordele.

Gennem deltagelse i NATO-projekter leverer dansk industri dels til dansk forsvar, dels til andre NATO-landes forsvar. Deltagelse i NATO-projekter har uden tvivl været med til at udvikle danske virksomheder både med hensyn til produktionsteknologi og ledelse.

7.62. Individuelle danske køb

Når forsvarret køber alene og direkte, indgår Industriministeriet en kompensationsaftale med den udenlandske sælger.

Principperne i en bilateral kompensationsaftale er, at den udenlandske aftalepartner påtager sig en forpligtelse til at forøge sine indkøb af danske industrivarer. Det er en forudsætning, at dansk industri er konkurrencedygtig, idet det samarbejde, der skabes på grundlag af en kompensationsaftale, gerne skulle være ved ud over kompensationsaftalens løbetid. Det er derfor nødvendigt, at samhandelen foregår på kommercielle vilkår.

Af økonomiske grunde vil det ofte være umuligt for dansk industri at blive medproducenter på det produkt, forsvarret køber, og man må i stedet alene have indirekte kompensation.

7.63. Udvikling

I begyndelsen af 1970'erne var størstedelen af leverancerne i forbindelse med

kompensationsaftalerne af kommerciel art, da der dengang kun fandtes få danske virksomheder, der kunne producere til militære specifikationer.

Som nævnt har industrien i høj grad gennem deltagelse i internationale samarbejdsprojekter udviklet sig til at kunne påtage sig produktion af højteknologiske industrivarer, og der er nu et antal danske virksomheder, der kan producere komponenter inden for meget små tolerancer. I dag er der derfor i langt højere grad tale om leverancer af produkter af højt teknologisk indhold.

I visse tilfælde udvikler der sig et industrielt samarbejde mellem en eller flere danske virksomheder og den udenlandske aftalepartner. Som oftest vil det derefter være den udenlandske virksomhed, der markedsfører det fælles produkt.

Ved større anskaffelser forlanges

det, at de udenlandske tilbudsgivere har indgået aftaler med danske virksomheder om konkrete samarbejdsområder, inden en kompensationsaftale kan afsluttes. Man vil yderligere ved større anskaffelser stille efter, at der i så stort omfang som muligt indgås betingede kontrakter inden afslutningen af kompensationsforhandlingerne. Dette indebærer, at danske virksomheder må være villige til at bruge kræfter på kontraktforhandlinger med flere udenlandske tilbudsgivere i samme sag.

Det siger sig selv, at kompensationsaftaler forhandles med alle relevante tilbudsgivere. De indgåede aftaler indgår derefter i beslutningsgrundlaget for valg af leverandør.

Som eksempel kan det nævnes, at kompensationsleverancer fra dansk industri i forbindelse med forsvarets køb af 58 F-16 fly nu er oppe på ca. 60% af købsprisen.

8. Forsvarets aktiviteter

8.1. Øvelser

Der har ikke i 1985 været gennemført større NATO-feltøvelser på dansk område, men stabs- og signalenheder fra NATO's krisestyrke AMF deltog sammen med tilsvarende enheder fra Østre Landsdelskommando i en stabs- og signaløvelse på Sjælland i maj-juni med det formål at indøve samarbejde mellem danske og allierede enheder. I øvelsen deltog tillige flystyrker fra engelske og hollandske enheder, som indgår i AMF-flyelementet.

I foråret 1985 gennemførtes den rutinemæssige stabs- og signaløvelse WINTEX-CIMEX 85, der finder sted hvert andet år som en omfattende NATO-øvelse. Øvelsen, der havde såvel civil som militær deltagelse, havde til formål at indøve civile og militære myndigheders brug af planer, procedurer og kommunikationsmidler.

Med henblik på at forbedre planlægning og gennemførelse af taktiske flyoperationer, hvori indgår fly fra forskellige nationer, har NATO's Nordregion tilrettelagt en øvelse TACTICAL FIGHTER MEET. Øvelsen påregnes afholdt hvert andet år, og den første fandt sted i maj 1985 på Flyvestation Karup. Der deltog fly fra Danmark, Norge, Tyskland, Holland og USA samt det særlige NATO-varslingsfly E-3A.

I september 1985 gennemførtes NATO-øvelsen BOTANY BAY med deltagelse af flåde- og flystyrker fra Dan-

mark, Tyskland og Holland. Øvelsen skal udbygge samarbejdet mellem de deltagende landes styrker samt videreudvikle taktiske procedurer og samvirke. I forbindelse med øvelsen var der indkaldt mønstringsbesætninger til flere af søværnets enheder.

8.2. FN-tjeneste

I 1985 har Danmark ydet bidrag til det fredsbevarende arbejde under FN ved udsendelse af observatører og militære enheder. Der er udsendt 12 observatører til Mellemøsten, hvor de indgår i FN's observatørkorps i Libanon, Israel, Sinai og Golan. Herudover er der 6 observatører i Kashmir. På Cypern har det været nødvendigt at opretholde fredsbevarende styrker siden marts 1964. Danmark har bidraget hertil siden begyndelsen og har for tiden en styrke på ca. 340 mand på øen. Desuden er der stadig mulighed for, at Danmark kan bidrage med en styrke på ca. 120 mand i Namibia, hvis dette findes ønskeligt. I alt har der i 1985 været anvendt ca. 360 mand af den beredskabsstyrke på 900 mand, som Danmark kan stille til rådighed for fredsbevarende operationer.

Til løsning af fællesopgaver i FN-regie har de nordiske lande nedsat en arbejdsgruppe, Den nordiske Samarbejdsgruppe for militære FN-spørgsmål (NØRDSAMFN). Denne arbejdsgruppe har primært en koordinerende funktion, specielt i den indledende fase af

NATO's Nordregion forestod en øvelse TACTICAL FIGHTER MEET på Flyvestation Karup. I øvelsen deltog fly fra Danmark, Norge, Tyskland, Holland og USA samt det særlige NATO varslingsfly E3-A. Foto: Flyvevåbnet

Observationsposten Angolemi på Cypren har siden 1975 permanent været bemandedet med 4 FN-soldater. Der gennemføres daglig patruljering mellem de forskellige observationsposter ved hjælp af de hvide Scoutcars. Foto: Hæren

fredsbevarende operationer, men den varetager tillige planlægning og koordination af fælles nordiske FN-kurser. I 1985 gennemførtes et nordisk FN-seminar med deltagelse fra de nordiske forsvars- og udenrigsministerier. Det nordiske samarbejde medfører dels en økonomisk besparelse, dels mulighed for en mere fleksibel anvendelse af personalet. Med henblik på at styrke FN's stilling i det fredsbevarende arbejde er der også deltagelse fra andre lande i en del af disse kurser, som afholdes for personel, der skal anvendes i konfliktområder.

De nordiske forsvarsministre mødes to gange om året for at udveksle erfaringer og synspunkter vedrørende de problemer og opgaver, som landene står over for i det fredsbevarende arbejde. I 1985 var møderne i Stockholm i maj og i Jyväskylä i Finland i oktober.

Udgifterne til det danske kontingent på Cypern udgjorde i 1985 ca. 65 mill. kr. FN's refusion af disse udgifter finder sted en gang årligt på baggrund af frivillige bidrag fra medlemslandene. Der er i øjeblikket et efterslæb på ca. 338 mill.kr. samt et krav for afsluttede operationer (Congo, Gaza) på ca. 53 mill.kr.

8.3. Fiskeriinspektion Grønland

Der har i perioden 1. oktober 1984 – 30. september 1985 været foretaget i alt 204 kontrolbesøg om bord i fiskefartøjer på Grønlands fiskeriterritorium. Der er konstateret ulovligheder i 70 tilfælde. Bøder og konfiskationsbeløb har andraget ca. 605.000 kr.

Landstingslov om fiskeri

I forbindelse med Grønlands udtræden af EF den 1. februar 1985 overgik lovgivningskompetencen på fiskeriområdet for Grønland fra rigsmyndighederne til Grønlands Hjemmestyre som et særanliggende. Fiskeriet på det grøn-

landske fiskeriterritorium, der er på over 2 mill. km², reguleres herefter af landstingslov nr. 11 af 21. november 1984 om erhvervsmæssigt fiskeri og af de bekendtgørelser, der er udstedt i medfør heraf. Det er af Grønlands Hjemmestyre i forbindelse med lovens vedtagelse forudsat, at forsvarets fiskeriinspektion og politiet i hidtidigt omfang påser overholdelsen af bestemmelserne i loven og i regler udstedt efter loven.

Der er i landstingsloven en række nydannelser af betydning for fiskeriinspektionen ved Grønland. Alle ikke-grønlandske fartøjer skal nu have licens for at få adgang til at fiske på det grønlandske fiskeriterritorium, og for kontrollen med fiskeriet er der nu fastsat strammere regler end de hidtil gældende. Fiskeriinspektionen kan nu sætte fiskefartøjerne stævne på en nærmere angiven position inden for et bestemt tidsrum med henblik på kontrol af last, fangstredskaber m.v.

Fiskerilicenskontrol

Videre åbner loven mulighed for at opbygge en mindre administrativ enhed "Den grønlandske Fiskerilicenskontrol" under landsstyreområdet for fiskeri og industri. Fiskerilicenskontrollen skal på Grønlands Hjemmestyreres vegne varetage visse kontrolfunktioner i samarbejde med forsvaret og politiet. Det er således tanken at udanne fiskerikontrollører, som for kortere eller længere perioder kan stationeres om bord på fiskefartøjerne for at observere disses fiskeriaktiviteter.

Den grønlandske Fiskerilicenskontrol løser andre opgaver end forsvarets fiskeriinspektion og skal virke som et supplement til denne. Fiskerilicenskontrollen er nu under opbygning.

Færøerne

På Færøerne, hvor fiskeriterritoriet er på ca. 290.000 km², sker fiskeriinspektionen i samarbejde med Færøernes

Landsstyres Vagt- og Bjærgningstjeneste. Der er i fornævnte periode gennemført 147 kontrolbesøg af forsvaret. Der har været konstateret 6 tilfælde af ulovligheder, og bøde- og konfiskationsbeløbet andrager ca. 286.000 kr.

Den årlige udgift til driften af forsvarets fiskeriinspektion ved Grønland og Færøerne er på ca. 230 millioner kr.

Udvalg om bygning af inspektionsskibe

Med henblik på fastsættelse af eventuelt erstatningsbyggeri for 4 inspektionsskibe af HVIDBJØRNEN-klassen samt fastlæggelse af den fremtidige inspektionsvirksomhed omkring Grønland og Færøerne har der under Forsvarsministeriet været nedsat et udvalg med repræsentanter for Statsministeriet, Udenrigsministeriet, Finansministeriet, Fiskeriministeriet, Ministeriet for Grønland, Grønlands Hjemmestyre og Forsvarskommandoen. Udvalget skulle vurdere behovet for maritim tilstedeværelse i farvandene omkring Grønland og Færøerne i forbindelse med overvågning, suverænitetshævdelse, fiskeriinspektion, redningstjeneste m.m. Udvalget afgav sin betænkning til Forsvarsministeriet i oktober 1985.

På baggrund af de opgaver, der i dag løses af forsvarets fiskeriinspektion ved Færøerne og Grønland, og af den forventede udvikling i de maritime opgaver ved Færøerne og Grønland, som den tegner sig i dag, har udvalget konkluderet, at forsvarets fiskeriinspektion ved Færøerne og Grønland bør videreføres efter samme retningslinier som hidtil, og at der fortsat bør rådes over inspektionsfly, inspektionsskibe med helikoptere og inspektionsskuttere.

Udvalget har fundet, at denne materiel sammensætning er den bedst egnede til at løse de maritime opgaver ved Færøerne og Grønland, og at opgaverne, specielt fiskeriinspektionen, der fortsat må betragtes som den dimensionerende opgave, kan løses i rimeligt

HVIDBJØRNEN, der her ses i isen ved Grønland, skal sammen med de 3 andre inspektionsskibe af samme klasse udfases. Et udvalg har set på, hvordan skibene skal konstrueres, så de bl.a. kan klare længere tids sejlads i færøske og grønlandske farvande. Foto: Søværnet

De nye inspektionsskibe skal også udrustes med helikoptere, så krænkelse af fiskeriterritoriet hurtigt kan konstateres. Foto: Søværnet

omfang med det nuværende antal enheder.

Udvalget har endvidere fundet, at inspektionsskibe til Færøerne og Grønland bør være af samme type for at bevare en vis fornøden dispositionsfrihed samt af hensyn til materielstandardisering m.m.

Udvalget har anbefalet, at der snarest påbegyndes erstatningsbyggeri for de fire inspektionsskibe af HVIDBJØRNEN-klassen, således at disse enheder, eventuelt i to omgange, erstattes af tilsvarende helikopterbærende inspektionsskibe med større udholdenhed og bedre operative egenskaber. Skibene, hvortil der anvendes den mest moderne teknologi for at gøre driften billigere, udrustes til at kunne deltage i

løsningen af følgende maritime opgaver ved Færøerne og Grønland:

- Fiskeriinspektion,
- eftersøgnings- og redningstjeneste,
- overvågning og suverænitetsbevarelse,
- stationstjeneste,
- isrekognoscering,
- forureningsbekæmpelse og
- søopmåling.

Anskaffelsesprisen for enheder af nogenlunde samme størrelse som HVIDBJØRNEN-klassen vil formentlig være ca. 310 mill.kr. pr. stk.

Folketinget har den 31. maj 1985 vedtaget en folketingsbeslutning om begyndende erstatningsbyggeri af helikopterbærende fiskeriinspektionsskibe til Grønland og Færøerne. Folketinget

opfordrede Regeringen til snarest at påbegynde erstatningsbyggeri for to helikopterbærende inspektionsskibe for fiskeriinspektionen ved Grønland og Færøerne.

I forligsaftalen er der ikke afsat ressourcer til erstatningsbyggeri, idet dette forudses forhandlet særskilt.

8.4. Støtte til det civile samfund

Forsvaret løser normalt en række opgaver for det øvrige samfund.

Søredningstjenesten iværksatte således i 1984 737 aktioner for at redde, eftersøge eller assistere på søen. Dette er et fald på ca. 1% i forhold til 1983 (743). Faldet er ikke markant, men det er første gang siden 1978, der ikke er sket en stigning. Specielt for fritidssejlere er der sket et fald på 17% til 368 aktioner, hvilket svarer til ca. 50% af samtlige aktioner.

Søredningstjenesten har et tæt samarbejde med flyredningstjenesten, der råder over 8 helikoptere af typen SIKORSKY S-61 A. Flyredningstjenesten iværksatte i samme periode 347 udrykninger, hvilket er et fald på ca. 4% i forhold til 1983. 98% af helikopterens flyvetid blev anvendt til rent civile opgaver.

Derudover har forsvaret, specielt ved Søværnets operative Kommando, bistået Miljøstyrelsen i 151 forureningsbekæmpelsesaktioner. Forsvarets indsats her består primært i koordinering af indsatsen samt i observation og rapportering af forureningen.

Også på Færøerne og Grønland har forsvaret ydet støtte til det civile samfund. Udover eftersøgnings- og redningstjeneste er der her tillige tale om patientevakueringer med helikoptere, fly og skibe, slæbeassistance m.m. På Færøerne har der været tale om lidt over 100 aktioner, medens antallet af aktioner på Grønland har været ca. det halve.

8.41. Ammunitionsrydning m.m.

En af de mere miljøprægede og meget omfattende opgaver, der løses af forsvaret, er ammunitionsrydning, herunder uskadelliggørelse af opfisket eller ilanddrevet ammunition.

Forsvaret har således året igennem været aktivt involveret i rydning af området ved Kalvebod skydeterræn, hvor ingeniørtropperne har uskadeliggjort knap 200 granater af forskellige kalibre. Der er herudover uskadeliggjort et meget stort antal genstande, primært håndvåbenammunition, hvoraf der alene i det jyske område er indsamlet over 20.000 stk.

Søværnets mineuskadelliggørelsestjeneste har uskadeliggjort et antal søminer, torpedoer og dybdebomber fra krigens tid. Derudover er der i et stigende antal tilfælde ydet bistand til fiskeriet ved Bornholm efter opfiskning af krigsgas.

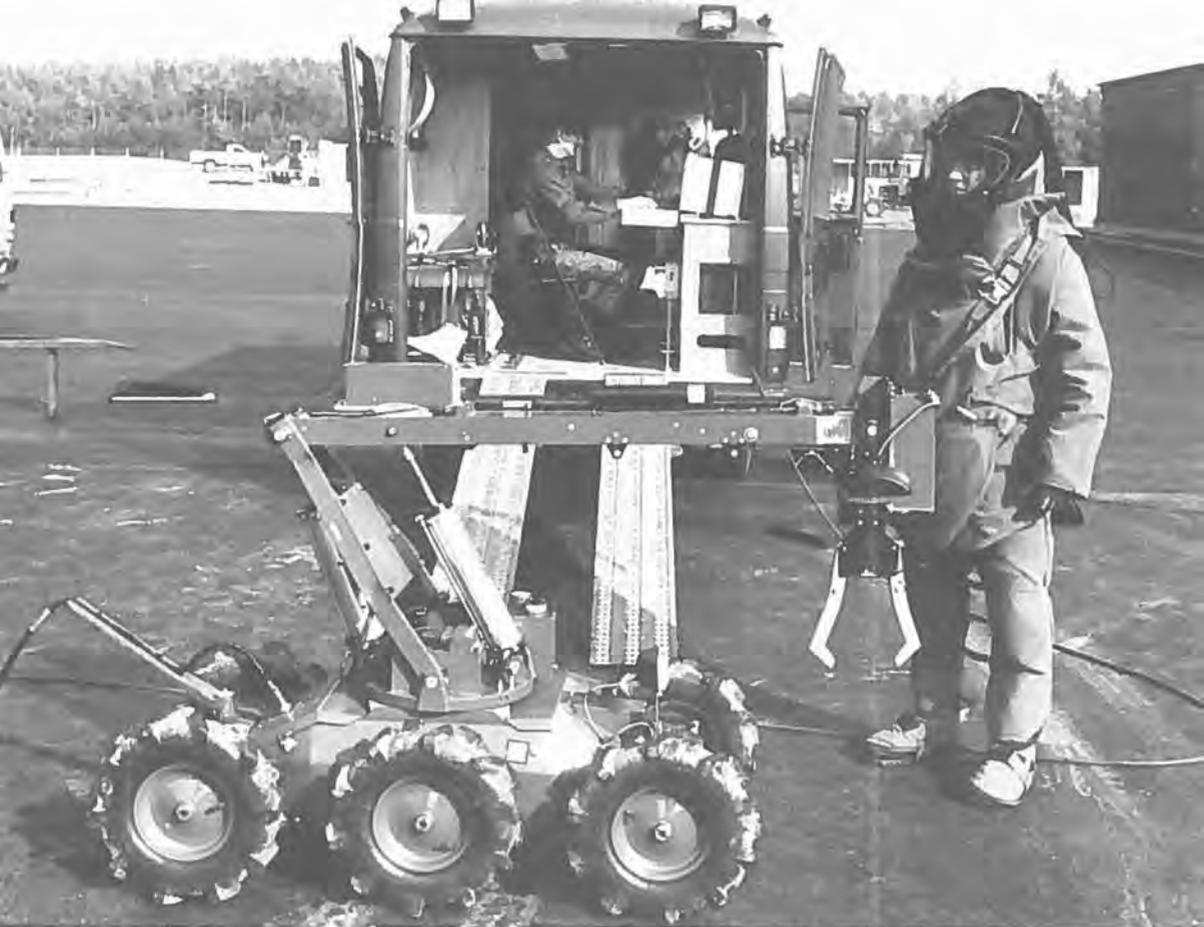
Endvidere har man, ikke mindst efter bombesprængningerne i København i juli 1985, ydet bistand ved en række tilfælde af terrorbomber eller bombetrusler.

Hærens ingeniørtropper modtog i august 1985 3 nye bomberobotter af typen HOB0 til afløsning af de hidtidige robotter med tilnavnet "Rullemarie".

8.42. Sennepegas-sagen

Forsvaret har i det forløbne år været meget engageret i bestræbelserne for at finde en løsning på problemerne om den krigsgasammunition, der efter anden verdenskrig blev nedsænket i danske farvande.

Alene på bunden af Østersøen øst for Bornholm anslås der at befinde sig op mod 50.000 tons gasammunition. Ammunitionen, der stammer fra tyske krigslagere, er dumpet af de sovjetiske besættelsesmyndigheder i Tyskland i årene efter anden verdenskrig.

Til undersøgelse og uskadeliggørelse af bomber m.v. anvender bærens ingeniørtropper en fjernstyret robot. Den hidtil anvendte type "Rullemarie" blev i 1985 udskiftet med den mere moderne HOBO, der ses her. Foto: Politiken

Forsvarets rolle i denne sammenhæng består i at bistå fiskeriet med bortskaffelse af den gasammunion, som fiskere måtte opfiske under udøvelse af deres erhverv. Der fiskes for øjeblikket 1-2 tons op om året, hvilket er mere end tidligere.

Da andre muligheder ikke forelå, har forsvaret indtil efteråret 1983 med Miljøstyrelsens tilladelse bortskaffet ilandbragt gasammunion ved genudlægning i de allerede eksisterende krigsgasfelter øst for Bornholm. Fiskeri frarådes i disse områder. Fra efteråret 1983 har forsvaret ikke måttet genud-

lægge ammunition, og der er derfor deponeret ca. 2 tons gasammunion i et depot i Vestermarie på Bornholm, som dermed er blevet overfyldt.

Det har vist sig meget vanskeligt at finde en anden bortskaffelsesmulighed, bl.a. fordi dele af den gasammunion, der fiskes op, indeholder sprængstof og kan være farlig at transportere og håndtere, ligesom den gas, der indeholder sprængstof, af miljømæssige grunde ikke umiddelbart kan bortskaffes eller destrueres. Gas uden sprængstof kan destrueres på Kommunekemi i Nyborg.

Foreløbige undersøgelser tyder på, at sennepsgassen nedbrydes hurtigt i havvand, og at den er moderat giftig over for organismer i havet.

En arbejdsgruppe under Miljøstyrelsen har i en redegørelse af 10. juni 1985 belyst mulighederne for at etablere et dansk anlæg til destruktion af opfisket gasammunion. Forsvarsministeriet har på baggrund af den viden, der foreligger i dag, givet udtryk for tvivl om det hensigtsmæssige i at etablere et særligt dansk anlæg.

Fra det tyske forsvar, som har det eneste anlæg i Europa til destruktion af krigsgas, er det oplyst, at kapaciteten på dette anlæg er begrænset, og at forbundsværnet har forpligtet sig til så hurtigt som muligt at destruere den

giftgas, der i årevis har været oplagret.

Ekspertter fra forbundsværnet har efter aftale mellem forsvarsministerierne bistået med rådgivning og vejledning om behandling af gasammunion.

Man har således fra tysk side sagt god for det direktiv om oprydningen i depotet i Vestermarie på Bornholm, der er udarbejdet af en projektgruppe – kaldet PEGASUS – under Forsvarskommandoen. I projektgruppen deltager repræsentanter for civilforsvaret og politiet, og direktivet er udarbejdet i tæt kontakt med de lokale myndigheder på Bornholm.

Oprydningen i depotet i Vestermarie blev indledt under omfattende sikkerhedsforanstaltninger i september 1985. Der er endnu ikke taget stilling

Efter 2. verdenskrig blev der i farvandet øst for Bornholm dumpet store mængder gasammunion. Undertiden får fiskerne efterladenskaber herfra i nettet. Siden 1983 er den ilandbragte ammunition blevet opbevaret i dette depot i Vestermarie, der nu er overfyldt. Foto: Søværnet

Det indre af depotet ved Vestermarie. Gasrester uden sprængstykker er pakket i tønder, der kan tilintetgøres ved Kommunekemi i Nyborg. Foto: Søværnet

til, hvad der skal ske med den gasammunion, der ikke umiddelbart vil kunne fjernes fra depotet. Det er regeringens opfattelse, at en permanent deponering på land ikke er ønskelig.

Det afgørende ved en stillingtagen til, hvad der skal ske med den gasammunion, der opfiskes, er hensynet til sikkerheden for fiskerne, forsvarets personel og befolkningen på Bornholm. Forsvaret har endvidere understreget vigtigheden af, at forsvarets personel, der har kendskab til gasammunion, bistår fiskere, der har opfisket gasammunion, og at denne bistand ydes så hurtigt som muligt. I modsætning til tidligere sker det derfor nu om muligt allerede til søs.

Den 10. december 1985 var der forespørgselsdebat i Folketinget om dumpninger af gasammunion i Østersøen, rejst af SF og VS. Udgangen på debatten blev vedtagelse af følgende dagsorden:

"Folketinget opfordrer regeringen til hurtigst muligt og senest den 1. marts 1986 at sikre,

- at havmiljølovens totalforbud mod dumpning i Østersøen håndhæves, dvs., at de rutinemæssige "nøddumpninger" af gasammunion standses,
- at det midlertidige depot i Almindingen færdiggøres,
- at undersøgelsen om gasammunionens sprængfarlighed færdiggøres,
- at der – i overensstemmelse med resultaterne fra ovennævnte undersøgelse – sikres forsvarlig håndtering af alle typer gasammunion til og i havn samt forsvarlig transport fra havn til depot, således at evakueringer undgås,
- at nyopfisket gasammunion bringes i land og opbevares her med henblik på senere adskillelse og destruktions

samt sikre, at der inden den 1. april 1986 er udarbejdet et realistisk projekt for et adskillelsesanlæg inklusive en økonomisk opstilling over udgifter til et sådant anlæg."

8.43. Luftbroen i Sudan

For at afhjælpe følgerne af en langvarig tørke kombineret med en stadig tilstrømning af flygtninge oprettede EF i foråret 1985 en luftbro i Sudan. Luftbroen skulle bringe fødevarer, medicin og andre fornødenheder fra hovedstaden Khartoum til de hårdt ramte vestlige provinser. Luftbroen fik større betydning end påregnet, da kraftige skybrud i juni måned skyllede vej- og jernbanebroer væk, så luftvejen var eneste forsyningsmulighed.

Efter anmodning fra Dansk Røde Kors deltog flyvevåbnet i luftbroen med et Hercules-fly i perioderne 11.-31. juli og 14.-31. oktober. I løbet af disse perioder transporterede flyet 800 tons forsyninger over en strækning på ca. 1.200 km under ofte van-

Den lokale befolkning var yderst effektiv til at laste og losse det danske Hercules-transportfly, der deltog i luftbroen i Sudan. 10-12 mand kunne på ca. 20 min. laste flyet med 18 tons forsyninger. Foto: Flyvevåbnet

skelige omstændigheder. F.eks. var der intet laste- eller lossegrej til rådighed, så alt måtte klares manuelt.

Luftbroen blev standset, da man igen kunne køre forsyninger ud, og høsten var i gang og tegnede godt.

8.5. Røggasulykken

Den 9. januar 1985 skete der under en øvelse i Sandholmlejren en røggasulykke, der medførte, at en værnepligtig løjtnant og en menig senere døde.

En auditørundersøgelse blev iværksat umiddelbart efter ulykken, hvilket efterfølgende foranledigede Forsvarschefen til at iværksætte en videregående undersøgelse.

Undersøgelserne resulterede i, at

der blev nedlagt et foreløbigt forbud, som stadig er gældende, mod brug af røggasmidler. Endvidere har Forsvarskommandoen iværksat en række foranstaltninger, der skal tilsikre, at tilsvarende ulykker med røggasmidler undgås for fremtiden.

Det samlede materiale fra undersøgelserne omkring ulykken har været forelagt Generalauditøren, som på det foreliggende grundlag ikke finder, at sagen giver anledning til strafferetlige reaktioner.

8.6. Harpoon-sagen

Straffesagen mod en orlogskaptajn blev endeligt afgjort ved Københavns Byrets dom af 11. marts 1985, hvor orlogs-

kaptajnen blev idømt en irettesættelse.

Ved kammeradvokatens foranstaltning blev der i New York indledt voldgiftssag mod firmaet McDonnell Douglas Corporation, der har leveret affyringssystemet. Firmaet anlagde herefter sag mod Forsvarsministeriet ved retten i St. Louis, Missouri, med påstand om, at sagen skulle afgøres ved denne ret. Ved rettens kendelse af 9. april 1985 fik Forsvarsministeriet medhold i, at det rejste krav skal undergives voldgiftsbehandling, og den i St. Louis anlagte sag blev afvist. McDonnell Douglas Corporation har appelleret denne kendelse.

Sideløbende med voldgiftssagen er der i overensstemmelse med den indgåede kontrakt om leveringen af affyringssystemet indledt forligsforhandlinger mellem Forsvarsministeriet og

firmaet. Under disse forhandlinger har McDonnell Douglas Corporation fremsat tilbud om en forligsmæssig løsning af sagen mod betaling af ca. 2,8 mill. kr.

Kammeradvokaten har på baggrund af samtlige foreliggende omstændigheder fundet, at det ikke er sandsynligt, at den danske stat ved gennemførelse af voldgifts- eller retssag vil kunne opnå et bedre resultat end det fremsatte tilbud og har derfor indstillet, at Forsvarsministeriet accepterer dette.

Forsvarsministeriet har på dette grundlag bemyndiget kammeradvokaten til at indgå forlig med McDonnell Douglas Corporation, mod at firmaet til fuld og endelig afgørelse betaler ca. 2,8 mill.kr. svarende til de erstatningsbeløb, der er udbetalt til sommerhus-ejerne i Lumsås.

Tillæg 1:

Oversigt over spørgsmål m.m. i Folketinget i perioden 2. oktober 1984 – 1. oktober 1985 inden for Forsvarsministerens område

	Stillet	Redegørelse givet
	1984	
Lovforslag:		
1. Forslag til lov om ændring af militær retsplejelov,	30/10	11/12
Forslag til folketingsbeslutninger:		
1. Af Albrechtsen (VS) og Thoft (SF) om forslag til folketingsbeslutning om kontrol med overholdelsen af Danmarks atomvåbenfrihed.	16/10	7/11
2. Af Albrechtsen (VS) og Thoft (SF) om forslag til folketingsbeslutning om forbud mod kemiske og bakteriologiske våben.	25/10	7/11
3. Af Thoft (SF) og Albrechtsen (VS) om forslag til folketingsbeslutning om at fjerne ethvert dansk bidrag til atomvåben.	25/10	7/11
4. Af Albrechtsen (VS) og Thoft (SF) om forslag til folketingsbeslutning om udsættelse af beslutning om NATOs doktrin FOFA.	21/11	6/12
	1985	
5. Af Albrechtsen (VS) og Thoft (SF) om forslag til folketingsbeslutning om øget parlamentarisk-demokratisk kontrol med Danmarks deltagelse i NATO.	8/2	1/3
6. Af Albrechtsen (VS), Elisabeth Bruun Olesen (VS), Riishøj (SF) og Thoft (SF) om forslag til folketingsbeslutning om ikke-førstebrug af atomvåben.	12/2	1/3
7. Af Pelle Voigt (SF) m.fl. om forslag til folketingsbeslutning om begyndende erstatningsbyggeri af helikopterbærende fiskeriinspektionsskibe til Grønland og Færøerne.	26/2	24/5
8. Af Lone Dybkjær (RV), Ebba Strange (SF) og Anne Grete Holmsgård (VS) om forslag til folketingsbeslutning om Christianias fremtid.	29/3	18/4
	1984	
Spørgsmål nr.		
3. Af Ahlmann-Ohlsen (KF) om tilstrækkelig fyrbelysning af farvandet Aalborg-Løgstør.	2/10	9/10
27. Af Albrechtsen (VS) om betingelser for udlån af krigsmagtens enheder til private formål.	3/10	10/10

53.	Af Tinning (VS) om sikring af anstændig dansk indsats i fremtidigt eftersøgningsarbejde ved Østgrønland.	8/10	16/10
54.	Af Fischer (KF) om opstilling af de sovjetiske SS-20 raketter.	8/10	17/10
75.	Af Pelle Voigt (SF) om stillingen som ny civil kommitteret for hjemmeværnet.	15/10	25/10
105.	Af Annelise Gotfredsen (KF) om, hvorvidt beboerne i Christiania betaler omkostningerne ved driften af området.	18/10	25/10
133.	Af Albrechtsen (VS) om, hvor mange efterretningsenheder hjemmeværnet råder over, personantal, opgaver m.v.	24/10	1/11
175.	Af Tinning (VS) om inspektionsskibes helikopteres deltagelse i redningsopgaver m.v. inden for det sidste år.	29/10	7/11
178.	Af Pelle Voigt (SF) om kontakter og tilbud i retssagen mod OK H.G. Olsen er sket med ministerens vidende og billigelse.	29/10	5/11
193.	Af Albrechtsen (VS) om, efter hvilke retningslinier danske militærmyndigheder har godkendt forslaget til ny NATO-doktrin, den såkaldte FOFA-doktrin.	1/11	9/11
194.	Af Albrechtsen (VS) om regeringen vil give offentligheden og folketinget mulighed for at vurdere indholdet i den nye FOFA-doktrin inden 4. og 5. december 84.	1/11	9/11
195.	Af Albrechtsen (VS) om forskellen på den udmøntede udgave af Airland Battle-doktrinen og den af NATO's militære stabschefer foreslåede nye doktrin (FOFA-doktrinen).	1/11	9/11
200.	Af Lohmann (S) om, hvilke tilbud der er afgivet til Søværnets Materielkommando på 7 skibe af Standard Flex 300-typen.	1/11	8/11
217.	Af Thoft (SF) om formålet med dansk deltagelse i den atomare stabsøvelse i NATO-regie betegnet Able Archer.	6/11	14/11
218.	Af Albrechtsen (VS) om første brug af mellem- og kortdistanceraketter.	7/11	14/11
219.	Af Albrechtsen (VS) om det er i overensstemmelse med de politiske retningslinjer i NATO, at øvelsen "Able Archer" ikke involverer de politiske myndigheder.	7/11	14/11
220.	Af Albrechtsen (VS) om øvelsen "Able Archer" involverer stationering af eller brug af atomvåben på dansk territorium.	7/11	14/11
274.	Af Pelle Voigt (SF) om ministerens besvarelse af spørgsmål S 178 i Harpoon-sagen har været vildledende.	15/11	21/11
275.	Af Pelle Voigt (SF) om en fuldmægtig i forsvarsministeriet er blevet irettesat i Harpoon-sagen.	15/11	21/11
276.	Af Pelle Voigt (SF) om ministeren eller andre foresatte stod bag påstået forhandlingstilbud i Harpoon-sagen.	15/11	21/11
278.	Af Albrechtsen (VS) om, hvordan man kan hindre en gentagelse af ulykken, hvor en vesttysk ubåd i marts sejlede en fiskekutter ned ud for Skagen.	15/11	22/11
279.	Af Albrechtsen (VS) om de vesttyske ubåde, der afprøves i Skagerrak bruger de danske fiskekuttere i området som øvelsesmål.	15/11	22/11
289.	Af Albrechtsen (VS) om NATO i forbindelse med FOFA planlægger angreb på havne i Afrika.	16/11	21/11

296.	Af Thoft (SF) om Jyllands-Postens oplysninger den 16/11 vedrørende forøgelse af Danmarks budget på 3%.	16/11	22/11
307.	Af Thoft (SF) om modvilje mod udbygning af stationen på Sornfellifjeldet på Færøerne til brug for AWACs kommando- og overvågningsfly.	20/11	28/11
316.	Af Houe (KF) om, hvad ministeren vil foretage i anledning af, at hjemmeværnspersonel i uniform agter at deltage i fredsdemonstrationer.	20/11	30/11
332.	Af Thoft (SF) om, at der for 1984 forventes en realstigning i de danske forsvarsudgifter for 1984 på 3%.	23/11	28/11
367.	Af Pelle Voigt (SF) om at stille købet af nye Harpoon-missiler i bero indtil udfaldet af verserende sag foreligger.	28/11	3/12
368.	Af Pelle Voigt (SF) om, hvorfor ministeren har sat anklageren i sagen mod orlogskaptajn H.G. Olsen ud af sagen.	28/11	6/12
413.	Af Thoft (SF) om FET's overvågning af samarbejds-komiteen for fred og sikkerhed.	7/12	12/12
420.	Af Albrechtsen (VS) om eksistensen af en FET-agent i DKP.	7/12	14/12
466.	Af Margrete Auken (SF) om indsættelse af NATO-styrker i Sydvestasien.	19/12	8/1
467.	Af Margrete Auken (SF) om begrænsning af NATO-aktiviteter uden for NATOs område.	19/12	8/1
468.	Af Margrete Auken (SF) om konsekvenser for dansk forsvar ved indsættelse af NATO-styrker i Sydvestasien.	19/12	8/1
1985			
493.	Af Albrechtsen (VS) om USAs planer om placering af USA-ejede basefaciliteter i Jylland.	2/1	11/1
518.	Af Hjortnæs (S) om Racal Decca A/S kan ændre sendesignaler, medens overenskomsten løber.	11/1	18/1
519.	Af Hjortnæs (S) om, hvornår den indgåede overenskomst med Racal Decca A/S vil kunne opsiges.	11/1	18/1
521.	Af Hjortnæs (S) om årslejen for en Decca-modtager.	11/1	18/1
565.	Af Pelle Voigt (SF) om sikkerhedsproblemer vedrørende det danske forsvars missilsystemer.	22/1	30/1
567.	Af Thoft (SF) om årsag til uroen på NATO Defence College i Rom.	23/1	30/1
593.	Af Hjortnæs (S) om afgiften for en Decca-modtager for brugere i bl.a. Danmark.	25/1	12/2
596.	Af Pelle Voigt (SF) om, hvorvidt værnepligtige indkaldt fra og med marts 1985 kan pålægges 12 måneders tjenestetid.	28/1	5/2
597.	Af Pelle Voigt (SF) om, hvorvidt ministeren mener det rimeligt at indkalde værnepligtige til 12 måneders tjenestetid.	28/1	5/2
602.	Af Albrechtsen (VS) om at bringe livgardens øvelser ved Sandholmlejen til ophør.	30/1	6/2
622.	Af Connie Hedegaard (KF) om spørgsmålet om NATO-styrkers mulighed for at kunne identificere egne fly.	1/2	11/2
623.	Af H. Thanning Jacobsen (SF) om komplikationer i forbindelse med kontrol med overholdelsen af Danmarks a-våbenfrihed.	1/2	8/2

624.	Af H. Thanning Jacobsen (SF) om eventuel uoverensstemmelse mellem ministerens oplysninger vedrørende modtagelse af atomvåben på dansk område og en amerikansk kongresrapport af december 1975.	1/2	8/2
629.	Af Albrechtsen (VS) om spørgsmålet om røggasulykke i Sandholmløjren i august 1984.	1/2	6/2
655.	Af Albrechtsen (VS) om Flyvestation Skalstrup som eventuelt bombemål i konfliktsituation.	7/2	13/2
656.	Af Albrechtsen (VS) om planer om eventuel anskaffelse af Patriot-missil-systemet.	7/2	13/2
665.	Af Thoft (SF) om afholdelse af militær flådeøvelse i farvandet øst for Bornholm 12.-14. september 1984.	8/2	15/2
667.	Af Thoft (SF) om, hvorvidt den danske regering har givet USA tilladelse til at forny radarstationen på Thule.	11/2	18/2
672.	Af Albrechtsen (VS) om ministeren straks vil standse planerne om opstilling af en ny radar på Thulebasen.	11/2	18/2
695.	Af Ebba Strange (SF) om, hvor mange personer der var registreret hos Forsvarets Efterretningstjeneste henholdsvis ultimo 1978 og 1984.	14/2	26/2
696.	Af Ebba Strange (SF) om, efter hvilke kriterier personer optages i Forsvarets Efterretningstjenestes kartotek.	14/2	26/2
731.	Af Thoft (SF) om baggrunden for striden mellem New Zealand og USA om atomvåben på skibe, der anløber New Zealand.	19/2	27/2
732.	Af Thoft (SF) om amerikansk reaktion på det new zealandske krav om garanti fra USA for, at amerikanske skibe ikke er atombevæbnede.	19/2	27/2
733.	Af Thoft (SF) om chefen for Enhedskommandoen også i fredstid har kommandoen over vesttyske styrker med atomvåben.	19/2	27/2
742.	Af Thoft (SF) om formålet med at prioritere udbygningen af lysledernet til militære installationer.	19/2	27/2
744.	Af Svend Andersen (S) om, hvilke planer regeringen har om opførelsen af et specielt destruktionsanlæg til destruktion af sennepsgasbomber.	19/2	28/2
747.	Af Hjortnæs (S) om, hvorvidt ministeren finder, at danske fiskere er ligestillet med fiskere i øvrige EF-lande og Norden hvad angår betaling for brug af deccasignaler.	20/2	4/3
764.	Af Søgaard (S) om, hvad ministeren agter at gøre ved flugten af piloter fra flyvevåbnet.	22/2	1/3
777.	Af Thoft (SF) om ministeren vil sikre, at værnepligtige på sessionen kan få oplyst vilkårene for aftjening af deres tjeneste.	22/2	7/3
806.	Af Tommy Dinesen (SF) om anskaffelse af nye arbejdspladser efter bygning af Store Bælts bro.	27/2	6/3
808.	Af Tommy Dinesen (SF) om forsvar af forbindelserne over Store Bælt.	27/2	5/3
827.	Af H. Thanning Jacobsen (SF) om spørgsmålet om rapporten vedrørende forsvarets produktivitet.	1/3	7/3
837.	Af Albrechtsen (VS) om stationering af W 82 atomartillerigranater og udskiftning af W 48 granater med W 82.	4/3	13/3
839.	Af Albrechtsen (VS) om den danske regering allerede i 1983 har godkendt planerne om de nye 155 mm atomartillerigranater.	4/3	13/3

853.	Af Albrechtsen (VS) om eventuel ophævelse af dansk forbehold for opstilling af nye mellemdistanceraketter.	8/3	15/3
880.	Af Houe (KF) om de planer, som allierede og neutrale lande har for nybygning og modernisering af de i områderne værende u-bådsvåben.	13/3	20/3
949.	Af Albrechtsen (VS) om den danske regerings holdning til det amerikanske stjernekrigsprogram.	27/3	9/4
990.	Af Albrechtsen (VS) om, hvilke ordrer forsvaret har givet på Mercedes lastbiler.	9/4	18/4
1003.	Af Thoft (SF) om udslip af hydrazin i forbindelse med nedstyrtning af 2 F-16 fly.	10/4	18/4
1024.	Af Albrechtsen (VS) om USA's stjernekrigsprogram.	12/4	24/4
1025.	Af Albrechtsen (VS) om stop for europæiske mellem-distanceraketter.	12/4	24/4
1032.	Af Thoft (SF) om forlængelse af tjenestetiden for visse værnepligtige sergenter fra 21 til 24 måneder.	12/4	19/4
1033.	Af Pelle Voigt (SF) om udvalget vedrørende fiskeri-inspektionens fremtid.	15/4	19/4
1048.	Af Albrechtsen (VS) om røggasulykkerne ved Sandholmlejren og sikkerhedsforholdene i forsvaret.	17/4	25/4
1062.	Af Thoft (SF) om fredstidsaktiviteter i Østersøområdet.	18/4	25/4
1066.	Af Albrechtsen (VS) om udvidelse af FOFA i yderligere offensiv retning.	18/4	29/4
1092.	Af Thoft (SF) om, hvorfor danske officerer på kurser herhjemme og i udlandet lærer at bruge atomvåben.	24/4	1/5
1098.	Af Thoft (SF) om regler for beregning af forsvarsbudgettets pristalsregulering.	25/4	2/5
1100.	Af Albrechtsen (VS) om forbud mod brug af røggasbomber.	25/4	1/5
1110.	Af Inger Harms (SF) om den påtænkte militære øvelse med tyske tropper i Jylland vil blive udsat.	30/4	7/5
1112.	Af Albrechtsen (VS) om den danske regering fratages retten til offentligt at give udtryk for sin holdning til spørgsmål som indholdet af FOFA-doktrinen.	30/4	8/5
1113.	Af Albrechtsen (VS) om ministeren vil standse danske krigsflys overflyvning af Færøerne.	30/4	7/5
1159.	Af Connie Hedegaard (KF) om bekræftelse af, at Sovjetunionen opfører syv nye raketbaser i Østeuropa.	10/5	20/5
1162.	Af H. Thanning Jacobsen (SF) om, at militæret som led i NATO's øvelse Brigade Frost 85 har besat Janderup skole.	10/5	20/5
1168.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om, hvorvidt der opbevares giftgas i plastspande og affaldscontainere uden for depotet i Vestermarie plantage.	15/5	28/5
1169.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om giftgassen uden for depotet i Vestermarie indeholder sprængstoffer.	15/5	28/5
1177.	Af Fischer (KF) om fundet af sovjetiske u-båds kommunikationsbøjer ved Grønland.	15/5	28/5
1180.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om konsekvenserne for de omkringboende ved evt. eksplosion af giftgassen uden for Vestermarie.	15/5	28/5
1182.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om det kan føre til eksplosion, hvis en af de giftgasbeholdere, der står uden for Vestermarie-depotet, vælter.	15/5	28/5

1184.	Af Albrechtsen (VS) om at sikre, at NATO-flådeøvelserne fjernes fra fiskernes arbejdsområder.	17/5	22/5
1234.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om der er blevet ilandført sennepsgas siden 8. februar 1985.	31/5	11/6
1235.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om årsagen til, at Miljøministerens reaktion på indberetningerne over dumpninger af sennepsgas efter 23/11 84 ikke er oplyst i svaret på udvalgsspørgsmål nr. 243.	31/5	11/6
1238.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om, hvor mange gange der er dumpet sennepsgas siden den 20. april 1985.	31/5	11/6
1239.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om, hvornår det er blevet besluttet at gennemføre en sikkerhedszone på 1.000 m ved ilandføring og transport af sennepsgas.	31/5	11/6
1245.	Af Fischer (KF) om Sovjetunionens villighed til at inddrage Østersøen i en atomvåbenfri zone i Norden.	3/6	13/6
1252.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om omkostningerne for depotet i Almindingen.	4/6	13/6
1253.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om det får betydning for anvendelse af det midlertidige depot i Almindingen, at det er placeret midt på øen.	4/6	14/6
1254.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om, hvilke typer ammunition – ud over sennepsgas – der bringes i land og sikkerhedsbestemmelser i disse tilfælde.	4/6	13/6
1255.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om, hvem der har haft ansvaret for transporten af sennepsgas siden 2. verdenskrig.	4/6	13/6
1283.	Af Margrete Auken (SF) om regler i forsvaret for destruktion af gasammunition.	11/6	19/6
1285.	Af Thoft (SF) om spørgsmålet om mulig opstilling af neutronvåben i Europa.	12/6	20/6
1300.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om forsvarets personel har lov til egenhændigt at destruere giftaffald.	14/6	25/6
1301.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om der er sket personskade i forbindelse med behandling af sennepsgas.	14/6	25/6
1302.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om, hvilke regler der gælder for opbevaring af ammunition.	14/6	25/6
1303.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om, hvilke regler om beskyttelsesudstyr – dragt, gasmaske m.v. der gælder for håndtering af krigsgas.	14/6	25/6
1304.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om der eksisterer fortilfælde – udover sagen fra Nordjylland med afbrænding af sennepsgas.	14/6	25/6
1305.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om der eksisterer andre lagre med sennepsgas end depotet i Vestermarie.	14/6	25/6
1315.	Af Fischer (KF) om, hvorvidt Sovjetunionen har arbejdet med stjernekrigsprogrammer i ti år og gennemført krigslignende forsøg.	17/6	25/6
1341.	Af Albrechtsen (VS) om en tilbunds gående undersøgelse af sagen om de fire mænds skræmmeaktion mod kvinderne i fredsløjren ved Ravnstrup.	20/6	2/7
1348.	Af H. Thanning Jacobsen (SF) om, hvilke ændringer i den sikkerhedspolitiske situation der har medført fremskyndelse af stationeringen af IHAWK på Fyn.	24/6	4/7
1353.	Af Albrechtsen (VS) om atombevæbning af hangarskibet Invincible.	24/6	27/6

1356.	Af Albrechtsen (VS) om fredstidsplacering af IHAWK-missiler i Odense by.	25/6	4/7
1357.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om sikkerhedsrisici m.v. i forbindelse med håndtering af sennepsgasbomber.	25/6	2/7
1362.	Af Albrechtsen (VS) om fremmede militærstyrkers tilstedeværelse på Bornholm den 27. juni 1985.	27/6	4/7
1398.	Af Maisted (FD) om foranstaltninger i anledning af manglende efterlevelse af regler vedr. klassificeret materiale i Forsvarets Efterretningstjeneste.	5/7	17/7
1399.	Af Bernhard Baunsgaard (RV) om registrering i Forsvarets Efterretningstjeneste.	5/7	17/7
1400.	Af Bernhard Baunsgaard (RV) om, hvilke retningslinier Forsvarets Efterretningstjeneste arbejder efter.	5/7	17/7
1417.	Af Leif Hermann (SF) om, i hvilket omfang oplysninger fra SIK i FETs efterretningsaktiviteter indgår, herunder i tjenestens registre.	9/7	17/7
1420.	Af Leif Hermann (SF) om registrering af rejsende til Warszawapagtlande.	9/7	17/7
1425.	Af Pelle Voigt (SF) om "muldvarpe og samfunds-undergravere" i FE.	10/7	17/7
1448.	Af Knud Damgaard (S) om, hvorvidt det er rigtigt, at Karlskronaværftet er i gang med at bygge prototypen til de nye skibe til søværnet.	15/7	24/7
1449.	Af Albrechtsen (VS) om, hvilket antal af de nye 155 mm atomgranater (W 82), 8-inch-granater (W 79) og B 61-bomber der forventes opstillet i Vesteuropa.	15/7	24/7
1450.	Af Albrechtsen (VS) om, hvornår general Rogers vil fremlægge forslag om antallet af de hidtil fortiede nye, vesteuropæiske kortdistanceatomvåben (W 82, W 79 og B 61-bomben).	15/7	24/7
1451.	Af Albrechtsen (VS) om tilbagetrækning af de gamle W 48 155 mm atomgranater som led i en offentliggjort reduktion på 1.400 atomvåben.	15/7	24/7
1452.	Af Albrechtsen (VS) om de gamle W 33 8-inch-atomgranater af NATO er besluttet tilbagetrukket af samme årsager, som gælder for W 49 155 mm granaten.	15/7	24/7
1453.	Af Albrechtsen (VS) om de nye W 79 atomartillerigranater (8-inch-granater), der er under produktion i USA, er udstyret med neutronbombsprænghoved eller klargjort til sådant.	15/7	24/7
1457.	Af Lasse Budtz (S) om Forsvarets Efterretningstjeneste har politiske rådgivere ud over ministeren selv.	17/7	24/7
1458.	Af Albrechtsen (VS) om undersøgelse af, om der på Thule-basen findes anlæg, som USA vil kunne bruge i stjernekrigsprogrammet.	17/7	24/7
1499.	Af Svend Heiselberg (V) om en uvildig udvalgsundersøgelse i RF-2 sagen.	29/7	7/8
1501.	Af Albrechtsen (VS) om præmierne for byrettens dom over orlogskaptajn H.G. Olsen.	29/7	7/8
1502.	Af Albrechtsen (VS) om risikoen for en ny missilulykke.	29/7	6/8
1503.	Af Albrechtsen (VS) om forslaget om mere offentlighed om våbensystemernes sikkerhedsrisiko.	29/7	6/8
1504.	Af Albrechtsen (VS) om, at der ikke træffes beslutning om opstilling af nye kortdistanceatomvåben i Vesteuropa, før Folketinget har haft lejlighed til at fastlægge den		

	danske holdning til disse atomvåben.	29/7	5/8
1512.	Af Pelle Voigt (SF) om baggrund for kritik af US Navy i et notat af kommandørkaptajn Lensbøl.	1/8	13/8
1513.	Af Pelle Voigt (SF) om forlig eller dom i erstatnings-sagen mod de amerikanske våbenfabrikker McDonnell Douglas.	1/8	14/8
1514.	Af Pelle Voigt (SF) om overdragelse af kammeradvokatens responsum fra august 1984 om Harpoon-ulykken.	31/7	14/8
1552.	Af Maisted (FD) om at stille indkvarteringsmulighed til rådighed for flygtninge.	7/8	13/8
1561.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om tysk rapport om forholdene i Vestermarie-depotet.	8/8	16/8
1562.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om manuel adskillelse af sennepsgasbomberne og granaterne (manuel håndtering fremfor fjernbetjening).	8/8	16/8
1563.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om udlevering af vest-tysk rapport om inspektionen af depotet i Vestermarie.	8/8	16/8
1565.	Af Albrechtsen (VS) om garanti for, at det udenrigs-politiske nævn vil blive orienteret, før der i NATO træffes endelig beslutning om de nye kortdistancevåben.	9/8	16/8
1567.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om vesttyske eksperter assistance med rydning af Vestermarie-depotet samt med destruktion af nyopfisket sennepsgas.	9/8	16/8
1570.	Af Albrechtsen (VS) om den midlertidige opstilling af to IHAWK-missileskadrunner ved Nyborg.	12/8	19/8
1607.	Af Pelle Voigt (SF) om at tilstille forsvarsudvalget den indstilling, som ligger til grund for ministerens beslutning om at indgå forlig med McDonnell Douglas.	16/8	2/9
1608.	Af Pelle Voigt (SF) om indgåelse af forlig med våbenfabrikken McDonnell Douglas i erstatningssagen om Harpoon-vådeskuddet.	16/8	2/9
1609.	Af Thoft (SF) om rigtigheden af, at forsvaret beskylder levende grise som et led i lægekorpsets og sanitets-troppernes træning.	19/8	29/8
1611.	Af Albrechtsen (VS) om Danmark har en aftale med USA, som svarer til den norsk-amerikanske INVICTUS-aftale.	19/8	26/8
1620.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om forslag om adskillelse af krigsgas og eksplosionsstoffer sendes til vurdering hos eksperterne ved Munster-anlægget i Vesttyskland.	21/8	30/8
1621.	Af Anne Grete Holmsgård (VS) om den interne vesttyske rapport om Vestermarie-depotet.	22/8	29/8
1626.	Af Albrechtsen (VS) om beslutning om nye kortdistance-atomvåben vil være en beslutning af større udenrigspoli-tisk rækkevidde i grundlovens forstand.	21/8	26/8
1627.	Af Albrechtsen (VS) om, hvor de to IHAWK-eskadrunner, der skal til Fyn, vil være placeret i tidsrummet fra opholdet på Juelsberg gods er slut, og til det eventuelt lykkes at opnå en midlertidig opstilling af raketterne i Langeskov kommune.	21/8	29/8
1628.	Af Pelle Voigt (SF) om at kræve den såkaldte ansvars-friholdelsesklausul i kontrakten med McDonnell Douglas fjernet før køb af yderligere 33 Harpoon-missiler.	22/8	2/9
1629.	Af Pelle Voigt (SF) om det officielle ansvar for Harpoon-missil-ulykken ved Lumsås, hvis ministeren indgår forlig med McDonnell Douglas.	22/8	2/9

1630.	Af Pelle Voigt (SF) om redegørelse for forsvarsudvalget for mulighederne for at vinde en erstatningssag mod McDonnell Douglas.	22/8	2/9
1631.	Af Pelle Voigt (SF) om det foreslåede forlig med McDonnell Douglas betyder, at den danske stat officielt frikender Harpoon-missil-systemets tekniske fejl og mangler for ansvaret for ulykken ved Lumsås 1982.	22/8	2/9
1643.	Af Albrechtsen (VS) om, hvorvidt ministeren har oplyst 11 mands udvalget om planerne om nye kortdistance-atomvåben.	26/8	2/9
1644.	Af Albrechtsen (VS) om retningslinjerne for oplysninger af fortrolig karakter til 11 mands udvalget og adgangen for samtlige folketingets medlemmer til disse oplysninger.	26/8	2/9
1648.	Af Fischer (KF) om den sovjetiske hær og andre hære i Warszawapagten er udrustede til at gennemføre angreb med kemiske våben mod Vesteuropa.	26/8	4/9
1649.	Af Fischer (KF) om Danmark har mulighed for at imødegå angreb af styrker, der tager kemiske våben i brug.	26/8	2/9
1664.	Af Pelle Voigt (SF) om ministeren finder det forsvarligt, at man ved militære øvelser medfører skarp ammunition.	29/8	2/9
1677.	Af Thoft (SF) om, hvorledes de forventede Warszawa-pagtreaktioner vil være på det stærkt stigende antal NATO-landgangsøvelser i Østersøen.	2/9	9/9
1678.	Af Albrechtsen (VS) om IHAWK-raketterne bliver i Skrydstrup, indtil det er endelig afgjort, hvor de midlertidigt skal placeres på Fyn.	2/9	9/9
1700.	Af Albrechtsen (VS) om NATO og dermed Danmark har været informeret om general Rogers' neutronbombearrangement, og i hvilket omfang har NATO godkendt dette.	4/9	12/9
1701.	Af Albrechtsen (VS) om den danske regerings stilling, hvis beskyldninger mod general Rogers for at have godkendt et neutronbombearrangement er korrekte.	4/9	12/9
1716.	Af Thoft (SF) om dansk forbehold over for rekommandationer, der måtte anbefale det amerikanske SDI-initiativ eller dele heraf.	9/9	19/9
1717.	Af Thoft (SF) om ministeren har sikret sig, at institutioner under det danske forsvar ikke deltager i SDI-forskningen.	9/9	19/9
1739.	Af Albrechtsen (VS) om ministeren kan bekræfte oplysningen om, at fem amerikanske bombefly den 6. september 1985 krænkede færøsk luftrum ved at overflyve Akraberg.	12/9	18/9
1740.	Af Albrechtsen (VS) om dokumentation for, at der ikke i forbindelse med amerikansk overflyvning af Færøerne har været atomvåben på færøsk territorium.	12/9	18/9
1743.	Af Albrechtsen (VS) om opklaring af, om vesttysk TVs oplysninger om, at general Rogers har godkendt en plan for udstationering af neutronvåben i Vesteuropa, er rigtige.	13/9	20/9

(i alt 173 spørgsmål) fordelt på partierne på følgende måde:

S	10
KF	12
FD	2
RV	2
V	1
SF	61
VS	85.

I samme periode har Folketingets Forsvarsudvalg stillet 120 spørgsmål til Forsvarsministeren, og ministeren har 7 gange været kaldt til samråd og herunder besvaret 10 samrådsspørgsmål.

Tillæg 2:

Aftale om forsvarets ordning i perioden 1985-87 blev indgået den 29. juni 1984 mellem Socialdemokratiet, Det konservative Folkeparti, Venstre, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti. (Gengivet i "Årlig Redegørelse 1984"). I forlængelse heraf har forligspartierne den 27. august 1985 aftalt følgende:

Tillæg til aftale om forsvarets ordning i perioden 1985-87

1. Forligspartierne har den 27. august 1985 aftalt, at antallet af stampersonel og værnepligtige i hæren ult. 1987 fastsættes til henholdsvis 7.200 og 6.800 mandår. I stampersonelantallet indgår i forligningsperioden 4.900 menigt stampersonel (med over 6 mdr. tjeneste) og i antallet af værnepligtige indtil ca. 700 konstabelelever (med under 6 mdr. tjeneste).

Længden af den første samlede tjeneste ved kamptropperne og ingeniørtropperne øges med 3 måneder til henholdsvis 12 måneder for værnepligtige menige og 24 måneder for værnepligtige befalingsmænd, og af hensyn til mønstringer nødvendiggør dette, at den samlede længste tjenestetid øges fra 24 måneder til 27 måneder.

Det forudsættes, at tilpasningen af stampersonelstyrken sker ved naturlig afgang, omskoling og overførsel til andre ledigblevne stillinger.

Det er desuden aftalt, at målsætningen for udviklingen i antallet af værnepligtige (mandår) i hæren fra 1987 fastsættes til: 6.800 i 1987, 7.200 i 1988 og 8.700 i 1989. Merudgiften andrager fra og med 1989 ca. 250 mill.kr. pr. år. Spørgsmålet om endelige tal for værnepligtige vedrører derfor de drøftelser, der føres i forbindelse med et kommende forsvarsforlig.

De opgaver, som i øvrigt er pålagt arbejdsgruppen til analyse af værnepligtiges anvendelse i forsvaret, der er nedsat i henhold til forsvarsforligsaftalen, forudsættes herefter afklaret i denne arbejdsgruppe henholdsvis gennem aftaler og forhandlinger med berørte faglige organisationer.

Forligspartierne er enige om, at der med ovennævnte justerede personeltal er skabt forudsætning for endelig fastlæggelse af hærens struktur og dermed grundlag for, at arbejdsgruppen vedrørende garnisonering i Jylland og på Fyn kan videreføre sit arbejde med henblik på politisk beslutning ultimo 1985.

2. Forligspartierne er endvidere enige om følgende:

"Ifølge forliget påregnes lejet 3 u-både, således at antallet af u-både i 1988/89 vil være 5.

Det omtalte lejemål af 3 u-både forventes at kunne foretages således, at 2 u-både lejes fra 1987 og den sidste fra 1988. Lejemålet forventes at kunne opretholdes til medio 90'erne.

Efter forhandlinger med Forbundsrepublikken Tyskland foreligger der mulighed for et sådant lejemål. Samtidig foreligger der et norsk tilbud om køb af 3 u-både af KOB-BEN-klassen.

Beregninger på udgifter til modifikation og drift har vist, at køb af norske u-både er den billigste løsning.

Af økonomiske og beskæftigelsesmæssige grunde besluttet det at købe de 3 norske u-både. Såfremt en forsvarsaftale fra 1988 konkluderer, at anvendelsen af danske u-både ikke er hensigtsmæssig, er det for nærværende hensigten at udfase ovennævnte 3 u-både medio 90'erne.

Det skal samtidig understreges, at der ikke kan konverteres til anden købsmulighed, hvis der opstår vanskeligheder med det ovennævnte norske projekt. I så fald foreligger der en helt ny sag."

Tillæg 3:

Forsvarsministerens besvarelse af forespørgsel om A-våben

Den 13. november 1985 var der forespørgselsdebat i Folketinget om modernisering af kortdistanceatomvåben i Vesteuropa. Forespørgslen var stillet af Albrechtsen (VS) og Thoft (SF) og lød:

"Hvad kan ministeren oplyse om NATOs planer for nye og moderniserede kortdistanceatomvåben (nye atomartillerigranater, flybomber m.v.) i Vesteuropa og om NATOs planer om andre kortdistanceatomvåben, herunder general Rogers' planer om neutronvåben?"

Forsvarsminister Hans Engell gav følgende besvarelse:

"Indledningsvis vil jeg gerne slå fast, at jeg løbende har holdt Folketinget og det udenrigspolitiske nævn orienteret om de spørgsmål, som fremgår af forespørgslen, således at denne debat næppe kan bringe noget frem, som ikke allerede er kendt af alle interesserede parter. Men jeg skal naturligvis som ønsket endnu en gang redegøre for den såkaldte Montebellobeslutning og de konsekvenser, den har for forsvaret i NATO.

På mødet i NATO's nukleare planlægningsgruppe i Montebello i oktober 1983 blev der på grundlag af en rapport fra den såkaldte high level-gruppe besluttet i de kommende år at reducere NATO's nukleare lager i Europa med 1.400 sprænghoveder ud over de 1.000, der blev trukket tilbage som en konsekvens af dobbeltbeslutningen i 1979.

I den forbindelse blev SACEUR, der jo er den øverstkommanderende for de allierede styrker i Europa, anmodet om nærmere at fastlægge, hvilke typer sprænghoveder der skulle fjernes, hvorfra de skulle tilbagetrækkes og tilbagetrækningstakten. Jeg har i sin tid redegjort herfor i udenrigspolitisk nævn og i Folketinget, hvor jeg har gjort opmærksom på, at med denne reduktion ville det nukleare lager i Europa være nede på et minimum, ca. 4.600 sprænghoveder, og at dette antal — uanset de planlagte deployeringer af

Pershing II og krydsermissiler — ikke igen vil blive forøget. Der er altså tale om reelle reduktioner, der er baseret på analyser af det fremtidige behov på det lavest mulige niveau og ikke beregnet ud fra våbensystemer, der forventes udskiftet på grund af forældelse.

Når reduktionerne er gennemført endeligt i 1988, vil vi — det vil jeg gerne sætte en streg under — være nede på det laveste antal kernevåben i Vesteuropa i de sidste 20 år.

Jeg har endvidere oplyst, at reduktionerne ville ske inden for alle typer af eksisterende A-våben i Vesteuropa, men at hovedvægten ville ligge på de korttrækkende våbentyper.

Endelig har jeg både her i Folketinget og i udenrigspolitisk nævn understreget, at beslutningen i Montebello om de nævnte reduktioner ikke var betinget af gennemførelsen af konkrete moderniseringer, men at forudsætningen for, at et så væsentligt reduceret lager fortsat kan yde det nødvendige bidrag til afskrækkelsen er, at både fremføringssystemer og sprænghoveder fungerer effektivt og er bedst muligt beskyttet.

Rapporten fra high level-gruppen fra 1983 identificerede således også forskellige mulige forbedringer og tilpasninger af det reducerede lager både af konventionel og af nuklear karakter, som for deres vedkommende kunne fremme våbnenes overlevelsessevne og effektivitet. Som nævnt fik NATO's militære myndigheder tillige til opgave at lade disse muligheder for forbedringer indgå i deres planlægning efter konsultation med de direkte berørte lande.

På NPG-mødet i Luxembourg i april 1985 fremlagde SACEUR en statusrapport vedrørende de igangværende reduktioner samt mulige omplaceringer og forbedringer af det reducerede lager. Der blev ikke på dette møde truffet konkrete beslutninger, men det blev taget til efterretning, at SACEUR ville tage kontakt med de berørte lande med henblik på videre drøftelse af spørgsmålet.

På NPG-mødet i Bruxelles i sidste måned fik vi præsenteret en ny statusrapport, der gennemgår de drøftelser, som SHAPE foreløbig har haft med de lande, der har atomvåben i deres forsvar. Disse drøftelser har haft karakter af gensidige orienteringer, og det understreges i rapporten, at der ikke under disse møder er blevet truffet beslutning om nationale foranstaltninger, og at noget sådant heller ikke var tanken med disse møder.

Drøftelserne med de berørte lande vil blive videreført, og ministrene vil ved kommende møder blive holdt orienteret om status for disse.

Gennemførelsen af SACEUR's anbefalinger vil altså kræve beslutninger i de direkte berørte nationer, og indtil da vil SACEUR's anbefalinger blive inkorporeret i NATO's ordinære styrkemålsbefalinger i 1986 og fremover, der også er rettet til de berørte lande.

Der vil således blive tale om en række nationale opgørelser vedrørende udførelsen af de pågældende landes eget forsvar, ikke nogen fælles alliancebeslutninger.

De forbedringer, der kan komme på tale, må betragtes som en videreudvikling af bestående våbentyper samt forbedrede konventionelle støttesystemer og foranstaltninger til bedre beskyttelse, herunder imod terrorister. Der kan blive tale om mere solide konstruktioner, avancerede alarmsystemer samt forbedret uddannelse af vagtpersonale og tilsvarende.

Regeringen finder det væsentligt, at de våben, der nu engang er placeret, sikres bedst muligt imod uautoriseret brug. Sådanne våben i hænderne på en terroristorganisation vil kunne få helt uoverskuelige konsekvenser.

For god ordens skyld vil jeg godt igen understrege, at der ingen planer findes om at udplacere neutronvåben i de europæiske NATO-lande. De formodninger, der nu og da, bl.a. af forespørgerne i denne debat, fremføres, har altså intet hold i virkeligheden, heller ikke, at SACEUR skulle have godkendt et særligt arrangement i så henseende. Jeg vil imidlertid gerne benytte lejligheden til at oplyse, hvorledes status er med hensyn til neutronvåben.

Forholdet er det, at den amerikanske præsident, Reagan, i august 1981 iværksatte produktion af sprænghoveder til Lanceraketter og 8 tommers artillerigranater som neutron-

våben. Denne produktion blev indstillet i oktober 1984 i henhold til en kongresbeslutning, og der er ikke siden hen iværksat produktion af noget neutronvåben i USA. Begge typer sprænghoveder blev fremstillet til oplagring på amerikansk territorium, og der er ingen planer om deres overførsel til Europa. Heller ikke dele af neutronvåben opbevares eller planlægges opbevaret i Europa.

Lad mig endnu en gang fastslå, at den danske regerings holdning til neutronvåben er uændret og i øvrigt svarer til de synspunkter, der også blev givet udtryk for fra den tidligere regerings side. Vi ville i givet fald forholde os stærkt kritiske over for forslag om deployering i Europa. Skulle sådanne forslag fremkomme, hvad altså ikke er tilfældet, ville regeringen, bl.a. ud fra hensynet til ikke at skade nedrustningsforhandlingerne, nære meget alvorlige betænkeligheder.

Jeg skal sige, at regeringen ønsker antallet af atomvåben i Europa, som denne forespørgsel jo vedrører, nedbragt til et absolut minimum. Med Montebellobeslutningen er der fra NATO's side taget et meget væsentligt skridt, og jeg kan oplyse, at der er muligheder for, at vi kan komme endnu længere ned end de 4.600 våben, som udgør slutresultatet af Montebellobeslutningen.

Hvad NATO-landene har gjort, er et ensidigt skridt, og det er desværre ikke på nogen måde blevet fulgt op af Sovjetunionen. I Warszawa-pagten er udviklingen ikke gået i den samme, moderate retning. Man har i de senere år stort set ikke blot forøget de kortrækkende atomare systemer, men også gennemført en omfattende modernisering af sådanne systemer.

Fra NATO's side har man på dette punkt været yderst tilbageholdende, men det er vist indlysende, at når man så kraftigt reducerer antallet af kortrækkende våben, som det er tilfældet ifølge Montebellobeslutningen, må de resterende våben kunne opfylde deres afskrækkende mission på forsvarlig måde. Der må altså som for alt andet materiel, militært såvel som civilt, løbende ske en opdatering og forbedring.

Lad mig til sidst endnu en gang understrege, at afgørelse om såvel indholdet af de konkrete reduktioner som arten af forbedringer træffes nationalt og individuelt af de lande, der har atomvåben i deres forsvar, ikke af alliancen som sådan".

Tillæg 4:

Forsvarets materiel

Hæren

Benævnelse	Aktionsradius		Besætning	Max. hastighed	Bevæbning	Stige- evne	Vade- evne
	Terræn	Vej					
 Kampvogn (Centurion)	50-140	100-270	4	34	1x84 mm eller 1x105 mm 1x12,7 mm 1x7,62 mm	30°	1,4 m
	Specielt udstyrede kampvogne (Centurion) med dozer, bjergningsvogn med spil.						
 Kampvogn Leopard (A1)	200	400	4	65	1x105 mm 2x7,62 mm	30°	2,25 m
 Kampvogn (M 41)	250-450		4	72	1x76 mm 2x7,62 mm	30°	1,0 m
 Pansret mand- skabsvogn (M 113)	320-400		13	65	1x12,7 mm	30°	Amfibisk
Specielt udstyrede pansrede mandskabsvogne: Med morter 81 mm, med dozer, med pejleradar Green Archer, mekanikervogn med kran.							
 Selvkørende haubits (M 109)	355		6	56	1x155 mm 1x12,7 mm	30°	1,0 m
 Pansret kranvogn (M 578)	965		3	55	1x12,7 mm	30°	1,0 m

Helikopter	Anskaffelsesår	Antal eskadrill.	Fabrikat	Anvendelse	Max. hastighed (km/t)
	1971		Hughes Tool Co. (amerikansk)	Observationshelikopter	230

Søværnet

Type	Byggeår	Længde m	Bredde m	Dybg. m	Fart knob	Armering	Besætning	Antal besætninger	KLASSE og enheder
	1965	112	12	4,5	30	Sø/sø missiler Sø/luft missiler 1x27 mm (dob) 4x40 mm 4x20 mm Dybdebomber Torpedoer	176	2	PEDER SKRAM Herluf Trolle
	1977-80	84	10,3	4,5	28	Sø/sø missiler Sø/luft missiler 1x76 mm 4x20 mm Dybdebomber	90	3	NIELS JUEL Oliert Fischer Peter Tordenskiold
	1962-63	77	13	3,5	17	4x76 mm 4x20 mm Miner	113	4	FALSTER Møen, Fyen Sjælland
	1950	41	7,2	2,2	12	2x40 mm Miner	34	†	LANGELAND
	1977-78	45	8,2	2,3	12	2x20 mm Miner	27	2	LINDORMEN Lossen

Type	Bygge- år	Læng- de m	Bred- de m	Dybg, m	Fart knob	Armering	Besæt- ning	Antal besæt- ninger	KLASSE og enheder	
	1964-65	30	8,0	2,5	50	1 eller 2x40 mm 4 eller 2xTorpedoer Miner	24	6	SØLØVEN Serideren Søbjørnen Søhesten Søhunden Søulven	
	1975-78	46	7,4	2,5	40	1x76 mm 4xTorpedoer og/eller sø/sø missiler Miner	24	10	WILLEMOES Bille, Bredal Hammer Hultfeldt Krieger, Norby Rodsteen Sehested Suenson	
 	1956-63	55	4,5	4,0	16	8xTorpedoer	33	2	DELFINEN Spækhuggeren Springeren	
	1969	44	4,6	4,5	18	8xTorpedoer	21	2	NARHVALEN Nordkaperen	
	1954-56	44	8,5	2,5	13	1x40 mm	31	4	SUND Aissund Grønsund Guldborgsund Vilsund	
	1960-64	37	6,8	2,0	20	1x40 mm 1x20 mm Dybdebomber Miner	23	8	DAPHNE Dryaden Havfruen Najaden Neptun Nymfen Ran, Rota	
 	1962-63	72	11,5	5,0	18	1x76 mm Dybdebomber Helikopter LYNX	72	4	HVIDBJØRNEN Vædderen Ingolf Fylla	
	1973-75	75	12	4,5	18,5	1x76 mm Helikopter LYNX	60	1	BESKYTTEREN	
 	1960	27	7	3,0	10	2x20 mm	14	2	MAAGEN Mallemukken	
	1973	31,4	7,7	5,8	12	2x20 mm	14	3	AGDLEK Agpa, Tulugaq	
	1969	25,5	6,0	3,0	11	2x20 mm Miner	9	9	BARSØ, Drejå Farø, Læssø Romsø, Rømø Samsø, Thura Vejrø	
 	1975	13,3	4,5	1,2		1xmaskingev.	5	2	BOTVED (stor) Y375, Y376	
	1975	9,8	3,3	0,9		1xmaskingev.	4	3	BOTVED (lille) Y377, Y378, Y379	
	1945	53	10,0	4,0	11	1x20 mm	13	2	RIMFAXE Skinfaxe	
		26	5,5	2,0	8		6	1	SLEIPNER	
	1931	75	10	3,7	14		55	1	DANNEBROG	
	1979-81	Kropslængde: 15,2 m (med rotor og hale foldet: 10,6 m), rotordiameter: 12,8 m højde: 3,6 m, operativ fuldvægt: 4300 kg maximal fart: 140 knob.						2	8	LYNX S-134, S-142, S-170, S-175, S-181, S-187, S-191, S-196

Flyevåbnet

Flytype	Anskaffelsesår	Antal eskadriller	Fabrikat	Anvendelse	Max. hastighed (km/t)	Bevæbning
---------	----------------	-------------------	----------	------------	-----------------------	-----------

Kampfly

F-16	1980	3	General Dynamics (amerikansk)	Jagerbomber Interceptor	2200	1x20 mm bomber og raketter
RF-35 Draken	1970	1	SAAB (svensk)	Rekognosceringsfly Jagerbomber	2200	6 kamerastationer 2x30 mm bomber og raketter
F-35 Draken	1970	1	SAAB (svensk)	Jagerbomber	2200	2x30 mm bomber og raketter
F-104 G Starfighter	1964	1	Lockheed (amerikansk)	Altvejsjager	2340	1x20 mm bomber og raketter

Transportfly m.m.

C 130 Hercules	1975		Lockheed (amerikansk)	Transportfly	620	
G III Gullstream	1981		Gulfstream American (amerikansk)	Fiskeri-inspektion	950	
T-17	1975		SAAB (svensk)	Skolefly m.v.	250	

Helikoptere

S-61 Sea King	1965	1	Sikorsky (amerikansk)	Redningshelikopter	250	
---------------	------	---	-----------------------	--------------------	-----	--

Raketter

Type	Anskaffelsesår	Antal eskadrill.	Anvendelse	Rækkevidde km
Hawk	1965 1983 1985 1986	8	mod fly i lav og middel højde	40

Hjemmeværnets materiel

Benævnelse	Kaliber	Største skudafstand	Gennembrydningsevne panserstål	Antal skud pr. minut
Ud over alm. håndvåben: Maskingevær M/62	7,62 mm	600-1000 m		1200
Panserværnsraklet M/72	66 mm	250 m	30 cm	
Dysekanon M/65 og Carl-Gustaf M/79	84 mm 84 mm	500 m 700 m	40 cm 40 cm	
Hjemmeværnsskutter	Antal	Bemanning	Bevæbning	Opgaver
	37	8-12	Alm. håndvåben og Maskingevær M/62	Farvandsovervågning, anløbskontrol, søredningstjeneste
Luftmeldepost	385	7	Alm. håndvåben	Observation af lavt gående fly, ABC-varsling m.v.
Lavvarslingscentral	6	30	Alm. håndvåben	Fly- og ABC-varsling